

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Canone Fidei

Chamier, Daniel

Frankfurt, 1627

Liber nonus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-907)

nostri Papistæ similiter: ergo neutri sunt imitatores Christianorum: & si imitatores, tum simiæ, vere simiæ, quæ in deterius mutant, quæ imitanda susceperunt.

XI. De mysterijs autem Papisticis, nihil sincere Bellarminus exprimit quia vtraque causa, obquam ea putat occultari, falsa est. Nam primum, cur non opus est vt sciatur ab omnibus? Imo contraria est eorum praxis: Papistarum, inquam: Nam quæ illi habent è Scriptura, illa occultant: nō permittunt enim ea venire in omnium manus: causantes esse difficillimā: quæ autem habent ex Traditione, illa non patiuntur quemquā ignorare. Trāsubstantiationem, Purgatorium, Limbum puerorum, Imaginum venerationem, Sanctorum inuocationem: Extremam vnctionem, Auricularem confessionem, Cœlibatum, Ieiunia, & sexcenta huiusmodi. Quæ si ab initio in autem tradita sunt, quia publicari non deberent, cur hodie publicantur, nō vero in aurem susurrantur, paucis quibusdam perfectis, vt Manichæorum in re simili, verbis vtar? Sin publicari debent, cur contendunt Traditiones non fuisse scribendas?

XII. Non esse autem auditores horum mysteriorum capaces, quis credit? Nam si non sunt capaces, cur audiunt quotidie, & de suggesto, & in priuatis colloquijs, & in vsu perpetuo? Ad hæc, libenter interrogem conscientiam Iesuitarum, si habent aliquam, quid aliud, augustius, diuinius existiment Trinitatis mysterio: aut incarnationis? Et tamen hæc sunt non in aurem susurrata, sed publice prædicata omnibus: non per occultam traditionem seminata, sed per Scripturam sanctam fundata. Non est ergo hæc auditorum incapitas legitima causa occultæ Traditionis.

XIII. Porro aureas illas Christi sententias, quis non doleat ita deturpatas artificio Iesuitico: *Prædicare super tectum*, inquit Christus: huic aurem vellicat Iesuita, quasi inconsideratus loquuto, & susurrando succinit, *Si opus est, & tectum non habet, & non auis uoluntas*. Quid enim iam integrum esse possit in Scripturis? Et quid non quouis detorqueri erit facile, si hæc additionum commenta permittuntur? Non ita Tertullianus, de Prescriptionibus, c. 26. *Dominius palam edixit, sine ulla significatione alicuius taciti Sacramenti ipse præceperat, si quid in tenebris & in abscondito audissent, in luce & in tectis prædicarent. Ipse per similitudinem præfigurauerat: ne unam minam, id est, unum verbum eius, sine fructu in abscondito reseruariet.*

XIV. Quæro autem, quomodo illud *si opus est*, intelligant Nam vel significat, si ea sint dogmata, quæ opus sit in tectis prædicari, vt sic distinguatur, dogmata alia ab alijs, vel potius intelligendum, si ea sint personæ quibus expediat dogmata prædicari, vt sic distinguantur personæ à personis. Nam si priore notione, vt sint quæ iam dogmata, quæ possint libere de tectis prædicari, quædam vero quæ nunquam: primo contradicit series verborum. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce, & quod in aurem auditis, prædicare supra domos:* nihil enim distinguitur: contradicit etiam Tertullianus. Deinde, si Traditiones ea sint dogmata nunquam de tectis prædicanda: ergo non modo scribendæ non fuerunt in Canone, sed ne quidem vquam populus auisurandæ: quod vt diximus, contra factum à Papistis. Sin a posteriori notio magis placet, ergo ea non dogmata distinguet à dogmatibus: atq; adeo significabitur, eadem dogmata à iquando quidem, debere publicari: aliquando minime, pro captu eorum: quibuscum negotium erit. At hoc æque de scriptis dogmatibus verum est.

XV. In altero loco, miror improbam sophisticem. *In occulto loquutus sum nihil*: id est, nihil dixi, quod non possit publice dici: imo non absolute, sed quoad veritatem, & paritatem dictorum. Atque hæc deniq; huc redeunt, vt, nihil loquutus sum, significet, non omnia loquutus sum: sed aliquid: imo non aliquid tantum, sed minimam partem loquutus sum: nam Traditiones, multo maximam partem constituunt doctrinæ Christianæ, si Papistis credimus. Adeo nihil pudet. At qui hoc dicebat Christus subiicit, *Quid me interrogas: interrega eos qui audierunt, quid sim ipse loquutus: Ecce hi sciunt quæ dixerim ego.* At hoc absurde dixisset: quia de occultis, id est, de ijs quæ Christus occulte dixisset, Pilatus non potuisset præsentem Iudæos interrogare.

XVI. Quod a aliqua seorsim discipulis Christus exposuerit, non est his dictis contrarium: primo quia eadem quæ publice dicebantur, seorsim exponebantur. Proponere enim & exponere: non duo diuersa dogmatum genera, sed eadem potius supponunt: tantum variam docendi rationem significant: quia quæ paulo obscurius aliquando publice toti; plebi proponebantur, eadem postea dilucidius interpretata reperiebantur, vt factum est in parabolis. Deinde quia hæc ipsa quæ sic seorsim probantur, Apostoli publice prædicare iubeantur.

FINIS LIBRI OCTAUI.

LIBER NONVS. DE CANONE.

Caput I.

AN A SCRIPTVRIS TRADITIONES COMMENDENTVR.

MULTA pro veritate diximus, hoc est, pro Scripturæ perfectione. Sed erunt plura disputanda contra Papistarū blasphemiam, de eiusdem imperfectione. Quid enim loquacius mendacio? quid pertinacius hæresi? Illud tacere non potest, etiam confutatum: hæc nescit cedere, etiam victa. Quo magis vtrumque in se veritatem armat, eiusque vim acuit: vt ne siue loquacitas, siue pertinacia quicquam proficit. Et quomodo venando canes constantissime feram persequuntur, quocumq; ierit: sic veritas mendacium, mendacique prolem, hæresin inuictis animis infectatur, donec extremum exspirent halitum. Tu æterne Deus, qui mihi veritatis tutandæ partes imposuisti, da, per Filium tuum vnigenitum, vt opus inceptum persequens, Traditionum præstigias omnes exsequar, nec sophismatum aculeis territus, nec effugiorum multiuga diuersitate factus.

II. Primus Traditionariorum impetus esto à locis Scripturæ, à qua valde contendunt suas Traditiones commendatas. Nam & Puteanus se demonstraturum pollicitus est, Scripturam nos subinde ad Traditionem Apostolicam amandare: & Iesuitæ Turnonenses, alijque plurimi, eam ob causam afferunt, non posse nos Scripturam non aspernari, quæ Traditiones commendat. Esto igitur hic syllogismus: Quæcunque commendantur à Scriptura, sunt necessaria. At Traditiones non scriptæ commendantur à Scriptura. Ergo Traditiones non scriptæ sunt necessariae. Assumptio probatur septem locis Scripturæ, quos prius quam excutio singulos, respondeo ad maiorem.

III. Repeto distinctionem Traditionum propositam in statu questionis, I. cap. præcedent. libr. I. num. 16. vt intelligantur, vel pro ipsi dogmatis cum fidei tum morum: vel pro modo & ratione earum rerum tradendarum: & rursus res ipsas esse vel necessaria, vel a *ἀποφωρον*. Et dico, Si argumentum Traditiones nominat pro tradendarum rerum ratione, concedo totū. Nos enim vere consistemur, hanc Traditionem & plurimis locis Scripturæ serio commendari, & esse propterea Ecclesiæ necessaria. Nego tamen inde quicquam concludi contra perfectionem Scripturæ. Non enim sequitur, si Ecclesia docenda sit viua voce, vt non omnia necessaria ad salutem contineantur in Scripturis: quia ipsa etiam quæ sunt in scripturis, tradenda sunt viua voce.

IV. Rursus, si Traditiones intelliguntur *ἢ ἀποφωρον*, conceditur assumptio. Nam, etiam si non multa sit Scriptura in harum rerum commendatione: tamen huc referri possunt nonnulli loci: atque ij in primis qui sunt de autoritate Ecclesiæ. Et hanc nos prolixè concedimus nonnulla eiusmodi posse pro varijs locis, personis, & temporibus constituere: prout vident expedire: imo non videmus quomodo hæc omnia potuerint in Scripturis sacris comprehendere, quæ liberam haberent obseruationem. Itaque thesin nostram, de perfectione Scripturæ, ita concipiebamus, vt huic traditionum generi nihil officeret. Sed negamus maiorem syllogismi: neque enim hoc rerum genus necessarium esse potest: cum sit *ἀδιδωρον*, ex hypothesis.

V. Restat genus illud, quod in rebus necessarijs constituiebamus, & in quo totus comprehenditur huius controuersie status. Negatur ergo minor propositi syllogismi: hoc est, Scripturam vlla dogmata, necessaria ad fidem & mores, commendare, præter ea quæ sunt scripta in libris sacris, hoc est, in toto Canonis corpore. His ita distinctis, restat vt ipsos locos consideremus è Scripturis decerptos.

VI. Primus est è 16. ad Rom. citatus à Puteano. *Rogo vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam vos accepistis, faciunt.* Sic ille locum legit. Et addit: si accipere non intelligitur, nisi de eo quod auditu discitur: tra dere intelligi etiam non potest, nisi de eo quod docetur: Nam & ea Paulus semper facit esse correlatiua. Quid igitur potuit magis perspicue dici in Traditionis gratiam: Sed & uoculam *ἢ* præter, interpretatur contra: non posse enim aliter hoc saltem loco, quia non agatur de Scriptura: & ratio est, quia nihil dum Paulus ad Romanos scripserat.

VII. Respondeo, primum neutro verbo, siue tradendi siue accipiendi, Paulum esse usum, sed uocibus *διδωμις* & *μαρτυριων*, *Διδωμι* autem non tantum de uiua voce dici, sed etiam de scripto, cum omnes sciunt, tum illud saltem ostendit ex 2. ad Thessalonicenses, *ἢ διδωμις ἢ ἐπιτολῶν*, *ἢ ἐπιτολῶν*, quæ edocti estis, siue per sermonem, siue per Epistolam. Et ad Romanos 15. *ἢ ἐπιτολῶν*, *ἢ ἐπιτολῶν*, *ἢ ἐπιτολῶν*, *ἢ ἐπιτολῶν*, quæcumq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Quod si relatiua sunt τὸ διδωμις, non erit ad aures restringendum, quando nec τὸ διδωμις ad os. Facit autem non bene Puteanus, qui Paulo commo dat verba de suo.

VIII. Secundo, neque id verum est, Accipere ad aures, tradere ad os tantum referri. Nam si hoc ita esset, tum nulla traditio esset scripta: quod tamen agnoscunt falsum esse cum omnes Papistæ, qui traditionem dicunt non

quandiu staret, non venire ille: alij de Euangelij prædicatione, vt quandiu non esset prædicatum per vniuersum orbem terrarum, tandiu differretur illius impij aduentus. Vtrumuis a. sit, tum non ipsi tempus fuit ab Apostolo Thessalonicensibus designatum, sed circumstantia vna quasi indicatum, quæ quidem sciri potuit à Thessalonicensibus etiam si neq; diem neq; annum neq; etiam seculum cognitum haberent. Vt olim sciebant fideles Christi aduentum futurum post ablatum sceptrum à tribu Iudæ.

XXXVIII. Nec sane aliud Augustinus innuit eo loco quem Bellarminus citauit. *Quod a. ait, Et nunc quid desineat sciri, id est, quid sit in mora, qua causa sit dilationis eius, vt reueletur in suo tempore sciri. Quoniam scire illos dixit, aperte hoc dicere noluit: & ideo nos qui nescimus, quod illi sciebant, peruenire cum labore ad id quod sensit Apostolus, cupimus, nec valeamus.* Ergo Paulus non tam docuit Thessalonicenses tempus, quo Antichristus venturus esset, quàm circumstantiam, qua id tempus, quom aduenisset, agnosceretur, aut potius tanquàm non longe absens expectaretur. Quare, etsi id tempus non sit scriptum, tamen cum ea circumstantia sit scripta, siue hic, siue in Apocalypsi, nihil hoc loco Paulus, significauit non scriptum.

XXXIX. Deniq; ex Augustini testimonio constat, si colligitur è verbis Apostoli imperfectio Scripturæ, colligit etiam Traditionis insufficientiam. Negat n. se quod illis Paulus dixerat, scire, hoc est, ne ex traditione quidem non scripta haberi posse. Nam vtiq; si posset, tum credo, Augustinus non ignorasset. Imo ne hodie quidem Papistæ sciunt, maximi, qui vnquam fuerint, Traditionarij. Quod si verum est aliquando traditum fuisse, tunc confirmabitur argumentum nostrum, quod Traditio non sit satis apta dogmatum custos. Quamquam nescio, quo iure id dogma appellæ, maxime in Ecclesia quod neq; scriptum est, neque à quoquam scitur.

XL. Secunda instantia Bellarmini est huiusmodi: Siue scripta postea fuerint, siue non, quæ Apostolus docuerat, non multum refert, quantum ad argumentum. Nam Apostolus non promittit se, vel alium, scripturam quæ ore tradiderat, sed simpliciter præcipit, vt non minus obseruent quæ acceperant sine scripto, quam per Epistolam.

XLI. Imo videret Bellarminus, nouus & tantus magister disputationum, vel nunquam assequutus, vel nunc oblitus esse, aut certe dissimulasse statum Controuersiæ. Sæpe enim diximus, non quæri vtrum aliquando Ecclesia sit docenda viua voce, hoc est, traditione non scripta. Nam cur id nos indubiù vocaremus, quod facimus quotidie? Sed vtrum docenda sint dogmata quedam fidei, aut morum, nunquam scripta à Prophetis & Apostolis. Est igitur exceptio nostra legitima. Nam quemadmodum creationem cæli & terræ, quæ ante Moysen erat traditio duntaxat non scripta, infamiat hodie qui negat esse traditionem scriptam, postquam est à Mose literis consignata, qui eam in argumentum proferat imperfectio Scripturæ: Non secus de Euangelio sentiendum, hoc est, tota doctrina Christiana quæ continetur in omnibus libris Canonicis.

XLII. Hæc cum ita sint, nihil promouent, qui hodie suas non scriptas traditiones, huius loci prætextu, defendunt. Sed tertio Bellarminus citat Basilium, Chrysostomum, Oecumenium, Theophylactum, Damascenum: De quibus nunc hoc tantum moneo, Damascenum Idololatriam defendentem non scripta traditione, cum scripta non posset, nullius esse momenti in hac questione. De reliquis agendum suo loco.

XLIII. Sextus locus, ex vlt. ad Tim. *OTimothæe, depositum custodi. Et post. Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum qui habitat in nobis.* Nominis depositi (inquit Bellarminus) non potest intelligi Scriptura: sed Theodorus doctrinæ, intelligentia dogmatum diuinorum, id est, tam sensus Scripturarum, quam aliorum dogmatum: quam totam doctrinam propagari volebat per traditionem, vt explicat Chrysostomus & Theophylactus. Irenæus lib. 3. c. 4. Et lib. 4. c. 43. Et facile ex ipsis verbis colligitur. Nam si loqueretur de verbis scriptis, non tam anxie commendaret depositum. Scripturæ n. facile conseruantur in thecis, & à librarijs: Apostolus a. vult seruari per Spiritum Sanctum in pectore. Et deinde non adderet, *Hæc commenda fidelibus, qui idonei erunt & alios docere:* sed diceret, commenda librarijs, vt multa exempla transcribant. Nec diceret, *qua audiuisti à me per multos testes* sed, quæ scripsi tibi.

XLIV. En tibi argumenta Papistica, en Iesuiticas demonstrationes: Placeat sigillatim retexere, vt omnib. fiat Lololiticum ingenium manifestum: quam nihil solidè agat: quæ sophistice omnia Nullum depositum est scriptum. At id quod Paulus commendabat Timotheo, est depositum. Ergo id quod Paulus commendabat Timotheo, non est scriptum. Probatur maior quatuor prosyllogismis. Primus est: Nihil scriptum commendatur anxie: at depositum hoc anxie commendatur: Ergo, depositum hoc non est scriptum. Probatur maior. Nihil quod facile conseruatur, commendatur anxie. At omne scriptum facile conseruatur: Ergo, nihil scriptum commendatur anxie. Secundus prosyllogismus: Quicquid scriptum est conseruatur à librarijs & in thecis, non in pectore: At hoc depositum conseruatur non à librarijs & in thecis, sed in pectore. Ergo hoc depositum non est scriptum. Tertius prosyllogismus: Nihil scriptum commendatur fidelibus, qui idonei sint alios docere, sed librarijs, qui multa exemplaria transcribant. At hoc depositum commendatur fidelibus qui alios doceant, non librarijs, qui transcribant. Ergo, hoc depositum non est scriptum. Quartus & vltimus prosyllogismus: Nihil scriptum auditur, sed scribitur: Ad hoc depositum auditur non scribitur. Ergo, hoc depositum non est scriptum.

XLV. Deus bone! *ὅταν ἰδῶς θεῶν ἡ πόλις ἀκράγεια!* At si hæc omnia vera essent, tum necesse esset, nihil quod ad Trinitatem, Incarnationem, Resurrectionem, Baptismum, Eucharistiam, & similia, scriptum esse: aut certe non commendari anxie. Eligat vtrum velit. Nam si illud, vident omnes falsum esse. Hoc a. quis ferat? Vt diligentius commendentur apud Christianos, abstinentia à carnibus, festorum solemnitas, vsus aquæ lustralis, quam Trinitatis, Incarnationisq; dogmata? Sic omnes vno ictu præstigiæ abeunt in vèros.

XLVI. Porro Scriptura dupliciter intelligitur. Vel enim significat ipsam litterarum picturam, iuxta illud antiquum *τὸ ἐν τῇ γραφῇ σημαίνει τὸ ἐν τῇ φωνῇ:* quæ sunt in Scriptura, signa sunt eorum quæ sunt in mente. Et sic accipitur Exod. 32. *Scriptura, Scriptura Dei erat.* Siue, vt legit vetus interpres, *Scriptura quoq; Dei erat sculpta in tabulis.* Significatur enim Deum, non diuinitate Moysi decalogum, quem postea scriberet, vt reliqua, sed ipsum Iua, vt ipsa dicam, manu, litterarum illos characteres efformasse. Alias a. Scriptura

significat res ipsas, quæ significantur per eas voces, quarum illi picturarum litterarum characteres signa sunt: vt Matth. 22. *Erratis nescientes Scripturas.* Et sæpe, vt impleverunt Scriptura. Prior. ad Cor. 16. *Secundum Scripturas.* Et alibi sæpissime.

XLVII. Iam in hac controuersia, quis dubitet, quo sensu Scripturam nominemus? Imo non in hac tantum controuersia: sed omnino cum Scripturæ Canonice nominantur inter Christianos, quis nescit nullam haberi rationem characterum, linearumq; è quibus constant singularum litterarum corpora? Alioqui, nullam iam pridem haberemus Scripturam diuinam: non tantum: quia non habemus tabulas illas scriptas digito Dei: sed etiã, quia caremus Apostolorum *αὐτογράφοις.* Tum æque Biblia Sacra nuncupantur, siue corpus librorum Canonicorum, id est, Scriptura Sacra, codices illi qui passim circulerunt Latine, Gallice, Chaldaicè, Syriacè, ac qui Hebraicè, & Græcè: et si longe alij sint litterarum ductus, imo etiam syllabarum, dictionumque compositiones.

XLVIII. Hoc ita constituto, negatur maior propositi syllogismi. Nam si nullum depositum est scriptum, ergo nullum scriptum est depositum. At hoc falsum est: quia Paulus de Iudæis ait *ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν τὴν λόγον ἔσθ' ὅτι, 3. ad Rom. illis credita sunt, siue commissã sunt, oracula diuina: augustum scilicet depositum. Nam & Chrysostom. *ἡμεῖς ἐλάττωσεν* dixit. Prosyllogismi primi negatur maior. Vident n. anxie commendari omnia quæ scripta sunt dogmata, quãdo quidem in ijs consistit salus hominum: tanti interest ea facta tecta conseruari. Quid n. an non eundem Timor sic eod. hortatur c. *Denuntio tibi coram Deo qui viuificat omnia, & Iesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato bonam illam professionem, vt serues hæc mandata, macula & culpa omnis expers, vsq; ad illustrem illum aduentum Domini nostri Iesu Christi:* Certe nihil his verbis dici potest magis anxium: nihil magis sollicitum. Quid ergo? non erat hoc depositum scriptum? Imo hæc præcepta nihil aliud significare possunt, quã ea, quæ ipsa Epistola tota continentur. Quamquam ipsum etiam codicem Scripturarum, nemo vnquam negabit anxie custodiendum, qui sciet olim veteris testamenti libros in Arca fœderis fuisse conditos. Porro falsum est Scripturam, siue codicem significet, siue doctrinam, facile conseruari, Et vtrumque patet ipsa experientia.*

XLIX. In secundo prosyllogismo, turtus negatur maior. Nam Scriptura, id est, doctrina scripta, non conseruatur tantum à librarijs & in thecis, vt olim lex Dei: sed etiam in intimo pectore. Propterea Psal. 1. is beatus dicitur, qui in lege Dei meditatur dies & noctes. Et Psal. 37. *Lex Dei (inquit) in corde ipsius.* Et 119. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuã, & custodiam illam in toto corde meo.* In tertio prosyllogismo: nego iterum maiorem, quia necesse est, non tantum Scripturæ codices multiplicari per librarios: sed etiam scripta dogmata propagari per fideles, qui donec sint alij docendis. In quarto negatur vtraq; propositio. Nã & Scriptura auditur, non tantum scribitur: & depositum Apostoli, non tantum auditur, sed etiam scribitur. Quare hic locus Papistas proflus nihil iuuat. Sed Bellarminus non facile se tuebitur ab impietate, qui his suis argumentis testatus sit, se Scripturam Sacram non a loco habere, quam quilibet etiam prophanum codicem, constantem è characteribus: quicq; in thecis recondatur, & librarijs committatur: quod quidem sit etiam prophanis Æsopi fabulis: imo & impuris Marialis Epigrammatis.

L. Septimum locum Puteanus profert ex Ioan. Epist. 1. & 2. Nam is (inquit) qui omnium postremus scripsit, plus ceteris autoritatis conciliat Traditioni, cum protestatur, se nihil scribere nisi iuxta mandatũ vetus, quod ab initio habitum est, quod est verbum auditũ, ite vt stetur firmi: ter in eo quod ab initio auditum est: tũ etiam explicat hoc mandatũ esse, vt ambuletur in audita veritate. Nam cũ tantam vim tribuat huic verbo, quod non est nisi ex auditu: atq; hoc dici non potest nisi vt distinguatur à verbo scripto, lecto que quid hoc aliud est quam traditionem commendare?

LI. At hæc scateant mendacijs. Primus locus ex 1. c. 1. sic habet, *Hoc est nũtũ quod audiuimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse vllas.* Secundus ex 2. *Fratres, nouũ mandatũ nõ scribo vobis, sed mandatũ vetus, quod habuistis ab initio: vetus hoc mandatũ est, sermo ille quem audistis ab initio. Et rursus, Quod audistis ab initio, in vobis maneat. Si in vobis manserit quod audistis ab initio, vos quoq; in Filio & Patre manebitis.* Tertius ex Epist. 2. *Propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternũ.*

LI. Primum crimẽ: quod nusquam se Ioan. protestatur nihil scribere, nisi iuxta mandatũ vetus: sed disertè dixit scribere ipsum mandatũ vetus, quã sunt a. hæc diuersa? Si scripsisset iuxta mandatũ, potuisset ipsum mandatũ non scriptum relinquere: & ita non nihil ad Traditionarij torum partes accedere. Sed si scripsit ipsum mandatũ, quid habet sophistice, quod in suos vsus vertat? Secundum crimen: quod primus locus truncatus est. Nã contextus series ea est, vt statim explicetur quod sit illud mandatũ vetus, videlicet, Deũ esse lucẽ: vnde magis apparet Ioan. non loqui, de nescio quo mandato *ἀρχαῖοις*: cum illud statim totidem verbis scriptis mander: Et si alij etiam Scripturæ locis id ipsum constat. Tertium crimen, quod nullum Ioan. verbum nominat, quod non sit nisi ex auditu: vnde tamen Puteanus inferebat, nescio quam discretionem scripti à non scripto. Nec magis inuenias auditam veritatem; sed simpliciter veritatem: Est autem Veritas, non tantum audita, sed etiam scripta.

CAP. II.

An Apostoli multa tradiderint non scripta.

I. **A**postolus multa tradidit, quæ scriptis non commendatur, vicinum est præcedenti argumentum, & facile Claudiopolitanus Iesuite in thesib. demonstrari posse confidunt. Canus etiam lib. 3. locorum c. 3. in suis fundamentis istud quarto loco posuit, Apostolos maxime de causis alia quidẽ literis, alia a. viua voce prodidisse. Nec desunt alij confertim hoc apsum afferentes. Vtuntur a. locis aliquot Scripturæ, deinde ratiocinatione.

II. Scripturæ loci sunt ex 2. & 3. Ioan. *Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero n. me futurum apud vos, & ore ad os loqui.* Et 11. *Post ad Cor. Cetera cum venero disponã.* Francif. Cordubensis addit ex c. 1. ad Rõ. *Desidero videre vos, vt aliquid impartiar gratis spiritualis ad confirmãdos vos, id est, simul consolari in vobis, per eam quæ inuicẽ est, fidem meã atq; vestrã.*

III. Ratiocinationẽ Panigarolla sic instituit *ἡ ἀποστολή:* non enim opinor

ad in initiant & perficiunt, defciturque ritus, qui in consecrandis adhibentur a secer. iote.

XXXIII. Tertium argumentum, capite quarto de Diuinis nominibus, sic legitur... Ignatius scripsit ad Romanos. At quomodo hanc Epistolam Dionysius potuit legisse, aut omnino dum viueret: aut certe dum ad Timotheum scriberet? Nam plerique omnes mortuum dicunt Dionysium anno Christi nonagesimo octauo, Domitiani postremo. Ignatius vero, teste Baronio, anno cetero nono vincit Romam deducitur: atque ex eo itinere scripsit hanc Epistolam: annis plus minus decem post obitum Arcopagite. Sed & Timotheum defunctum esse ante quam Ignatius scriberet ad Romanos; constat ex ipso Ignatio, qui ad Ephesios scribens ex hoc itinere, eorum iam Episcopum nominat Onesimum.

XXXIV. Torfit hic nodus Baronium. Qui primo Dionysiam contendit ad vltima Traiani tempora saltem peruenisse: itaque Ignatio superstitem fuisse. Sed quo argumento? Adonis auctoritate in Martyrologio, qui ex Aristide eum asserit passum sub Hadriano. At hæc auctoritas non potest esse magna. Primum enim varie interpolari huiusmodi Martyrologia, & res ipsa clamant, & Ioannes Molanus conqueritur. Deinde Vluardus, Adone antiquior: & qui videtur Adoni hoc de Aristide suppeditasse, Hadriani non meminit. Natalis (inquit) Beati Dionysii Arcopagite, qui post clarissimam confessionem fidei; est grauissima tormentorum genera; glorioso martyrio coronatus est, ut testatur Aristides fidei vir, sapientiaq; mirabilis, in eo opere quod de religione Christiana composuit. Quid igitur tanti momenti est in Adone, ut soli credatur? Nempe antiquum suum Baronius obtinet: ut quamlibet leuissima occasione suæ superstitionis fabulis conciliet auctoritatem.

XXXV. Et tamen in meo Lipomano, siue potius Tiletano Lipomani breuiatore, ego Adrianum non legi, sed pro eo Traianum. Vnde igitur factum dicam, ut Hadrianum substituerit Baronius? Ille sane viderit. Sic igitur Tiletanus locum descripsit, Natale Sancti Dionysii Arcopagite, qui ab Apostolo Paulo instructus creatus est Christo: & primus apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus est ordinatus: & sub Traiano Principe per clarissimam confessionem fidei post grauissima tormentorum genera, glorioso martyrio coronatur, ut Aristides Atheniensis; vir fidei sapientiaq; mirabilis, testis est in eo opere, quod de Christiana religione composuit. Hoc opus apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquorum monumenta clarissimum tenetur, ut peritiores Græcorum affirmant. Præter autem mutationem Traiani in Hadrianum, etiam postrema verba Baronius omisit, quibus constat Aristidem ab Adone citari aliena fide. De Traiano a. consentit Suidas. Hic igitur eloquiorum Dei interpretis Dionysius, decursis temporum curricula, & cooperante Spiritu Sancto, plenus dierum per agonem martyrii pro Christo de iudæis, diem suum obiit imperante Traiano Cæsare: quo quidem tempore Ignatius, cognomento Theophorus, suum & ipse agonem deceruit. Consentit (inquam) de Traiano, sed tempus designat, eum ipsam annum quo Ignatius functus est. Quod si est, mirum qui tam cito potuerit Ignatij Epistolam legere. Imo qui potuerit à vinculis ad Timotheum libros scribere.

XXXVI. Sed illud de Timotheo violentius est: quod soluit dupliciter. Primo, ut dicat, Dionysium hæc verba primo non vltimasse cum scriberet ad Timotheum, sed postea addidisse. Sic enim quemlibet tractatorem ad extremum vsque suæ vitæ diem suas lucubrationes, aliquid addendo, minuendo, vel immutando, solitum expolire. Secundo nihil cogere, ut affirmemus Timotheum illum fuisse Pauli discipulum Episcopum Ephesiorum. Inscriptionem enim præfixam, Sancti Dionysii Arcopagite Atheniensis Episcopi, ad Timotheum Episcopum Ephesinum: liber de diuinis nominibus. a librario esse appositam. Germanam autem illam esse in Ecclesiastica Hierarchia, Cypresbyro Timotheo, Dionysio presbytero. Porro vocari Timotheum ab hoc Dionysio, filium: Episcopum autem ab Episcopo potius fratrem vocari.

XXXVII. Ita, leuibus coniecturis, quidlibet se posse sperat: tantum ille concepit sui nominis confidentiam. Imo tam impotenter omnibus ingenii dominatur Cardinalis. Sed primum, quam inepte concluditur, Hier. & August. profitentur, ita fuis se operibus vsos esse: Ergo Dionysius sua opera correxit. Deinde, nondum probauit Dionysium Ignatio fuisse superstitem. Nam siue ante obierit, ut contendit auctor pars maxima, siue eodem tempore, quis non videt inepte diuinari? Episcopos autem solere se mutuo fratres appellare, quis nescit? Sed adpellatos etiam esse à senioribus iuniores filiorum nomine, quid habet absurdum? Fuisse autem longe prouectiorem a tate Dionysium ipse fatetur Baronius. Et sane si scripsit hunc librum post Ignatij ad Romanos Epistolam, cum oportet centenario maiorem fuisse: cum Timotheus compelleretur tanquam iuuenis à Paulo iam tum morti proximo: hoc est, circa annum Christi sexagesimum nonum, cum iam sexagenarius, ut minimum, Dionysius esset. Porro, excepto hoc vno Baronio, nemo hæcenus fuit, qui non agnouerit hunc Timotheum esse Episcopum Ephesinum; aut visus sit dubitare: non Pachymeres, non Maximus, non Suidas, non denique vllus quem saltem viderim.

XXXVIII. Quartum argumentum. Mentitur se Virginis corpus vidisse, vna cum Iacobo & Petro omnibusque Apostolis: de diuinis nominibus, cap. 3. conciumque fuisse Timotheum. In quo primum, quod refert laudat Timotheum: vel falsum est, si tanquam oculatum; ut ridiculum, si aurium. Sed quomodo omnes præsentibus Apostoli? Nam ij iam pridem in varias orbis partes dispersi erant: & quod quidam fingunt deductos esse auium instar per aërem, crassam superstitionem redolet nouissimorum temperum. Deinde, qui adesse potuit Iacobus? Imo qui potuit ipse Arcopagita? Nam Iacobi obitum Baronius refert ad annum quadagesimum quartum: Dionysij conuersionem ad annum quinquagesimum secundum. Virginis a. mortem, siue translationem, ad annum quadagesimum octauum. Ergo neq; Iacob: inter homines: neque Dionysius erat inter Christianos, cum Virgo desit esse in terris.

XXXIX. Quintum argumentum, quod hi libri profus in cogniti fuerunt primis Ecclesiæ seculis. Anastasius Bibliothecarius ad Carolum egem Notandum est (inquit) quod licet tanta gloria, tantaque scientia siue antiquitatis iste Sanctus Dionysius fuerit, nunquam tamen aliqua opuscula eum edidisse, nisi fallor, quacumq; Orthodoxorum scripta Traditio prodit, priusquam Romani Pon-

tifices, Gregorius, Martinus, & Agatho dictorum eius in conscriptis suis mentionem fecerint. Et Baronius Constantinum nescio quem, cognomento Philo sophum, notat deplorare solitum maiorum infelicia tempora, quæ his caruissent Dionysij commentariis. Denique Bellarm. non potuit altius eorum memoriam repetere, quam à Synodis 6. 7. & 8. & illis paulo antiquioribus. Gregorio, & Martino: ac proinde continuit se intra mille ab hinc annos. Sic relinquuntur secula integra quinque, & fere totum sextum: quibus merum sit de Dionysij libris silentium: ut nemo tum extiterit, qui se vel vidisse vel saltem aliquid inaudiuisse testetur. Quis credat? Cum Eusebij, Hieronymiq; tanta fuerit diligentia in conquirendis magnorum virorum etiâ Epistolis? Cum omnium aduersus hæreticos disputantium tantum fuerit studium in legendis; citandisque vetustissimorum quorumque libris?

XL. Responderet Baronius, Eusebium, ut Ariantum, suspectum esse: quasi non putauerit sibi suisque opportunum, quæ ipso solo aspectu Ariana dogmata potuissent infingere: ut dolo malo Theognosti Theologorum celeberrimi nomen atque scripta silentio obuoluta reliquit: quem tamen Athanasius citat, Et iam ante Maximus Monachus, Eusebii hoc de Dionysij libris silentium impetratis nota fugillauit. Hieronymum vero quod atinet, eius hoc fuisse institutum; ut eos colligeret antiquos Scriptores; quos inuenisset ab Eusebio recensitos: illis tantum superaddidit, qui post Eusebij obitum vsque ad sua tempora in Ecclesia florere, reliquos additos esse à Sophronio. Cæterum Athanasium in questionibus ad Antiochum, citasse librum de Hierarchia cœlesti. Maximum testari; Dionysio Corinthio cognitum fuisse: & Chrysostomo; appellanti Anastasio Alexandrino.

XLI. Sed hæc infirmissima sunt. Suspicionis in Eusebio ille profecto ementitur auctorem Maximum. Nihil enim hic aliud, nisi in Eusebij manus non venisse Dionysij libros; ut neque alios plurimos: de Ariana hæresi ne verbum quidem. Et si autem verum sit Ariani Eusebium fuisse ante Synodum Nicenam: tamen post eiuatum in ea errorem, nemo quicquam sinistri dedit eo retulit. Et tamen si habet Baronius aliquem aut veterem, aut vetustiorum Eusebio; a quo hæc opera certo nouerit commemorata, permitto ut quilibet suspicetur. Sed si non habet, cur de industria ludat? Aut cur non simile aliquid suspicatur de Athanasio illo (inquit) vtro magno: cui nihil fuit commune cum Arrio illo; qui Theognostum vidit ab Eusebio omissum? De Hieronymo rursus veritate violat. Nusquam enim se ille significat eos tantum colligere, quos inuenisset ab Eusebio recensitos. Nusquam hoc Hieronymus (inquam) profiteretur: sed tantum sibi Eusebium Pamphili in 10. Ecclesiasticæ histor. libris, maximo adiuumento fuisse. Et sane non paucos ille accenser, quorum apud Eusebium ne nomen quidem inuenias: ut Senecam, Hermam, Iustum Tiberiensem, Aristidem, Agrippam cognomento Castorem, atque alios. Quos additos esse à Sophronio vnde habet? Nam is nihil addidit, præter nomina eorum Apostolorum, qui nihil scripserunt, quæ fuerant ab Hieronymo prætermissa. Et ad Senecam, Marianus Victorius diserte ad marginem annotauit, Epistola Seneca à Hieronymo probatur.

XLII. Porro liber questionum ad Antiochum non est Athanasij: nam quæstione 3. citatur Epiphanius Cyri, Athanasio multo recentior. Atque adeo Sixtus Senensis libro 4. Bibliothec. hoc suum iudicium scriptum reliquit, de isto ipso libro. Qui tamen (inquit) Athanasij non videtur. Sufficior hinc ex variis Patrum scriptis collectum à studio quopiam, qui in quæstione 4. Theologiam mysticam Dionysij allegat, Athanasij seculo, ut arbitror, ignotam: & quæstione 33. citat Athanasium ipsum, & ab eo etiam diuersam sententiam præferri. Reliqua Maximi: Anastasij, Liberati testimonia valde sunt incerta, atque adeo mento Baronius quærit, qua iniuria vel fraude illa omnia exciderint.

XLIII. Quod vero addit, citari Dionysium à Romanis Pontificibus, quorum in his summa sit auctoritas, scilicet Gregorio, Martino, & Agathone: Papisticum esse, non Theologicum argumentum: hoc est, confidentiæ plenius, quam sinceritatis. Primum Catholic. Episcoporum Romanorum nullam maiorem auctoritatem agnoscunt, quam aliorum quorumlibet virorum Doctorem, si tamen ipsi in eo censi possunt ordine. Secundo, ne ipsi quidem Papistæ agnoscent Episcopos Romanos errare non posse in rebus, quæ sunt facti, cuiusmodi hæc est. Itaque nihil est, quod nos eorum moueat auctoritas. Et sane quid expectemus sani ab Agathone, qui ad Constantinum & Irenæum, multa citat quasi ab antiquis, quæ tamen eorum non sunt? Basilium aduersus Iulianum desertorem, Hieronymi sermones: Nec est quod plura colligam.

XLIV. Sed non esse antiquis cognitos hos Dionysij libros, non aliunde melius agnoscas, quam ex iis rebus, quas cum in iis legas, alibi tamen non creditas Christianis comperias: quod nunquam fieret, si Arcopagita, Pauli discipulus, ea scripsisset. In libris de Hierarchia cœlesti, ordines Angelorum magnifice describuntur: atque ea descriptio deinceps pro lege habetur ab omnibus Scholasticis. At eos ordines Irenæus enarrari non posse creditit, libr. 2. in editione Feuardentii. Augustinus etiam, Enchiridij cap. 58. negat aut se scire, aut à quoquam facile explicari posse. At qui vterque ex iisdem libris, minus didicissent, quam Thomas: quam Scotus: quam reliquis Tenabras, quæ factæ sunt, tum cum Christus pendit in cruce, Dionysius se vidisse testatur, cum esset Heliopoli in Aegypto: & factas ex Solis Eclipsi, opposita Luna, quæ ab Oriente ad Solem accesserit, contra quam fieri solet: statimq; in suum locum redierit. At Origenes & Hieron. asserunt eas rebras non excessisse solum Iudaicum: & verisimile est: nam cum tum temporis floreret Astrologia, quis credat eam Eclipsin non esse obseruatam ab Astro nomis? Factas a. non obiectu Luna, sed Sole radios retrahente. Denique, ne omnia colligam de Mariæ Virginis obitu, Baronius queritur historiam esse valde incertam, & obscuram: ipsum etiâ Epiphanium non autum definire mortuam. At Dionysius iste, suorum testimonio oculorum debuerat Ecclesiam docuisse eam re vera esse mortuam, si is quidem ita scripsisset. Et miror Baronium, qui alias huic viro tantum desert, nunc tam parum commo ueri eius nomine, ut historiam relinquat incertam.

XLV. Atque hæcenus de Dionysio: sequitur Clemens Alexandrinus, quem Iesuitæ dicunt asserere, Christum Iacobo Iusto, & Petro, post ascensionem suam, singularem quandam impertiuisse cognitionem, quam ille reli-

reliquis Apostoli tradiderint. Hi autem 70. discipulis. Respondeo, locum haberi apud Eusebium libr. 2. historia, cap. primo. ...

XLVI. Superest Eusebius de Demonstratione Evangelica libr. primo cap. 8. Is ita habet, ...

XLVII. At hæc ego, quid sibi velit, non bene capio. Nā quid est, Apostolos tradidisse capacibus, ea quæ pertinerent ad profectiones? ...

XLVIII. Quid hoc est rursus, quod secundi generis homines describit ...

XLIX. Ergo negati non potest Eusebium esse loquentū incommode, ut ne quid dūtius dicam. Ignoscant ergo Iesuitæ, si eius iudicio stare nolumus. ...

cessaria: vel specialiter ... Si prius, tum scde peccavit, violata maiestate scriptorum dogmatum: ac proinde nō est testis idoneus. Sin posterior, tum otiose inducitur in hanc controversiam.

C A P. IV.

An omnia quæ Christus fecit & docuit, scripta sint.

I. Si neque omnia Christus per se docuit, neque omnia quæ Christus fecit, scripta sunt, tum necessaria sunt Traditiones non scriptæ. ...

II. Primum negatur consequentia. Nam etsi Christus ipse non omnia docuisset sua voce, tamen non sequeretur necessitas esse traditiones. ...

III. Secundo, & quidem præcipue, negatur vtraque antecedentis pars. Et prius. Et prius certum esse dicimus, Christum ipsū Apostolos omnia docuisse. ...

IX. Neque obstat primus locus è Ioannis decimo sexto: tum quia, etsi ad id vsque temporis non omnia docuisset Christus Apostolos, tamen postea docere potuit: nempe, post resurrectionem: quod probant ij loci, qui post ea citantur ex Luca. ...

IV. Non obstat etiam secundus locus ex decimo quarto Ioannis: imo illustrat primum. Ac sane vim eius agnouisse videtur Panigarolla, qui integrum proferre ausus non est, sed Papistice curatum. ...

V. Posterius: ex hoc loco interpretandum alterum esse è c. 16. qui integer habet in hunc modum: Adhuc multa habeo quæ vobis dicam: sed nunc non potestis portare. ...

VI. De altera parte assumptionis respondeo, distinguenda esse Christi dogmata & facta: & ista quidem non esse scripta omnia: nec potuisse nec fuisse necesse: illa vero nulla esse prætermissa: quin scripta sint, aut ab Evangelistis, aut ab aliis: qui autem loci, quæve argumenta prolata sunt à Panigarolla: ea de factis esse, siue gestis: non a. de dogmatis: quantumvis impudenter Florellus libro de autoritate Ecclesiæ contra asserat. ...

VII. Sed vrget Panigarolla. Si quæcunque fecit, non sunt scripta, cur debeam credere absque probatione, quæ cum quæ dixerit esse scripta. ...

moneo ne tanquam aspis surda, aures obleret: quod ille plerunque, imo semper facit. Deinde ad argumentum: dico non parum interesse discriminis inter Christi gesta, & dogmata: vt hæc scriberentur omnia, etsi non illa. Illa etsi sunt vtilia, neque enim alias facta essent ab eo: qui nihil frustra facit: tamen non sunt æque scitu necessaria: hæc vero non tantum vtilia sunt, sed etiam scitu necessaria: propterea illa potuerunt prætermitti facilius; hæc vero minime. Quod ipsum potest ipsa Papistarum confessione confirmari. Nam cum omnia dogmata contendant per traditionem non scriptam esse continuata in Ecclesia: tamen non aulint idem de gestis dicere. Imo Gretserus in defensione cap. 5. lib. 4. Ecclesia non omnia dicta & facta Christi, sed quadam ex illis nobis credenda & obseruanda tradidit. Nec paucos esse doctores asserit Panigarolla, qui merito credendum esse dicant multo plures fuscitatos à Christo, præter tres illos, quos habemus in Euangelio. At, inquam, illos multo plures iam pridem ignorauit Ecclesia. Ergo non sunt omnia gesta Christi, non tantum non scripta, sed ne tradita quidem. Etsi non tradita, ergo non necessaria. Nam & absque iis cognitis & fiunt Christiani; & in Christianitate saluantur plurimi. Præterea ipse Euangelista testatur gestorum Christi tantum esse numerum, vt libros totus mundus capere non posset. At de dogmatib. nemo vnquam aut Apostolus aut alius ita loquutus est. Capi quidem à mundo non posse ipsa dogmata dici potuit: sed singula propter mysteriorum altitudinem, non omnia propter numerum. Quare longe diuersa est ratio factorum & dogmatum.

VIII. Ad ea quæ restant, dico, non omnes conciones Christi fuisse descriptas, & literis mandatas: ne ipsas quidem singulas totas. Sed quæ illis concionibus tractabantur dogmata, ea vero esse omnia scripta. Querit aliquis argumenta: ea ipsa volo quibus Panigarolla vsus est. Nam Luca 24. ita scriptum est: Exorsus à Mose & Prophetis omnibus interpretabatur illis ei necesse erat vt in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. Et paulo post Hi sunt sermones, quos loquutus sum vobis, quum adhuc essem vobiscum, & portare impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit eorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Audiu tu, non quadam à 7. cap. Iesum tum primum annunciasse, sed ea quæ in Scripturis de ipso pridem legebantur, nec intelligebantur, expofuisse. Quauis igitur nō sint excepta totidem verba Concionantis Christi, quæ ne ipsi quidem Papistæ aulint profiteri apud se ex Traditione non scripta existere: tamen ea dogmata, quæ illis verbis aperiebantur à Apostolis, scripta sunt in lege Prophetis & Psalmis, hoc est, in Veteri Testamento: quod satis est.

IX. Atque hoc est, quod in hoc argumento refutando alij dixerunt, non omnia scripta esse, sed necessaria: nempe quia verba singula, nihil est necessesse haberi aut conseruari: sed tantum dogmata, hoc est, concionum summa capita. At hoc, inquit Bellarminus, iam est refutatum. Nimirum, inquam, quia sine aduersario, & se iudice disputabat. Quomodo autem refutarum? Quia multa, inquit, necessaria non sunt scripta, & præsertim de Sacramentorum institutione, quæ sine dubio Dominus tradidit in illis diebus quadraginta. Somnia, inquam. Nullum enim necessarium est dogma, quod non sit scriptum: & Sacramentorum Baptismi, atque Eucharistiæ institutionem Euangelistæ non omiserunt: alia, præter hæc duo Sacramenta nulla agnoscit Ecclesia.

X. Atque hæc quidem de argumento. Sed nunc liber Papistarum ingenium attentius considerare. Augustinus ad hunc locum 1. Ioan. 6. hæreticorum mores non potuit non grauissime notare, vt qui eos multus norat doctus experimentis. Tractatu igitur in id Euangelium 97. sic legitur. Omnes insipientissimi hæretici qui se Christianos vocari volunt, audacias signentorum suorum quas maxime exhorret sensus humanus: hac occasione Evangelica sententia colorare conantur, ubi Dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: quasi hæc ipsa sint, quæ tunc discipuli portare non poterant. Hæc Augustinus.

XI. Notemus primo omnes hæreses, teste grauissimo Augustino, religionisque Christianæ scientissimo, omnes, inquam, hæreses ne exceptis quidem iis, quæ sunt insipientissimæ, præ textu huius loci sua inuenta conatas esse colorare. Si igitur de traditionibus non scriptis is locus interpretandus est: quis neget verum esse, omnes hæreses conatas esse suis inuentis fundamentum aptare ex traditionibus non scriptis? Enimvero: grande scilicet sua diligentia, suæque subtilitatis præmium auferant Papistæ, cum iisdem Scripturæ locis suas traditiones palliauerint, quibus olim abutebantur hæretici. Nimirum 2. Thim. 2. 107.

XII. Secundo: putauit Augustinus, si hæreticorum dogmata per se considerantur, id sufficere ad indicandum quantopere hoc loco illi abutantur. Quasi, inquit, hæc ipsa sint quæ tunc discipuli portare non poterant. Est enim in iis verbis vehementissimus obreptus: inuacens ne verisimile quidē esse, de iis tum loquutum esse Dominum: imo summam esse eorum stoliditatem, qui assererent eorum quæ hæretici inueherent, Apostolos non fuisse capaces. Magnum profecto contra Papistas telum. Neque n. tam verum est, nullam esse communionem luci cum tenebris: quam fallum Apostolos non fuisse capaces earum quilibetiarum, quas nunc nobis traditionum nomine Papistæ obijciunt: Et quidem huius loci prætextu. Quo fateantur oportet, aut se foedissime abuti, aut suas traditiones comprehendere. Nam quia illa quæ sunt in Scripturis, non sunt traditiones non scriptæ: ac proinde non de illis quæ Christus habebat dicenda: quæque Apostoli portare non poterant: necesse est hæc quidem traditiones Apostolos portare non potuisse: potuisse autem portare illa scripta dogmata.

XIII. Quæ erant igitur illa scripta? Non persequar omnia: paucis ero contentus Pauli verbis ex 3. cap. prior. ad Timotheum. Sine controversia magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne: iustificatus est in Spiritu: conspectus est ab Angelis, prædicatus est gentibus: fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam. Audis mysterium, arcana, Sacramentum? sed magnum, quia cuncti fideles (inquit Anselmus) noverunt hoc ita magnum esse, vt nemo sufficiat magnitudinē eius cogitare. Hoc ex illis erat, quæ facile, nulloq; negotio illi adhuc rudes, & impoliti Apostoli portare poterat. Contra vero audite arcanorū arcana: mysteria penetrandæ dogmata, quæ præ altitudine, Apostoli erant penitus incapaces. Sic n. spero vtrorumq; genium facilius proditum iri, vtrisque à regio politis & comparatis. Atq; audite, non à me, sed à præstantissimo eorum arcanorum Hierophanta, Ioanne Driedone tom. 1. lib. 4. cap. 5. Sunt autem

(inquit) huiusmodi: Veneratio & invocatio Sanctorum Martyrum: solenne ieiunium, à carnibus & ceteris cibis abstinentia, suffragia viuorum pro defunctis: voluntaria vota in castitate: Deoque dicata virginitate: purgatorius ignis post mortem: parvulorum baptisimus: sacramenta confirmationis, confessionis, sacri ordinis, vinctiois: matrimonij insolubilitas: corpus Christi sub specie panis & vini: Missa Sacrificium, ceteraque officia Ecclesiastica: Sacerdotum coelibatus. Iudicent nunc Christiani, hæc ecine illa sunt tanta mysteria: quæ propterea non diceret Christus, quia ea discipuli portare non poterant: quum nemo sit inter sacrificulos tam Bœotus, qui non capiat, atque ad vnguem sciat?

XIV. Sed audiant iterum Augustinum tractat. nonagesimo sexto. Quis nostrum audeat eorum se dicere iam capaces, quæ illi capere non valebant? Ac per hoc nec à me expectanda sunt, vt dicantur, quæ forte non caperem, si mihi ab alio dicerentur, nec vos ea portare possitis, si ego tantus essem, vt à me ista, quæ vobis aliorum sunt audieris. Duo his verbis significantur. Prius, nec plebem Christianam, ac ne ipsos quidem Episcopos, eorum capaces esse, quæ tum Christus tacuit, eum ne ipsi quidem Apostoli ea portare potuerint. Quid iam dicimus? An vero non scriptarum Traditionum, quas siue Driedo receuit, siue alij superaddere possunt, neminem ab Apostolorum seculo fuisse: neminem hodie siue laicum, siue Episcopum esse capacem? Bona verba, inquit Iesuitæ: tum enim nostra ad restim res rediret. Alterum: Augustinus exprimit, se non posse dicere ea, quorum neque laici capaces essent, quos docebat, neque ipse qui docebat. At si Augustinus non potuit, quanto minus Driedo? Driedo tamen dixit illa quæ enumerauimus capita. Rursus ergo, hæc ea non sunt quæ Christus tacuit.

XV. Sed non dum absoluit Augustinus. Ecce (inquit) concedamus vt ita sit multos ea modo portare posse iam misso Spiritu Sancto, quæ tunc eo nondum misso non poterant portare discipuli: nunquid ideo scimus, quæ sint quæ dicere noluit: quæ tunc sciremus, si ab eo dicta legeremus, vel audissemus? Aliud est n. scire, vtrū à nobis, vel à vobis portari possim: aliud a. scire quæ sint, siue portari possim, siue nō possim. Quæ cum ipse tacuerit, quis nostrum dicat, ista vel ista sunt? Aus si dicere audeat, vnde probat? Quis enim est tam vanus aut temerarius, qui cum dixerit etiam vera quibus voluerit, sine vilo testimonio diuino affirmet ea esse quæ tunc Dominus dicere noluit? Quis hoc nostrum faciat, & non maximam culpam temeritatis incurrat, in quo nec Prophetica, nec Apostolica excellit auctoritas. Hactenus Augustinus.

XVI. Primum negauit suo tempore sciri, quæ illa essent, quæ Christus tum dicere noluerit. Expecto Papistas, vt audiam, suæ iactantes Ecclesiæ profectum, vt doctor sit, quam tempore Augustini. Et si hoc, quomodo has traditiones appellent: cum eas oporteat continua successione de manu in manum esse perpetuatas? Quod si seculo quarto nemo erat qui nosset: quis nouus de cælo doctor repente cecidit, qui eas seculo quinto docuerit, & sic deinceps? Deinde nullo testimonio diuino affirmari posse dixit, quæ illa essent. Ergo, inquam, tum vel nulla traditione illa constabant: ac proinde ne nunc quidem: vel non erat traditio, testimonium diuinum, id est, Verbum Dei. Quod si non tunc, ergo ne nunc quidem, contra quam Papistæ asserunt. Tertio temeritatis eos damnat, qui aulint dicere: hæc vel illa esse quæ tum Christus noluit dicere: cuiusmodi sunt igitur dicendi nostri aduersarij? Quarto, si ex Traditione illa non habentur, & ex eorum defectu colligunt aduersarij imperfectionem Scripturæ: nos etiam inferemus eodem iure Traditionis imperfectionem, vt eam falso Costerus dixerit omnem veritatem in se habere: falso etiam Alphonsus de Castro asseruerit, credendum Apostolos aliis verbo narrasse tam facta quam dicta: atque ita vt ex ore in os, & ex pectore in pectus transfusa, ad nos usque perperuenisse, sine alio quouis Scripturæ testimonio. Denique hoc vno Augustini dicto totum corruit argumentum. Si non sunt omnia (inquit) scripta, quæ Christus docuit: ergo necessaria est traditio. Imo, inquam nego consequentiam, Nam quis necessariam dicat eam quæ nulla est? Nulla est autem eorum quæ Christus tum ad Apostolos dicere noluit. Ergo ne necessaria quidē. En igitur Papistarum acumen: qui ex traditione, quam nullam esse conitæ, eunecere volunt, Traditionem esse necessariam.

XVII. Sed hunc Augustini locum Puteanus conatur eludere: quia his Augustinum verbis vltim esse dicat aduersus quosdam hæreticos, qui quædam sua inuenta dicerent ea esse de quibus tum loquutus sit Dominus. Quasi vero, inquam, personarum tantum reprehendi tolerent: non res ipsæ damnari. Quasi, inquam, personarum essent non rerum peccata. Quasi denique, non esset in Augustini verbis expressa prima persona, Num ideo scimus: Quis nostrum dicat: Quis hoc nostrum faciat. Deinde non de inuentis duntaxat hæreticorum, quæ necessario falsa sunt: Augustinum loqui sed omnino generaliter hæc indicant, cum neminem esse dicat, qui etiam tum cum vera dicit, ea tamen audeat asserere, de illorum esse numero, quæ Christus tum tacuerit. Nam ita profecto nunquam loquutus esset, nisi vniuersaliter veller intelligi.

CAP. V.

An totus Canon sufficiat.

I. Bellarminus, non omnia Scripturas ita continere, vt sufficiant ipsæ simul sumptus est sufficiens, vel singuli libri per se. At nō potest dici singulos libros esse sufficientes: quia videmus Euangelistas non singulos omnia continere: & si vnus liber omnia continet, quid opus fuit tot libris? Sed ne affirmari quidem potest totum Canonem esse necessarium ad hoc, vt sufficiens doctrina habeatur. Nam multi libri vere facti & Canonici perierunt: igitur non habemus, nec habuimus à mille quingentis annis sufficientem doctrinam, si tota sita est in Scripturis.

II. Perisse autem aliquos libros Canonicos, probat primo in Veteri Testamento, auctoritate Chrysostomi homil. nona in Matthæum, cum ageret de eo loco, Nazæarus vocabitur: quæ in nullo veteri libro inueniebatur. Multi, inquit, ex Prophetis perierunt monumentis: quod de historia Paralipomenon probare possibile est: & eius rei culpam refert in Iudæorum desidiam, impietatemque

noui Testamenti doctrina, sine scripto propagata, & conseruata est, vt quanta sit Spiritus celestis vis Euangelio comprehensa orbis experiretur. Ergo cum animum ad scribendum Apostoli adiunxerunt, minime opus fuit chartis omnia commendari, cum tanta illa Spiritus Sancti virtus Ecclesiam de ferere nunquam possit.

IV. Respondeo, hæc maiori fastu declamari, quam virib. disputari. Dicam prius nonnulla de ipsis grad. b. tum de vi argumenti. In primo gradu, quo comprehenditur tempus ab Adamo ad Moysen, & si nonnulli nonnullas fuisse scripturas disputent, vt Enochi, tamen ego quidem prolixè concedo nullas fuisse. Fuisse tamen sola traditione conseruatam religionem, id vero falso Bellarm. sumit. Nos à, contra probauimus lib. præced. c. 15. videlicet, quia Deus vtbeatur subinde extraordinaria inspiratione, vt collapsa veritatem restitueret: cum autem ea nolisset amplius vti, aut saltem rarius tum instituta est Scriptura.

V. In tertio gradu proculdubio fallum Bellarm. asseruit. Nam contra, vt rum est Ecclesiam Christianam nunquam fuisse absque Scriptura Canonica: sed tantum aliquot anis sine libris noui Testamenti. Habuit n. libros veteris quib. valde vtbeatur ad sua dogmata probanda, confirmandaq; cadē, inquam, quæ nos hodie credimus. Nam & Dominus præiuerat, qui suos sermones subinde Moysi & Prophetarū testimoniis illustrabat: & sanctissimum hoc exemplum Apostoli secuti, Iudæis demonstrabant Iesum esse Christum, eorundē testimoniis autoritate, quib. suas conciones referebant. Ipsi a. fideles, tum Christi, tum Apostolorum vestigiis insistentes, Scripturæ veteri firmiter adhærebant, teste Petro primo posterioris: Sed & Beræenses quotidie scrutabantur eas, anquirentes, an quæ Paulus docebat, ita se haberent. Sed loquitur Bellarm. de libris noui Testamenti, inquit Gretserus. Ita sane inquam: at quæstio est de Scriptura sacra in genere. Vide rit Bellarm. quid opponat: ego potius video quid quærat. Nam Bellarm. vt pote Iesuita, magis sollicitus est, vt aliquid dicat, quam vt ad quæstionem dicat.

VI. De serie añorum, quibus scripti sunt libri noui Testamenti, satis est curiosum, animose contendere. Tamen video apud veteres non esse vnam eandemq; sententiā. Theophylactus in initiū Matt. xi. *Ματθ. xi. τὸ πρῶτον ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἐβραϊστὶ φωνῇ καὶ τὸ ἐξ ἑβραίων ἀπέστειλε ἐν ἑλληνιστῶν τῆς τῶν Χριστῶ ἀναλήψεως. Matthæus omnium primus scripsit Euangelium Hebraica lingua ad eos ex Hebrais qui crediderant post octo à Christi assumptione annos. Vt in Chronicis Eusebij ad annum quadragagesimum primum, legimus obseruatū. Matthæus in Iudæa Euangelium primus scribit. At Niceph. lib. 2. c. 45. Matthæus Euangelium suum quintodecimo post Christi ascensionem anno scripsit. Deniq; Irenæus lib. 3. c. 1. & citatur ab Eusebio hist. lib. 5. c. 8. Matthæum scripsisse asserit tum cum Petrus & Paulus Romæ Euangelizabant. Ex his sententiis Baronius illam potius amplectitur, quæ est Eusebij, ratione tamen nulla reddita: sed tantum refutato Irenæo, & Nicephoro. Peresius a. magis Irenæum probat. Ipsi viderint: mea certe nihil interest. Vnum certum, si Matthæus scripsit, cum Paulus & Petrus Euangelizarent Romæ, tum non esse eam primam Scripturā noui Testamenti. Quia Paulus antequam iret Romam, scripserat ad Romanos, ad Corinthios, ad Thessalonicens. ad Titum, etiam ad Timotheum primam.*

VII. Iam ad argumentum & prius de necessitate: quam Bellarm. non à quæstione habuit: sed de industria quæ fuit: aliud est n. quærere, sit ne Scriptura necessaria siue simpliciter siue κατὰ τὴν: aliud, sit ne perfecta: & quidē pōt esse perfecta: quanuis nō esset necessaria. Cæterum pugnat cum laruis: neque n. quenquam aut ego vidi, aut ille potuit nominare, qui Scripturas simpliciter dixerit esse necessarias. Nos certe dicimus: κατὰ τὴν nempe quatenus Deo visum est in iis se se plene & authenticè nobis manifestare: siue in eas redigere totam eam doctrinā, quam prius siue ipse, sua inspiratione, siue per quosdā Prophetas siue Scripturis proponebat. Quomodo Theophylactus dixit; postquam hæreses futuræ essent, placuisse Deo scribi Euangelia, vt ex iis veritatē discamus: neq; decipiamur ab hæresib. neque omnino mores nostri corrumpantur: Cum prius siue Apostolos, siue ante Moysen Patriarchas, item Deus doceret suis ipse alloquii & τὸ μυστὶν ἔλεγε.

VIII. Et quia sic arguit Bellarm. Si ante Scripturas tum veteris tum noui Testamenti, traditio fuit in vsu, ergo Scriptura non est necessaria. Respondeo negati consequentiam: distinguenda n. esse & tempora & personas. Id melius agnoscas, si sic concipiatur argumentum: Non erant necessariae Scripturæ ante legem, ergo ne quidem post legem. Non erant necessariae Apostolis: Ergo ne nobis quidem. Negatur consequentia. Ratio est, quia aliter Israelitas doceri voluit post legem Deus, aliter ante legem. Certe ante Abrahamum circumcisio neq; simpliciter erat necessaria, neq; κατὰ τὴν: at post quā Abrahamo fuit mandata, tum transit in necessitatem, non illam quidē absolutam, sed saltem ex mandato. Rursus aliter Christus Euangelium voluit Apostolis reuelari, aliter nobis prædicari.

IX. Iam quod attinet ad alteram argumenti partem, quæ vsu sumit fuisse Traditionum magnum, etiam postquā Scripturæ fuerunt traditæ: respondeo non esse verum, ex eo tempore fuisse maiorē vsu traditionis: Nam ipsa traditio, vt paulo post ostēdemus, Scripturis vtbeatur, hoc est, docebat ea quæ in Scripturis continebantur, imo quæ à Scripturis didicerat. Quare non ii tantum qui ipsam Scripturam immediate legebant, sed etiam ij qui voce docebantur, vtbeantur Scripturis, saltē mediate: omnes igitur, & semper vtbeantur Scripturis. At ij, qui Scripturas legebant, vtbeantur quidem traditione etiam ipsi, sed non semper, hoc est tum saltem: cum legebant: quare maior siue frequentior erat vsus Scripturarum.

X. Quod si argumentum Bellarm. inus molliat, & non iam maiorem vsu Traditionis fuisse contendat, sed magnū duntaxat: tum nihil cōcluder. Nam & nos hodie in prædicando vtimur traditione, hoc est, viua voce, & quidem multum: nā ea est quotidiana plebis instructio: ramē Scripturas ruemur esse necessarias: quia hæc ipsa, siue prædicationē appelles, siue traditionem, rota niti debet Scripturis, tanquam proprio fundamento, eoque certissimo.

XI. Sed quia Andræus & alii hoc argumento concludunt Scripturarum imperfectionem: repeto Traditionis distinctionem: vt significet vel ipsa dogmata tradita, vel eorum tradendorum rationem. Et si quidem hanc rationem intelligunt: tum nego inde confici Scripturarum esse imperfectionem. Nam etsi Ecclesia semper vtatur viua voce ad ea dogmata tra-

dena quæ sunt credenda: tamen viua vox non alia proponit dogmata, quæ quæ sunt scripta. Exempli gratia, facile vident omnes, Scripturam non propterea non perfecte furtum prohibere, aut adulterium, aut homicidium: quia in hæc ipsa crimina quotidie pastores detonant. Cur non idem dicemus de reliquis dogmatibus?

XII. Iam si dogmata intelligant, ita vt alia sunt scripta à Mose, alia tradita ante Moysen: siue ex toto siue ex parte: tum hoc ipsum negamus: asserimusq; nunquam in Ecclesia fuisse dogmata fidei vlla necessaria, præter ea quæ sunt scripta in Veteri & Nouo Testamento. Et contrarium tantum ab est, vt probent aduersarij: vt nos potius iis ipsis argumentis quæ collegit Bellarm. meliora non quæramus. Quid n. quod ad primam ætatem attinet, quæ est ab Adamo ad Moysen, nonne Moyses nobis eius Ecclesiæ faciem depinxit in Genesi. At inde constat, credidisse tum temporis fideles mundum esse conditum à Deo, hominem leductum esse à serpente, & propter peccatum, à Deo maledictum, au disse tamen augustam illam promissionem de conterendo capite serpentis, in spem salutis: credidisse sibi fidē imputari in iusticiam: credidisse Deum colendum, cum interno animi affectu, tum externis ritib. vt precib. & sacrificiis: credidisse non occidendum, non adulterium faciendum: & cætera. At hæc omnia nonne sunt scripta? Quid tum n. si non erant? Nam cum perfectionem dicimus Scripturarum, sæpe testati sumus, hanc esse mentem nostram: iis Scripturis, quas nos hodie habemus, omnia contineri dogmata tum credendorum, tum faciendorum.

XIII. In secundo gradu de iis qui non erant Iudæi, & tamen pertinebant ad Ecclesiam, dico ea ipsa dogmata esse scripta, quæ i li crediderunt, vt essent fideles. Nec difficile est negotium. Nam primo, si contradicat aliquis, proferat, si potest, exempli gratia, aliquem articulum, quem illos credidisse constet, non scriptum: aut si non possit, ne sit molestus: & suis vanisq; coniecturis ac diuinationib. fundatissimam Ecclesiæ autoritatem pessundare desistat. Nam quid ille se profecturum speret, si, no bis asserentib. ille neget sua tantum autoritate fretus? Secundo proferam ipsius Iobi exemplum: qui quidnam crediderit, satis apparet ex eius libro, quem vtique numeramus in canone: in quo etiam ipso, quodnam mihi dogma eligent, quod non cōster ex aliis Canonicis libris.

XIV. Ad hæc testem admittimus, imo vero iudicem facile constituimus Augustinum, à quo se hanc instantiam Bellarm. videri vult didicisse. Nam is libro de Prædestinatione Sanctorum c. 9. Nonnulli commemorantur (inquit) in sanctis Hebraicis libris, iam ex tempore Abrahæ, nec de stirpe carnis eius, nec ex populo Israel, nec aduentitia societate in populo Israel, qui tamen huius sacramenti participes fuerunt. Et paulo post. Ita salus religionis huius per quam solam veram, salus vera veraciterq; promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit: & cui defuit, dignus non fuit, & ab exordia propagationis humana usq; in finem, quibusdam ad primum, quibusdam ad iudiciū prædicatur. Quid est hoc sacramentum? quid est hæc religio? Aut quis non videt his verbis Augustinum significare, vnus eiusdemq; doctrinæ fideique communione? Sed hoc manifestius libro de Ciuitate Dei 18. c. 48. vbi de Iob loquitur. Diuinitus prouisum fuisse non dubito, vt ex hoc vno sciremur: etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt eique placuerunt, pertinentes ad spiritualem Hierusalem. Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui diuinitus reuelatus est vnus mediator Dei & hominum Christus Iesus, qui venturus in carne, sic antiquis sanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis venisse nunciatus est, vt vna ea demq; fides per ipsum omnes in Dei ciuitatem, in domum Dei, in Dei templum prædestinatos perducatur ad Deum. Quid nunc superest? Nam nobiscum vnam fidem illi habuisse dicuntur: fuerit illa sane circumstantiis quibusdam distincta: sed nunquam tamen vna dici poterit, si eriam substantia diuersa fuit. At nostræ fidei substantia scripta est; ergo & illorū, & id parer exemplo, Nam vt eam substantiam Aug. exprimeret, Christum nominauit mediatorem: hoc cetera. aliquis dicet non constare à Scripturis? Concludo igitur, eorum virorum qui extra populi Iudaici societatem positi, crediderunt, fidem, non alia dogmata comprehendisse, quam quæ nos nunc scripta recolimus in libris sanctis: quanuis hi libri sancti vel non existarent eorum tempore: vel illis fortasse non fuerint communicati. Non enim differunt essentialiter scripta à non scriptis.

XV. De Iudæis autem multo facilius negotium. Nam hos vsos traditione, hoc est, viua voce, non est quod Bellarm. probare contendat: quis enim negat? Sed hac viua voce quid fuerint edocti hoc vero considerandum. Nā si dogmata quædam, quæ nusquam reperias in libris sacris, habent Papiæ quod quærunt: Sed hoc si non probem falsum ex ipsis locis à Bellarm. citatis, nihil est quod depre. Exodi 13. Narrabisq; filio tuo in die illo loquens, hoc est quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Ægypto. Præcipiebat igitur hoc loco Deus omnibus Israelitis, vt cum venissent in terrā promissam, filiis suis narrarent, id est, viua voce traderent: e quidnam vero? Nempe, ea quæ Deus fecisset tum quum eos educeret à captiuitate Ægyptiaca. At hæc sunt scripta à Mose, & quidem diligentissime: imo propter ea scripta, vt viua voce tradi possent in perpetuum. Nihil igitur hic locus ad non scripta dogmata.

XVI. Capite 32. Deuteronomij. Memento dierum antiquorum: cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi: quando diuidebat Altissimus gentes, quādo separabat filios Adam constituit terminos populorū iuxta terminos filiorū Israel: pars a. Domini populus eius, Jacob funiculus hæreditatis eius. Sensus est, vt ingratitude incipiat Israelē pudere, recolenda illi esse Dei beneficia eum populū eligentis, dum alios ommitteret. At hoc beneficiū scriptū est à Mose. Vnde etiam, opinor, Procopius ita ausus ad hunc locum notare, Quod si vero iunenes ignorantiā horū præteritis, tibi quoq; pater sum, ac ceu princeps, Prophetia te dignatus sum, qui mediator sum vestrū, & Dei: qui cognitum quomodo hoc vniuersum constitutum sit, habeo. Putauit ergo Procopius, Moysen seipsum populo proposuisse interrogandum. Quod si est: quis dubitet Moysen ea respondisse, quæ scripserat: At glossa ordinaria Patres interpretatur Doctorem legis, & prædicatorem Euangelij. Atqui tum Lex scripta est, tum Euangelium.

XVII. Locum ex 6. capite Iudicum Bellarm. truncavit. Vbi sunt mirabilia quæ narrauerunt nobis Patres nostri? Hic abrumpit orationis filium Iesuita: sed autor pergit: atq; dixerūt, De Ægypto eduxit nos Dominus. Vnde constat illa mirabilia, à Patrib. viua voce narrata, non esse alia, quā quæ facta sunt in ex

in exitu ab Aegypto: non ergo, inquam non scripta. Sic Psalmo 44. testatur Propheta, annunciatam fuisse a Patribus: non somnia nescio quae: sed opus quod operatus est in diebus eorum: manus tua gentes disperdidit & plantasti eos: affixisti populos, & expulisti eos. Hæc vero quis negat scripta? P salmus 78. adhuc disertior est, iuxta Hebraicam veritatem: quam sic ad verbum Arias expressit. Et suscitavit testimonium in Jacob, & legem posuit in Israel, quae præcipit patribus nostris ad notificandum ea filiis suis. Hieron. reddiderat in hunc modum, Statuit contestationem in Jacob, & legem posuit in Israel, quae mandavit patribus nostris, ut docerent filios suos. Significat Propheta mandatum fuisse a Deo patribus, ut testimonium illud legemque illam filiis tuis insinuarent. Ignorant ne Iesuitæ, hæc esse scripta?

XVIII. Iobi 8. disputat Baldad Suhites, Deum non supplantare iudicium, aut subvertere quod iustum est: atque hoc probat autoritate veterum. Interroga generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam: & ipsi docebunt te: & eloquentur tibi: & de corde suo proferent eloquia. Quis dubitat autem, hoc ipsum caput prolixè doceri in Scripturis? Et iustus ea, quæ docentur, Scripturis, quis neget variè confirmari posse? Dei etiam iudicia variis experimentis comprobati omnes sciunt. At hæc experimenta, etsi non sint scripta, tamen non sunt nova fidei dogmata, sed tantum dogmatum fidei confirmationes. De Ecclesiastico Apo. ryptho facile negotium: nam & præcepta sunt moralia civiliaque, non religiosa, ut ex toto capite apparet: & sermo est, de ratione docendi, non de rebus quæ docentur.

XIX. Restant Christiani, Docuit Christus, docuerunt Apostoli viua voce: sed nihil aliud quam Euangelium, quod postea scriptum est. Testis Irenæus libr. 3. 1. Non per alios dispositione salutis nostrae cognouimus, quam per eos per quos Euangelium peruenit ad nos, quod quidem tunc præconiauerunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt. In quæ verba Feuarden tius Monachus, ita commentatur, Docet Apostolos sanctissimi Euangelij primos buccinatores, non nisi Spiritus Sancti virtutibus ac donis instructos, illud constanter prædicasse, deinde ad futuram posterorum memoriam illud ipsum scriptis mandasse. Quod si Apostoli illud ipsum, quod ore docuerunt, illud ipsum, inquam, Euangelium, scriptis postea mandarunt, quis non vider, nisi sit talpa cæcior, ex eorum viua voce nihil concludi pro traditionibus non scriptis, contra Scripturæ perfectionem? Nam si illud ipsum scripserunt, ergo ea traditio est scripta.

XX. Ex eo ipso illustratur id quod ab eodem Irenæo profertur de Barbaris quibusdam, qui sine vllis Scripturis fidem tenuerunt: eandem enim fidem intelligit, quam reliquæ tenebant totius orbis Ecclesiæ: atque a deo præcipua enumerat eius capita. In unum, inquit: Deum credentes fabricatores cæli & terræ, & omnium quæ in eis sunt per Christum Iesum Dei filium: qui propter eminentissimam erga sigmentum suum dilectionem, eam quæ esset ex virgine generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans Deo, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, venturus Saluator eorum, qui saluantur, & iudex eorum qui iudicantur, & mittens in ignem æternum transfiguratos vultus suos, & contemptores Patris sui, & aduentus eius. Hæc illi, inquam, Barbari credebant: At hæc omnia sunt scripta: & a nobis creduntur in Scripturis sanctis hausta. Quare credebant illi quidem instructi per catechesin sine scripto, quod ad tradendi rationem pertinet, secundum quam apud Catholicos, etiam decennes pueri, atque eo etiam minores eadem se profitentur credere: sed credebant tamen ea quæ & nunc sunt, & tunc etiam erant scripta. Nihil igitur eorum exemplum confert non scriptis Papistarum traditionibus. Imo ostendit, eos pueriliter abuti Traditionis homonymia quæ a cordatoribus videtur: apud eos a. potest plurimum, qui iam sua leuitate fluctuantes, mendacium prætulerunt veritati.

CAP. VIII.

An Scriptura non contineat fidei dogmata Veteris Testamenti.

I. Scriptura quædam non continet fidei dogmata, ergo non est perfecta: At prius verum, ergo & posterius. Hic Achilles est Papistarum, magno fastu offensatus ab omnibus & singulis qui versantur in hac controuersia. Maior negari non potest, minorem probant inductione exemplorum, quorum quædam pertinent ad Verus Testamentum, reliqua ad Nouum: ut vtriusque imperfectionem euincant. De illis priore loco agendum.

II. In Veteri igitur Bellarminus hos defectus obseruabat. Primum, sine dubio non minus foemina quam viri remedium aliquod habebant, quo à peccato originali purgarentur: & tamen pro masculis instituta erat circumcisio secundum multorum opinionem, quod autem esset pro foeminis nusquam habet Scriptura. Deinde non est vllò modo credibile, non fuisse remedium vllum pro masculis morientibus, ante octauum diem, quo solo poterant circumcidi: & tamen nihil extat de hac re in Scriptura. Tertio gentiles multi saluari poterant, & saluabantur, & vere ad Ecclesiam Dei pertinebant, & tamen nihil profertur de eorum iustificatione à peccato originali, aliisque peccatis in Scriptura habetur. Hæc Bellarm.

III. Iacob. Dauis Episcopus Ebroicensis, nunc etiam Cardinalis, colligit multo plura: & tum cum à Mose acciperent legem, Iudæos contendit credidisse immortalitatem animæ, Resurrectionem corporum, Iudicium nouissimum, Paradisum, Inferna. Creationem Angelorum, eorumque distinctos ordines, diabolos esse, & creatos: & alia quæ tamen non continebantur in libris Moisis, aut saltem illis contineri, non habebant exploratim. His addit ordinem Exorcistarum, miraculum Piscinæ, vnus hominis liberationem tempore Paschæ: sanguinem testamenti aqua fuisse temperatum: librum foederis sanguine aspersum: vinam manna, & Virgam Aaronis in arca fuisse: Angelum cum diabolo contentionem pro corpore Moisis: Enochii Prophetiam de vltimo iudicio.

IV. Respondeo, primum, etsi hæc omnia vera essent, tamen inde non euenit Scripturarum Canonicarum imperfectionem. Ratio est, quia verus testamentum pars est diuinitatis totius Scripturæ. Nos a. & semper profitemur, & argumento præcedenti protestari sumus, nos Scripturam perfectionem querere in toto corpore. Tum hæc sane controuersiam quis nescit

nobis esse proprie aduersus Papistas, suas nobis traditiones, id est, sua sœnia subinde obtrudentes. Itaque ex quo & bono debuerunt se continere intra statum Ecclesiæ Christianæ: nam si non probant in Scripturis aliquid deesse eorum, quæ à Christianis credi debent, quid promouent? Latere lauat. Et sane dicat nobis Dauis, si potest, an sint necne illa fidei capita de immortalitate animæ, de Resurrectione, de Iudicio nouissimo, de Paradiso, de Inferno, de Angelorum creatione, de diabolis, in corpore Canonis Christiano. Nam si sunt, quid est importunus.

V. Et tamen hoc ipsum de imperfectione Veteris Testamenti falsum est. Nam quod ad tria Bellarmini capita attinet, distinguo remedium contra peccata: nam id vel vltimum intelligitur, pro ea efficacia, quæ peccata delet: vel pro eius efficacia signo aliquo corporali: illi posteriori modo Bellarmini. remedium intelligat, tum nego ex institutione diuina vllum fuisse pro foeminis, infantibus, ante octauum diem, aut non Iudæis fidelibus institutum: aut vllum omnino vsurpatum. Nec sequitur tamen, quod Papistæ valde metuere videntur, ut sunt misericordes, non fuisse igitur illis remissa peccata. Quia efficacia illa, quod est proprium remedium, non est alligata signis visibilibus, quominus libere agat in quosuis, etiam signis carentes. Quemadmodum hodie cum in vsu est baptismus, lauatorum regenerationis: non vere tamen illi sentiunt, qui neminem asserunt seruari, nisi aqua baptisatum. Itaque Valques in 3. Thomæ, q. 61. art. 1. conuendit sola parentum fide fuisse tum temporis seruatos infantes non vltimo instituto remedio.

VI. Iam si prior notione remedium sumitur, dico hoc constare de Scripturis tum pro infantibus, tum pro foeminis, tum pro gentilibus. Nullum est enim aliud præter gratiam ex misericordia Dei remissionem: hæc a. communis est omnibus, qui seruantur, absque vlla exceptione: non minus in veteri Testamento, quam in Nouo. Continetur a. his locis, Ego Deus tuus, & seminis tui, pro Iudæis omnibus cuiuslibet ætatis aut sexus, pro gentibus autem, In semine tuo benedicentur omnes gentes.

VII. Quamquam, quod ad Iudæos quidem attinet, Circumcisionis, id est, signi externi efficaciam, communem fuisse tam maribus, tum foeminis, tum viris tum infantibus, ipsa eius institutio facile docet, erat enim signum foederis: foedus autem ad omnes pertinebat, qui erant de semine Abrahamæ, dummodo ei non renunciant. Institutionis hæc verba sunt, Et statuam inquit Deus Gen. 17. pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te, in generationibus suis, foedere sempiterno, ut sum Deus tuus, & seminis tui post te. Et paulo post. Hoc est pactum meum quod seruabis inter me & vos, & semen tuum post te, circumcideretur ex vobis omne masculinum. Iam quod dictum est, Hoc est pactum meum, constat idem esse, ac si esset dictum, hoc est signum pacti mei. Quare circumcisio facta in ipso corpore Abrahamæ, significabat Deum esse Deum non illius tantum, sed & foeminis eius. At in eo semine erant foeminae, erant pueri etiam ante octauum diem. Itaque etsi non esset facta in corpore foeminarum, aut infantium illorum, tamen ea significabat vtriusque, esse in foedere, cum contra institutionem neutri quicquam peccassent.

VIII. Grefserus instat dupliciter. Primo, perinde esse ac si quis diceret, hodie foeminas non esse baptizandas: quia virorum baptismus efficacitate sua pertingat ad eas. Ut enim baptismus est particulare beneficium eius, qui eum suscipit: neque hos fines excedit, ita & circumcisionem personale beneficium fuisse eius personæ quæ circumcidebatur: neque vim eius ultra hos terminos sese extulisse. Secundo, etsi id verum esset, tamen non ex Scriptura, sed ex Traditione constare.

IX. Ast ego prior instantia ineptam doceo, quia longe alia ratio sit circumcisionis & baptismi hac parte. Non hæc peculiarem esse maribus, ut illam. Neque dictum, gratiam consecuturos Christianos, si mates baptizentur: sed ad opus, si baptizentur. Quum tamen circumcisionis institutio diferte cauens Deum futurum Abrahamæ Deum, totiusque foeminis, si mates circumcidantur. Itaque quod postea subicitur, de personali beneficio factum est de circumcisio: nisi tantum in maribus. Enimvero si dictum esset: Ego sum Deus tuus & seminis tui, si tu circumcideris: necessario intelligendum foret, in solius Abrahamæ corpore factam circumcisionem, proferre efficaciam suam ad vniuersum semen. Cur non ergo similiter dicimus proferri eiusdem efficaciam ad vniuersum semen, etsi applicetur solis maribus? At de baptismo nihil simile.

X. Altera instantia nihil habet sanius. Non constat inquit, ex Scriptura: At hoc falsum. Quia diserta sunt foederis verba: quæ non agunt de solis maribus. Hoc est, non sunt ita concepta: ego Deus tuus, & seminis tui masculini: Sed generalius: & seminis tui: qua voce nemo tam est insanus, ut neget foeminas contineri.

XI. At hoc Gauderus Iesuita asserbat esse contra Scripturam. Nam cur, inquam? Quia (aiebat) Gen. 17. diserta sit declaratio circumcisionem esse pro maribus, eamque esse in carne propria suscipiendam, ut mundaretur quis à peccato. Imo, inquam, Iesuitico more, & Sophista est, & mendax Gauderus, Sophista, cum circumcisionem dicit esse pro maribus. Nam quis neget, si inteligas, quoad signi vsum, siue applicationem: Sed nunc de efficacia contentio est: quæ neque hoc loco, neque vsquam alibi Scriptura maribus esse dicit peculiarem: ego iam probaui ad foeminas extendi. Mendacium autem est purum putum, fuisse in carne propria suscipiendam circumcisionem, ut quis mundaretur à peccato. Hoc, inquam, non est à Scriptura, sed ab ea audaia, qua sibi solent Papistarum plerique, sed Iesuitæ maxime, quidlibet fingere: tantum, ut importune sint molesti modestis aduersariis.

XII. Citabat hæc verba, Masculus, cuius praparij caro circumcisus non fuerit, deletur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Et, quid, in quiebat, hoc aliud est, quam priuari efficaciam Circumcisionis? Præterea, si semen Abrahamæ etiam foeminas complecteretur, non magis necessaria foret masculis circumcisio, quam foeminis. Tertio, quis audiret vnquam propriam alicuius Sacramenti efficaciam latius patere, quam eiusdem vsum? An vtile est baptisma non utentibus? Et quorsum instituuntur Sacramenta, nisi ut iis utantur?

XIII. Respondeo ad primum, illis verbis non significari efficaciam Circumcisionis, sed penam eorum à quibus neglecta fuisset: non omnium, inquam, eorum qui eam in carne sua non haberent. Nam tunc etiam foeminae deletæ fuissent de populo Israelitico, quod falsum est, nunquamque factum. Quorsum igitur? Martum. Itaque verum est, omnes mates obligatos fuisse ad suscipiendam in propria carne circumcisionem, post septimum à natiuitate diem,

sed non est verum, neque inde conficitur non latius produci Circumcisionis efficaciam, quam ad mares.

XIV. Ad secundum, fateor sua vi non magis necessariam maribus fuisse circumcisonem, quam in feminis, quia abique ea utriusque poterant cenferi, in fœdere, poterant iustificari. Sed non causa intercessit nimirum institutio: quæ disterte mandabat, ut id signum eius fœderis, quod commune erat tum maribus, tum feminis, imprimeretur carni, non æque utriusque; sed tantum maribus. Quæ autem vim habent, non à natura sua, sed ab institutione, ea non in se ipsis consideranda sunt, sed in institutione. Sic quia filum coccineum appensum ad fenestram datum fuit Rahab meretrici in signum salutis: factum est, ut salute potiti sint omnes qui erant intra eam domum, et si non singuli filum illud gestarent: nullam aliam ob causam, nisi quia ita conuenerat.

XV. Ad tertium. Efficacia ipsa etiam pars est usus Sacramentorum: itaque non potest sane illa latius patere. Sed loquitur Gaudierus Papistarum more: qui vix Sacramentum agnoscunt, extra signorum applicationem. Hoc igitur sensu asserimus, nihil prohibere, quominus efficacia Sacramenti latius pateat, quam signi applicatio: si id institutio habeat, ut dixi. Sic filum rubrum neque ipsa Rahab gestauit, neque quisquam alius. Sed appositum est domui. Item sanguine illo agni, nemo Israelitarum aspersus, sed postes. Et tamen efficacia eius filii, eiusque sanguinis pertinuit ad inclusos intra eas domos. Unde id nempe ab institutione. Nam si Deus mandauisset vel filum gestari à singulis, vel sanguine singulos aspergi, tum frustra vel filum appensum esset fenestra, vel sanguis postibus aspersus. Nemo igitur miretur in Baptismo & Eucharistia aliam esse rationem: cum in iis instituendis non exceperit Christus aliquas personas. Nec nos sane negamus Sacramenta institui, ut iis homines vtantur: sed vsum illum omnem coerceri dicimus debere ex eorum institutione.

XVI. Iam venio ad reliqua Dauis exempla. Eorum quædam dogmata sunt, quædam non sunt. Hæc faciliora: quis enim in hoc ordine negat suam esse traditionem locum? Habuerint sane aliunde quam è Scripturis Apostolicaque & sanguinis mixtionem: asperisionem libri fœderis, Mannam & Virgâ in arca conditam: Angeli contentionem cum diabolo: Enochum etiã prophetasse. Quid hoc ad nos? Quasi non nos etiam quotidie multa assumamus multa probemus ex traditione Christianorum. Quasi vero Augustinû fuisse Episcopum sciamus è Scripturis: aut Antonium primum Monachum: aut Constantinum Imperatorem & quidem Christianorum: & sexcenta eiusmodi. Quasi non etiam nos ex traditione infinita sumamus argumenta, ad confirmanda ipsa fidei dogmata. Quid igitur habebat in mente Dauis cum nos putabat eo confutatum iri, quod Apostoli traditionem citabant, siue ut historiam, siue ut argumentum? Hoc potius doceat, collegisse è mera Ecclesiæ traditione aliqua fidei dogmata. De piscina, & Exorcistis, superfluum est quicquam monere. Nos omnia miracula non dicimus debere esse scripta: imo tum Tertulliano, tum aliis fidem habemus asserentibus ad cuiuslibet Christiani iussum diabolos excessisse è corporibus humanis.

XVII. De homine liberando ridicula est *Æneïda*. Quid enim? An quia nonnulla inualuerant apud Iudæos præter Scripturam, ideo necesse est, ut in rebus religiosis Scriptura sit imperfecta? Monstrum iudicij. Ego vero & hoc & alia plurima credo apud Iudæos inuenta fuisse, quæ in Scriptura nusquam sunt quærenda. Quid mirum? Cum ne Christi quidem Ecclesia id potuerit vitare? Nec video cur hoc exemplum Dauis citari potius: quam illud ex Actis de appellatione ad Cæsarem: quam in vfu fuisse patet, inde, quod Paulus ea sit vsus. Sed (ait) ea hominis liberatio figura fuit redimendi generis humani. Imo vnde hoc? At Lyranus cenfer id fuisse Romanorum institutum violentum subiugatis Iudæis non nihil gratificari. Titus Bostorum Episcopus, paulo aliter: cenfer enim ex patriæ ritu id Iudæis fuisse legitimum. Sed utcunque se res habeat, siue eam Romani instituerint, siue Iudæi iam pridem induxerant, tamen hoc, quicquid est, ad religionem non pertinet, sed ad magistratum. Nec dubitarem pronunciare inductum esse contra Legis diuinæ autoritatem. *Oculus tuus* (inquit Deuter. 13.) *non parcat homicidam.*

XVIII. Reliqua magis ad rem pertinebant, de Immortalitate, de Resurrectione, de Iudicio, de Paradiso, de infernis, de Angelis, de diabolis. At hæc Dauis: ipse non audeat absolute pronunciare, non esse in Lege: sed vel non fuisse, vel certe non manifesta fuisse Iudæis in Lege contineri. Hic vero, quid si nos prius negemus, posterius confiteamur? Nihil enim prohibet quominus quædam sint obscura, quæ tamen contineantur in libris sacris: Et cum obscura dico significo, non manifesta esse. Quare Dauis non legis imperfectionem accusat, sed Iudæorum potius tarditatem. Quemadmodum, si Trinitatem Sabelliani, & *ὁμοούσιον* Ariani non videbant: non erat propterea culpanda Scriptura, quæ utrumque docebat. Et tamen in immortalitate Animæ contradicit Dauis Pererius in Genesios 2. c. 7. qu. secundam. *Non est dubitandum ex his paucis verbis, quibus Moses creationem animæ rationalis indicauit, demonstrari & probari posse animam hominis esse immortalem: quod etiam multis aliam & hoc libro, & aliis suis libris Moses significauit.*

XIX. Secundo: Quid tum, si non erant hæc capita in quinque libris Legis? An propterea sunt *ἄγραφα*? Sane, si aliis scriptis non comprehensa. At qui hoc falsum. Nam Hieron. in Marthæi 22. *Ad comprobendam resurrectionis veritatem multo alius manifestioribus exemplis uti potuit.* Salmeto Tom. 8. tract. 6. *Dominus ad statuendam resurrectionem, cum plurimos & apertos locos Prophetarum passet producere, ut Esaiæ, Ezechielis, Danielis, Iobi, Osæ & Joelis, consilio omisit.* Mitto alios testes. Non est ergo hæc saltem parte imperfecta Scriptura. At qui cognata sunt dogmata, Immortalitas animæ, Resurrectio, Iudicium, Paradisus, Infernus: ut qui vnum donat, reliqua non possit negare.

XX. Imo, inquit Dauis, ea omnia scripta sunt posteriora. Quid tum, inquam? Sunt enim nihilominus Canonica: æque cum prioribus. Nos autem non negamus vllum fuisse vnquam tempus, quum Traditio vigeret: & scimus Scripturas varie fuisse à Deo dispensatas. Certe Christi prolata illa Concio ad Capernaitas traditio fuit non scripta, donec Ioannes eam anis aliquot postea descripsisset: quod postquam factum, desit esse non scripta. Dur non similiter dicamus: de Veteri Testamento: consentiamus quæ *ἄγραφα* fuisse historiam Creationis & Diluuii, & Abrahami, & alias? Aut qui

potest Dauis magis contendere illis capitibus imperfectam esse Scripturam, et si scripta post Moysen reperiantur, quam istis, quæ à primo Moise scripta sunt?

XXI. Tertio, ea contineri dicuntur in Scriptura, non tantum quæ totidem syllabis ea leguntur, sed etiam quæ necessario è disterte scriptis consequuntur. At hæc capita, et si non priori modo, certe posteriori dicimus in Scripturis contineri. Sic Christus non esse mortuos docuit Patriarchas, id est, eorum animas esse immortales, ex eo, quod Deus dicatur, Deus Abrahami Isaac, & Iacobi: quo argumento Sadducæis obturauit os: Marthæi 22. Eodem artificio, ex quinque libris Legis multæ possunt alia deduci probationes, quibus singula illa Dauis capita demonstrantur: Et tamen qui Dauis norunt, facilius credunt assentiri Melchiori Cano, qui libro duodecimo locorum communium, negat immortalitatem animæ vllò modo ad fidem attinere.

XXII. Sed instat Dauis, has consequentias, perspicuas esse debere, & infallibiles: atque adeo cuiuslibet vel imperitissimo Israelitæ obuias. Ridicule: imo importune: cuiusmodi pleraque sunt huius viri: qui cum à veritate constrictus teneretur, tum confidit in audacia sua. At hoc vnde nobis ille profert axioma? Nos certe infallibilem consequentiam esse debere consentimus: quanquam malueramus necessariam dicere: sed perspicuam, & adeo perspicuam, ut cuiuslibet etiam stupidiissimo sit obuia: id vero nouum genus est Dauianæ Theologiæ: imo nouum commentum Papistice importunitatis. Quid enim? Nonne omnia allegorica continentur in Scripturis? Et tamen aut nullæ aut certe pauca sunt eiusmodi allegoriæ, ut ab omnibus intelligi queant: cum in iis etiam peritissimi non raro sudent. Quemadmodum ergo necessario vereque dicimus aduentum Antichristi (ut hunc pro exemplo sumamus) contineri in Scripturis: et si certum sit satis esse descriptum obfure: sic constanter pronunciamus, quæcunque necessario sequuntur è scriptis, esse scripta dogmata, etiam si necessitas consequentiæ non sit omnibus, etiam rudissimis, euidentissima. Atque ita respondimus ad eam argumenti partem, quæ erat de Veteri Testamento.

CAPITULUM IX.

De falsis dogmatibus, & de appendicibus fidei.

I. Sequitur multo prolixius animosiusque negotium de Noui Testamenti defectibus. Nam hic, mirum quantopere omnes defudent in congerendis articulis Doctrinæ Christianæ, quos negent in Scripturis inueniri. Nunquam tam fuerunt olim Marcionitæ diligentes in conquirendis iis, quas appellabant antilogias utriusque Testamenti, ut Verus probarent esse ab alio Deo: A deo proficiunt hæretici in deterius.

II. Canus nominat perpetuam beatæ Mariæ virginitatem: descensum Christi ad inferos Baptisimum paruulorum: conuersionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi: processionem Spiritus Sancti ex Filio: trium personarum in vna substantia æqualitatem: earundemque per relationes proprietates distinctionem. Bellarmin. addit, Scripturarum Canonem, Pascha celebrandum die Dominico, & Purgatorium Petrus à Soto, teste Hosio, *τι ὁμοούσιον*, Christina, atque vnctiones. Stapletonus, infantes baptisatos in numero credentium haberi: mixtum Eucharisticum calicem ex Cypriano, Sabbathi in Dominicam diem mutationem: aduentum Enoch & Eliæ ante extremum Iudicium, Sacramentorum doctrinam, & nomen ipsum: item peccatum originale: Patrem ingenitum, Spiritum verum Deum, Christum habere duas naturas operationes ac voluntates. Charonæus, non iterandum Baptisina, Symbolum fidei sic factum, & factum ab Apostolis: in Christo pluralitatem naturarum, & vnitate personæ, eiusque diuinæ. Gaudierus adorationem Spiritus Sancti. Tannerus in Colloquio Ratisbonensi, Antichristum venisse, Costerus multorum Sacramentorum formas: teste Dionysio Areopagita. Sic sunt omnino triginta capita: quæ in Scripturis constare negant: alij fortasse alia cumulo luperaddent. nam, ut in Augiæ stabulo omnes aggerunt, nemo purgat.

III. Sed horum ego triplicem ordinem constituo. Primum falsorum: & huc refero conuersionem illam panis & vini, id est, Transsubstantiationem, & Purgatorium & aduentum Enoch atque Eliæ: quibus, miror alia non esse addita plurima, ut ex Damasceno adorationem imaginum: ex Driedone, venerationem Sanctorum: suffragia viuorum pro defunctis, Missæ Sacrificium, Sacerdotum cœlibatû, aliaque magno numero, quæ inter nos sunt & Papistas controuersa: imo vero quæcunque aliquando hæretici inuehere conati sunt. Manichæi duo principia, *ἀντιθέσεις* Pelagij *ὁμοούσιον* Arii, Nestorij separationem, Eutychetis confusionem: & infinita huiusmodi portenta. Enimue non est, quod multis argumentis Papistæ contendant ista non contineri in Scripturis: nam nos vltro profiteamur: ut qui sciamus Scripturas nullos articulos fidei tradere falsos: Sunt enim immutabiliter veræ. Imo suppeditant certas indubitatasque autoritates, quibus hos omnes erroneos articulos abunde confutemus. Quo magis apparet perfectio, quæ non solum ad veritatem docendam, sed & ad mendacium conuincendum sufficit. Sûto ergo Papistæ quantum volent pertinaces: iactentque suas Traditiones. Nos his armis potentissime tantam pertinaciam securi oppugnabimus, & *οὐδὲν* expugnabimus.

IV. Secundus est ordo eorum capitum, quæ salutarem doctrinam non continent, sed eius sunt appendices. In his alias sæpe diximus non paruum esse autoritatem Ecclesiæ, dum caneat à superstitione, & impietate. Superstitionem appello in hoc genere, ut ne rerum naturas immutet: hoc est, ex indifferentibus, necessarias constituat: ut quia illa præcipit, ideo tanta religione seruari debeant, quanta quæ Dei constat mandato. Impietatem censo, cum ea non tantum tanquam necessaria præcipiuntur, quæ non sunt, sed etiam cum vsus eorum impingit in aliquod dogma, scriptum. His seruatis cautionibus, reliqua facile expeditur.

V. Huc refero primo Virginitatem Mariæ matris Dei, distincte tamen. Nam illa triplici sensu nominatur. Vel, ut significet Virginem concepisse absque vlla viri copula: modo vere extraordinario, & supernaturali. Qui articulus refertur inter eos qui pertinent ad fidem: vere enim a summo est de-
tota

rota Christiana religione, si Christus inducitur conceptus ex virili semine. Sed hunc probari e Scripturis, ne ipsi quidem Iesuitae negant.

VI. Tertio perpetua Virginitas Mariae significat, eam post Christum natum a viro persequerat intactam.

VII. Haec Basilius, cui cur non subscribamus causam nullam videmus. Sed obferuamus varie eludi ab aduersariis. Toletus annot. in primu Lucae, sic recitat, quasi dixisset Basilius, ad mysterij dispensationem magis referre quod Virgo praefuerit...

VIII. Chartronus ait, tantum a Basilio significari non esse curiose contendendum de ea Virginitate, sicut ne de reliquis quidem articulis fidei: sed credendum ex pura obedientia...

IX. Sed verba disertiora sunt, quam vt tam ineptum glossema patiantur. Primum enim violari negat pietatem, si quis dicat post Christum natum Mariam dedisse operam liberis: secundo necessarium fuisse virginitatem, quousque inferuitum esset natiuitati Christi.

X. Quanquam to απολυτως μονη τον non id significat cuius rationes non sint inquirendae, hoc est το θρον: id eius etiam το ησ aperinde est: siue de quo sit ne an non sit necessarium.

XI. Hayus, cum audir nostram confessionem, exclamauit, Iuliani, impiissimi Apostata vocem se audire. Et quid, inquit, infensissimum Christianae religionis hosti detestabilis in mentem venire potuit...

XII. Bona verba, Iesuita. Certe non erat idem Basilius, qui Iulianus: imo Iuliani ουχ ογ, Iulianum abominatus est. Quid igitur aut nos peccamus, aut Serranus male meruit, si nulla contradicente Scriptura, sentimus eum Basilio? Enimvero Serranus non asserat opera matrimonij Mariam exercuisse: sed hoc tantum, hanc quaestionem non pertinere ad articulos fidei.

non potuit illi obici aut Esaias, qui Virginem dixit parturam; aut Caluinus, qui sponsalia dixit, non nuptias: nam vtrumque Serranus firmissime credidit. Atque hoc secundum est Hayi peccatum.

XIII. Haec de Mariae perpetua Virginitate: quae quia (vt dixi) non est articulus fidei, ideo libenter amplectimur, eam sententiam, quae iam ab initio inter Christianos videtur inualuisse...

XIV. Ad hunc indifferentium ordinem referuntur etiam ritus & Ceremoniae: vt diei Dominicae usus, & Paschatis solennitas. Quanquam vsum illum diei Dominicae habemus satis ditertum in Scripturis.

XVI. At haec Gautiero non satisfaciebant: nam & pertinere ad doctrinam, non tantum ad ritum, quia vel Iudaeus, vel haereticus censendus sit, qui non ita obseruaret. Et non sufficere, quod ex Scripturis constet abolitio Sabbathi: restare enim ostendendum, quare substituta sit dies Dominica...

XVII. At hoc vere nihil est aliud, quam τοσ κεινη λακίσειν. Tanto isti odio feruntur in Scripturas, vt malint sibi oculos eruere, ne videant, quod velint nolint videre coguntur, quam sacri canonis perfectionem admittere.

XVIII. Dauus su similis est semper, id est, tum maxime ridiculus, cum magis serius videri vult. Ιηηρου μιν ου τη ημερα Κυριακη, raptus fuit ad visionem diei Domini, id est, iudicij diuini. Optime: valde profecit in Sophistica: λιημεν ομ περη τωδε σκη απλημεν, ηδ ιβημον, qui non recuset videri.

XIX. Non dissimilis de Paschali solennitate quaestio: Placuit ab initio peculiari celebritate memoriam recolare Dominicae resurrectionis. Non male. Et reidatus in anno dies, quem Paschati placuit appellare: si, ue qua resurrectio haec accidit postridie eius diei, quem apud Iudaeos i-

Epist. 119. Quando autem non est tempus, cum in Ecclesia fratres congregantur...

V. At hoc, inquit, non habetur in Scriptura. Inepte. Quasi vero ageretur de dogmate fidei...

VI. Sed rhythice, quasi profaice sit melius: aut quasi nefas sit catminibus Deum laudare...

VII. Ioannes Hayus seuerior est, utpote qui non nisi quaedam & ad id quod colligat, sed eos articulos, quos ad fidem pertinere nemo neget...

VIII. Fide autem obtineri iustitiam, non negant Papistae. Restat igitur, ut negent sola fide obtineri...

IX. Neminem mortalium posse omnibus Dei praeceptis parere, nunquam quisquam dixit Catholicorum...

X. Omnibus quae ab hominibus sunt, esse peccata, non simpliciter dicunt Catholicis: sed cum exceptione necessaria...

XI. Hominis voluntatem non esse liberam, calumnia est Iesuitarum in Catholicos. Horum nemo sic loquitur, aut credit...

XII. Quae in articulis fidei nihil docent Catholici extra Scripturam...

ne suo exemplo Traditionarijs praeeunt. Superest illud necio quid de Caluino, quid repressisse dicitur...

XIII. Sed primo nunquam Catholici simpliciter & absolute, siue in vniuersum repudiaverunt Traditionem non scriptam...

XIV. Habere autem se in se hunc modum: Quemadmodum cum infinitis locis legebant manus, brachia, pedes, aures, oculos, os, linguam...

CAP. XII.

An per Traditionem dogmata probanda sint.

I. Si per Traditionem dogmata fidei probanda sunt & contra haereticos scrutanda, ergo Traditio est necessaria...

II. Antecedens Hayus confirmat exemplis Christi & Apostolorum. Nam Christus Iudaeos admiratis quae edidit, operibus, ut crederent admo-

III. Respondeo, negari consequentiam. Ratio est in promptu, quia tota haec controuersia de perfectione Scripturae...

IV. Sciunt omnes non esse necesse, ut omnia argumenta, quae assumuntur ad probandum aliquod dogma fidei...

V. Quare in vniuersum distinguenda sunt dogmata a dogmatum probationibus. Dogmata omnia Catholici asserunt ad finem proprie pertinentiae...

eo peccasse, non quod ad Scripturam prouocaret, sed quod eadem abute- retur.

XI. Donatistis nullum antiquitas errorem vnquam obiecit, præter vnicū de Baptismo à sceleratis accepto iterando: vnde constat in reliquis capitib. sensisse cum Catholicis. Et sane nunquam inuenias Augustinum, aut alium quem ex Patribus, illis vitio vertisse, quod è Scripturis disputarent. Imo huc ipsos sæpe Augustinus prouocat. Rursus itaque fidenter dico, id quod illis hodie à Iesuitis pro crimine obiicitur, eos didicisse ab Ecclesia Catholica, retinuisseque, vt dogmata de Trinitate, & reliqua, etiam in schismate. Fateor illis oppositas fuisse Traditiones, id est consuetudinem siue praxim Ecclesiæ. Sed hoc nihil ad rem: vt sæpe diximus. Quid enim obstat, quominus ea etiam, quæ constant autoritate Scripturæ, confirmemus etiam per Traditionem?

XII. De Arianis sæpius diximus; & illos imporrunos fuisse in exposcendis Scripturis, non quo ad dogmatum confirmationem, sed quoad vltim vocabulorum: eisque traditionem à Catholicis oppositam fuisse, non dogmatū, non scriptorum, sed vocabulorum. Itaque nihil hoc exemplo conficitur pro traditionibus iis de quibus disputamus. Præterea vltos esse traditione nō scriptorum dogmatum apparet, tum ex eo quod ante citauimus ex Eusebio in τῶν ἀρετῶν ἐπιπέσει, tum ex Auxentio Mediolanensi, Epistola ad Valentinianum & Valentē, quæ est in operibus Hilarij, Ex insania quem admodum doctus sum, sicut accepi de Sanctis Scripturis credidi. Quibus verbis Scripturæ connectitur, imo præponitur Traditio. Denique ex Basilij Epistol. 14. ἐὼς τὸ αὐτὸς ἀεὶ ἐστὶν ἰσχυρὰς μὴ ἐν τῶν θεῶν ἰσχυρῶν διδύσκον τὰς ἀνεπίστατους ψυχὰς, ἀλλ' ἐν τῷ ἰσχυρῶν ἁπλοῦς τῶν ἀληθειῶν, Hoc enim illis perpetuo studio agitur, ne ex diuinis Scripturis simpliciorum animi rite doceantur, sed vt per extraneam philosophiam veritas resellatur.

XIII. De Arianis, & Eunomianis noui nihil est quod respondeam, præter ea quæ superiori capite. De Nestorio, Eutychete, & Dioscoro, egregium sane testem laudauit Bellarminus Basilium Ancyranum, non tantum Iconolatram, quorum hominum nullum fuit, nisi in traditionibus perfugium, sed etiam ab iis hereticis, longe distitum interuallo. At cur non potius ex iis athenicis aliquem, quos eis Dominus oppoluit? Nam hi, ex te præsentis testes aduocati, multo essent certiores: vt qui eorum causam ad vnguem tenebāt. Enimvero, si eorum nemo vel Nestorium, vel Eutychetem, vel Dioscorum accusauit eo nomine, quod soli Scripturæ adherere vellent, quo Spiritu hunc oportet agitarum, cui tam sero hæc calumnia in mentem venerit? Certe Iconolatrico.

XIV. De Apostolicis respondemus Bernardi tempora iam incliniora fuisse in superstitionē, eamque ob causam traditionib. etiam addictora. Itaque non esse eorū legitimum in hac causa testimonium. Et tamen nō video quid Bernardus de Apostolicis dicat, quod valde faueat Traditionariis. Lego, pro libitu quisque suo sacramenta Ecclesiæ tanquam matris viscera dente sive pro certatim inter se dilacerare contendunt. Et rursus, Qui Ecclesiam non agnoscunt, non est mirum si ordinibus Ecclesiæ detrahunt, si instituta non recipiunt, si sacramenta contemnunt, si mandata non obediunt. At hæc quid quæro ad traditiones non scriptas? An vero nulli sunt Ecclesiæ ordines, nulla instituta, nulla sacramenta, nulla mandata, nisi præter Scripturam? Imo quicunque ordinibus eis, qui in Scriptura describuntur, detrahunt, is detrahere merito dicitur ordinibus Ecclesiæ: quia eos ordines Ecclesia suscepit, quos Scriptura describit: similiter instituta, similiter sacramenta, similiter mandata.

XV. Wiclefus apud Thomam Valdensem, Doctrinalis lib. 2. c. 19 ita loquitur, Videtur inferri, quod nulli fratres, vel pralati quicquam debeant in mysteriis fidei definire, nisi ad hoc habuerint Scriptura autoritatem, vel reuelationem à Spiritu Sancto specialem. Istud opinor Bellarminum male habet. Sed quid tum? An propterea hæreticum est? Imo nunquam aliter in Ecclesia factum, quam Wiclefus designauit. Prophetæ, Apostoli, reuelatione speciali nixi, definirunt articulos fidei. Post Prophetas & Apostolos, nemo omnino, nisi ex Scripturæ testimoniis. Itaque ne Valdensis quidem Wiclefum audeat improbare, aut impugnare: sed fingit sibi nescio quos dolos, quæ incommoda nō visupero (inquit) viam datam: sed latentem damno proterusam. Et astutiam versipellim. Enimvero nos Valdensum finimus esse cautum. Sed Wiclefum intempestiuus timor, non debuit, imo non potuit hæreticum facere. Si qui sunt Arij, Sabellij, Manichæi, Pepuziani, qui Scripturarum, & Spiritus prætextu monstra inuehant in Ecclesiam, hos sane communibus animis impugnemus: sed vt propter illos, viam illam deseramus, quæ improbari nequeat, Iesuita dignius est, quam Christiano.

XVI. Est igitur inutilis argumentatio Bellarmini. Sed Transyluani, thesi 28. seuerius multo hoc ipsum tractant argumentum. Non enim tantum afferunt omnes hæreticos reieisse traditiones: sed fortius, non minus pro hæretico semper habitum fuisse, qui Ecclesiasticas traditiones reiecit, quæ qui Sacris litteris fidem non habuit. Et probant autoritate Origenis in explanatione i. c. Epistolæ ad Titum, Hæreticus (inquit) nobis habendus est, omnis ille, qui Christo se credere profiteretur, & aliud de veritate fidei Christiana credat, quam quod habet traditio Ecclesiastica. Ignatium addunt Epistola ad Hieronem, Omnis qui dixerit præter illa, quæ tradita sunt, tamen si fide dignus sit, tamen si virginitatem seruet, tamen si signa faciat, tamen si prophetet, inopus tibi appareat in grege, ouium corruptionem operans.

XVII. Sed Catholici agnoscunt hæreseos nomen varie fuisse vsurpatum, adeoque late à nonnullis prolaturum, vt quicquid, vel incommode fuerit aliquando dictum, vel aliter quam præiudicata ferebat opinio, id inter hæreseos ab iis fuerit numeratum. Sic Philastrius hæreticos non dubitauit appellare eos, qui vnicam terrā esse assererent, qui stellis nomina ab Ethnicis imposita retinerent, qui incertum dicerent numerum annorum ab exordio mundi, qui totum Psalterium negarent esse compositum à Dauide, qui docerent stellas firmamento esse affixas: & infinita huiusmodi. Vt iam minus mirum sit, Quattredecimanos in eundem Catalogum relatos, & Iouinianū, & Aerium, & similes. Hos vero necesse fuit, hæresin tam proluxa amplexaque significatione, definire ex Ecclesiæ traditione. Nam & ille Alefanus Episcopus, qui Laurentio Vallæ negotiū facebat de prædicamentis Aristotelis, quasi ad fidem spectantibus (ipso teste Vallæ Antidoto quarto in Pogium) sine dubio hæresin ita definiisset, vt eos etiam comprehenderet, qui contra Aristotelem sentirent.

XVIII. Sed qui distinctius loquuntur, & hæresin sciunt esse opinionem contra fidem Christianam, hanc illi circumscribunt ex Scripturis, hoc est, ita coercent, vt non pertineat, nisi ad dogmata scripta, & ad articulos fidei. Augustinus de Genesi ad litteram lib. 7. c. 9. Nec enim non omnes hæretici Scripturas Catholicas legunt: nec ob aliud sunt hæretici, nisi quod eas non intelligunt: suas falsas opiniones contra earum veritatem peruersaciter asserunt. Chrysolomus in Act. hom. 33. ἐὼς τὰς ἰσχυρῶν συμφωνεῖ, ἔτι & Χριστιανὸς ἐὼς ἡ μάκατος, ἔτι & πόριος ἔτι & τῶν, Si qui Scripturis consentit, ille Christianus est. Si quis autem aduersetur, ille procul est ab hoc ordine. Anastasius Nicenus in quæstionibus in Scripturam, Herueto interprete, quæst. 78. Magnum est malum ignorare Scripturas, & sicut bruta animalia circumferri: Etenim oriuntur mala innumerabilia ex ignorantia Scripturarum: hinc germinauit magna pestis hæresum. Quæ, opinor, mutuo sunt à Chrysolomo sumpta, præfatione in Epistolam ad Romanos, ἐπεὶ ὁ θεὸς ἐκ μυστηρίων φησὶ καὶ αὐτὸς τῶν ἰσχυρῶν ἀγνοίας, ἐπεὶ τὸ πᾶν τὸ αἰετὸν ἐστὶν ἐν βλάβει τῶν ἀνθρώπων, Hinc insinua nata sunt mala, nempe ex Scripturarum ignorantia: hinc magna illa pullulauit hæresin pestis.

XIX. Nec contra quicquam probant Iesuitæ. Origenis explanationem in Epistolam ad Titum, nondum vidi: sed ne locum ab ea excerptum formido. Quid enim? An quia Traditionem Ecclesiasticam nominat, propterea hæreses dicit metiendas traditionibus non scriptis? Minime vero. Nam traditio Ecclesiastica ipsam Scripturam comprehendit. Imo vero Origenes hoc nomine solet appellare, dogmata scripta, quorum perpetua est in Ecclesia continuatio, vt videre est in proœmio τῆς ἐπιπέσει, de quo postea, & alibi. Quia igitur Ecclesiæ traditio, quæ fit viuâ voce, dogmata debet scripta docere, tum sane is qui contradicit traditioni Ecclesiæ, etiam Scripturæ contradicit: & contra, quicunque Scripturæ contradicit, is discedet à Traditione. Non obtinent ergo Iesuitæ ex hoc loco quod volebant, nisi prius probent, nullam esse aliam Ecclesiæ traditionem, quam non dico non scriptam, sed non scriptorum dogmatum.

XX. Qui citatur locus ex Ignatio, sic habet Græce, πᾶσι οὐ λέγων τὸ ἄσπετον γίνεσθαι, καὶ ἀεὶ ὀπίσθε τῆς ἐκείνης, καὶ παρὰ τὴν ἐκείνην ἡμεῖς ποιεῖν, καὶ ἀσφιδεῖν, ἀλλ' ἐπὶ φωνήσθαι ἐν αὐτοῖς τῶν δογμάτων τῶν φησὶν καὶ περὶ τῶν ἰσχυρῶν. In his verbis, τὸ ἀσπετον γίνεσθαι, veteris interpretes Ignatij reddidit, illa quæ tradita sunt. Et hanc ansam libenter arripuerunt Iesuitæ suo more. Sed Brunnerus constitutam confirmatamque doctrinam: Vairlemius (quem Billius c. vlt. 2. libri Observationum Sacrarum, trium Ignatij interpretum, sine controuersia diligentissimum vocat) ea quæ constituta sunt: quam vim esse Græcæ vocis sciunt omnes. Itaque nihil Ignatius agit de traditionib. non scriptis, specialiter. Quid enim? An neget aliquis, ea quæ in Scripturis posita sunt, esse ἀσπετον γίνεσθαι: hoc est constituta, confirmataque? Omnino nihil verius, quam quod dixit Ignatius, eum qui docet præter eam doctrinam, quæ iam tum erat, hoc est, eo seculo, constituta, habendū esse pro lupo, id est hæretico. Vt ināimis omnium Christianorum medullis hoc hæreret Axioma. Tum nobis profecto Iesuitæ negotium non facefferent: tum non esset Christianitati Papiſmus importunus.

CAP. XIV.

De mysteriis silentio regendis.

I. Quæ silentium requirunt, nec oportet à toto mundo legi, ea non debent in libris sacris scribi. At multa sunt Christianæ fidei mysteria quæ non oportet à toto mundo legi. Ergo multa sunt Christianæ fidei mysteria, quæ non debent in sacris libris scribi. Argumentum est Bellarmini c. 8. Probat minorem, quia ad videnda tremenda mysteria Missæ, non licet admittere vltos non baptizatos: & Dominus seorsum discipulis interpretabatur parabolas, quas populo loquutus erat, Lucæ 8. Paulus 2. prioris ad Corinthios, Sapientiam loquimur (inquit) inter perfectos. Et passim veteres, cum de Sacramento Eucharistiæ loquuntur, dicere solent, Norum fideles initiati.

II. Canus eandem assumptionem sic probat, Quod si Apostoli, quibus formis sacramenta essent consocienda, quibusque ritibus administranda, aliaque, id genus religionis secreta, passim vulgo tradidissent, quid esset aliud, quam aduersus Christi legem, sanctum dare canibus, & inter porcos spargere margaritas? Imo vero quid esset aliud quam omnia mysteria Christiana religionis abolere? Nec enim mysterium est, quod ad populares aures effertur. Duo sunt argumenta. Prius: Quicquid passim vulgo docetur, porcis obiicitur & canibus: At Sacra Christiana non sunt porcis & canibus obicienda: Ergo non sunt passim docenda. Alterum: Nulla mysteria sunt ad populares aures efferenda: At Sacra Christiana sunt mysteria: Ergo non sunt ad populares aures efferenda. Ad dit postea tertium, his verbis inuolutum. Ex quo magis emergit, per huiusmodi traditiones, Ecclesiasticos ordines suo quemque loco conueniri: dum enim maiores, qui regni cælorum ciues habent Sacrosanctæ Scripturæ Sacra mysteria, quibus quoque & tempore & loco dignum vnum fuerit, aperiant: & minores ab Ecclesiæ magistris libri clausi sacramenta percipiunt. Alioquin nulli essent Ecclesiæ doctores: sed quisquis, quamlibet plebeius & rudis, earum per se verum sine præceptore quæreret intelligentiam, quas Apostolorum interpretatione & litteris obuias exposuisse haberet. Euoluo distinctis partibus. Si omnia Christianæ fidei dogmata essent scripta, abolerentur ordines Ecclesiastici. At hi non sunt abolendi. Ergo illa non sunt omnia scripta. Probatur consequentia. Si nulli sunt doctores, abolerentur ordines Ecclesiastici. At si quilibet plebeius ex Scripturis petat dogmatum fidei intelligentiam, tum nulli erunt doctores: Ergo, si quilibet plebeius è Scripturis petere possit dogmatum fidei intelligentiam, tum abolerentur ordines Ecclesiastici.

III. Respondeo, primo negari maiorem præcipui syllogismi. Quia silentium non magis repugnat scripto, quam viuæ voci: imo vero proprie & per se viuæ voci, scripto autem per accidens, quatenus viuæ voci signum est. Et apud Ethnicos mysteria quæ in populum non erant proferenda, non tantum non senbebantur, sed ne prædicabantur quidem. Quare ita potius concipienda esset maior: Quæ silentium requirunt, ea nec scribenda sunt, nec prædicanda. At hanc quis ferat Christianus? Sciunt enim à Christo dictum esse Apostolis, vt quæ ad aurem erant dicta, publice & omnib. prædicarentur.

IV. Præterea nulla est causa, cur Maior sit particularis libris sacris, & non generalis cuiuslibet scriptio: ut sic concipiatur, Quæ silentium requirunt, ea non debent vilo modo scribi. Vt Dionysius Halicarnasensis lib. 1. *Εἰ μὴ ἔστιν ἄλλο ἢ τὸ μὴ εἶναι, ἔστι τὸ μὴ εἶναι ἀποδεικνύει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ τὸ μὴ εἶναι.* Ego quæ videre non est fas omnibus, neque audire ab his qui videntur licet, ea nec scripto proferenda esse. Non enim libris sacris magis quam aliis scriptis id accidit, vt omnibus communicent ea quæ continent, sed tantum vt authenticè communicent. Itaque aduersariis, aut concludendum fuit vniuersaliter sua illa arcana non esse scribenda: ac proinde damnandos hos libros, qui continent Traditiones non scriptas in libris sacris: eas ipsas (inquam) hic postea enumeratas: quales sunt, Ordo Romanus, Missalia, Breuiaria, Rationalia & infinita eiusmodi. Aut si hanc improbant conclusionem generalem, renuncient omnino huic argumento: & patiantur in libris sacris ea extare omnia, quæ sunt necessaria. Maxime cum in religione longe consultius sit mysteria authenticè tradi, quod sit à sola Scriptura Sancta, quam incerte, & humana tantum auctoritate. Imo vide & mirare immanem auctoritatem. Nolunt omnia mysteria commendari libris sacris: & eadem tamen patiuntur commendari libris non sacris. Tum a. à librorum sacrorum lectione neque non accedat seuerissime: non sacros autem liberatissime permittunt. Neque n. in regulis Indicis librorum prohibitorum, cauetur de Missaliis aut Breuiariis, aut Ritualibus, vt de Bibliis. Cur ergo nunc clamant non fuisse libris sacris mandanda, vt ne plebi publicentur? Imo si vos ipsi vobis confitearis, deberetis prohibere ne vsquam scriberentur, nisi in libris sacris. Nam si libri sacri non sunt à plebe legendi: tum hæc commodissima ratio erat, ne eiusmodi mysteria plebi publicentur.

V. Secundo, negatur etiam Minor. Re vera enim nullum est in Christiana religione mysterium, quod silentium requirat, & non sit potius publice prædicandum, tum Christianis, quia Christiani sunt, tum non Christianis, vt Christiani fiant. Propterea enim Christus iussit doceri omnes gentes: proponique publice, & vt loquebatur, prædicari de rebus, ea quæ inauris id est, creto tradita erant. Et Paulus primo ad Romanos, se debitorem agnouit tam Græcis quam Barbatis: additque promptum esse eis quoque, qui Romæ erant, euangelizare.

VI. Nec contrarium probant aduersarij. Nam quod de mysteriis Missæ Bellarminus loquitur, ad quæ spectanda non liceat admittere non baptizatos. Respondet, hoc esse valde incertum, quia ex sola traditione non scripta, neque vilo, quod sciam Canone etiam Ecclesiastico definitum: sed tantum communi quodam errore dicam, aut iure obseruatum. Et quidem adeo superstitiose, vt aduersarij Athanasij, pro crimine magno obiectum sit, quod de calice confractione contenderint coram Ethnicis, *καὶ οὐκ ἀπέχοντο τῆς ἐκείνων ἐκκλησίας* inquit Synodus Alexandrina apud Athanasium Apolog. 2. *τὸ ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν ἀπέχοντα τῆς ἐκείνων ἐκκλησίας.* Nec pudet eos coram catechumenis, quod reus est, coram Ethnicis ita de mysteriis tragicari: *ὅτι καὶ τὸ μυστήριον, ἀποκρύφειν, ἢ ἀποκρύφειν, ἢ ἀποκρύφειν, ἢ ἀποκρύφειν.* Non enim fas est non initiatis mysteria prodere, vt ne Græci quidem ea ignorantes, derideant, Catechumeni autem facti curiosi scandalum patiantur. Et tamen olim aliter actum. Iustus enim Martyr ad Imperatores Ethnicos secundam scribens Apologiam, de mysteriis Eucharistiæ non veterur profiteri, quid fecerit Ecclesia.

VII. Et sane, cū in Eucharistiæ doctrina, quædam sint essentialia, siue de natura eius: quædam accidentalialia, vt ritus celebrationis: quæro, quid comprehendant hoc tremendorum mysteriorum nomine: An illa substantialia? At ea necesse est comprehendere in Institutione: & si non omnia, vt ne nunc, nimis vrgeam, tamen potissima: consecrationem signorum, rei significatæ cū ijs coniunctionem, signorum distributionem, & perceptionem. Quid igitur dicemus? Hæcæne non publicanda, ideoque non scribenda? Scelerati igitur Mattheus, Marcus, Lucas, Paulus, qui iam institutionem scripserunt, id est, publicauerunt. Quod si est absurdum, tur ergo negant hæc mysteria, non tam publicanda, quam scribenda fuisse? Sin autem accidentalialia intelligunt, mirum erit horum hominum ingenium, qui cum præcipua mysteria libere sint publicata, minutiuscula velint abscondi: & tanquam hominem quidem nudum ostentari, vastitum vero subdici à spectantium oculis. Mitto alterum genus mysteriorum, quæ impia sunt & sacrilega videlicet Papistica: nam hæc concedo omnino nec publicari debere, nec scribi: sed perpetuo silentio obrui, imo anathemate damnari.

VIII. Demique dico distinguendam esse mysteriorum celebrationem, ab eorum doctrinam. Ad celebrationem quod attinet, à communione quidē omnino arcendos esse *τὸ εὐχριστῶν, siue Gentiles, siue Catechumenos: aspectum autem corporeum indifferenter esse, nec in alterutram partem de eo contendendum: Nam quod dicunt Ethnicos irritatos, nihil necessario concludit: Quia totum Euangelium illis est stultitia: & tamen non est eis abscondendum. Nam & Paulus prædicauit Atheniensibus Philosophis, à quibus *ὁ θεὸς ἄγνωστος* appellabatur. Act. 17. Si tamen placet etiam ab aspectu corporeo arceri non initiatos, non sequitur non esse scribenda ea mysteria: aliud enim scribere, aliud celebrare.*

IX. Dominum fateor seorsim interpretatum esse discipulis parabolas aliquot: sed quorsum hoc, vt probetur mysteria non fuisse scribenda? Nam ipsæ parabole scriptæ sunt, ipsæ quæ etiam earum interpretationes. Adeo etiā mysteria Spiritus Sanctus voluit publicari. Tum Apostoli præceptum acceperunt à Magistro, vt publice nunciarent, quod eis seorsim creditum erat. De Sapientia inter perfectos prolixè disputatum est c. 3. Quod antiqui dicebant, *Norunt fideles, norunt initiati*, id pertinet ad eum morem, de quo iam diximus, celandi mysteria Eucharistiæ non baptizatis: itaque nullam habet nouam vim argumenti.

X. Hic vero temperare ipse mihi non possum, vt non traducam insignem Pamelij imposturam in Tertulliano, in cuius præscriptionibus, c. 23, argumentum ita proposuit, *Persequitur hoc capite dicit Scriptura Pauli interpretationem, & docet, Cauendum semper fuisse ne religionis mysteria propalarentur.* Atqui hoc est directe contra mentem Tertulliani, qui docet potius omnia mysteria Christianæ religionis propalanda. Vide quanta sit hæc hominis vel stupiditas, vel impudentia. Capite vigesimo quinto, dementiam hæreticorum (Papistarum diceret, si nunc viueret) traducebat, consentium Apostolos nihil ignorasse, nec diuersa inter se prædicasse: sed non omnia omnibus reuelasse. Et ad id probandum, abutentium his verbis posterioris ad

Timoth. 1. *Deposuitum custodisti.* Hoc ille argumentum vt referentem id depositum esse docet, quod Timotheus audiuerat coram multis testibus: & committere iubebatur fidelibus hominibus, capite secundo. Itaque non esse aliud tacitum. Erat tamen pãvata exceptio: multis quidem: at non omnibus. Hanc ergo examinat c. 26. Et primo proponit: *Porro consequens erat, vt cui demandabat Evangelij administrationem, non passim, nec inconsiderate administrandam admitteret, sed iuxta Dominicam vocem, ne margaritam porcis, & sanctum canibus iactaret.* Sed hanc exceptionem facile explodit toto reliquo capite, *Dominus inquit, pãvata edixit sine ulla significatione aliquid reuelandi. Et id exemplum est Christi prædicantis: nunc statim præceptum. Ipse præcepit, si quid in tenebris & abscondito audissent, in luce & in testibus prædicarent. Ipse per similitudinem figurauerat, ne vnam mnam, id est, vnum verbum eius sine fructu in abscondito referuarent. Ipse docebat lucernam non sub modio abscondi licere, sed in candelabrum constitui, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Sequitur applicatio, *Hæc Apostoli aut neglexerunt, aut minime intellexerunt, si non adimplerunt, abscondentes aliquid de lumine, id est, de Dei verbo, & Christi Sacramento. Neminem, quod scio, verebantur, non Iudæorum vim, non Ethnicorum. Quo magis utique in Ecclesia libere prædicabant, qui in Synagogis, & in locis publicis non tacebant. Imo neq; Iudæos conuertere, neq; Ethnicos inducere potuissent, nisi quod credi ab eis volebant, ordine exponerent. Multo magis iam credentibus Ecclesiis nihil subtraxissent, quod aliis paucis seorsim demandarent. Quibus perlectis, quis non statim videat hæc argumenta hanc habere conclusionem, Nihil Apostolos occultasse? At inde, quomodo conficiet Pamelius occultanda esse religionis mysteria? Imo nos multo confidentius, non esse occultanda.*

XI. Nunc ad Cani argumenta. In primo negatur maior. Nam si esset vera, vt quicquid scriberetur porcis obijceretur, tum necesse esset nihil scribi de Christianis dogmatibus. Non enim magis, opinor, obijcienda porcis capita illa de Trinitate, de Incarnatione, de Cruce, quam quæ Papistæ magis amant, quia non sunt scripta. Quadagesimam dico, Purgatorium, imagines, aquam Iustalem, & reliqua. Alioqui peccasset & quidem grauissime Apostoli: imo vero peccasset ipse Deus, qui non tantum Mosen iussit multa scribere, sed etiam Decalogum propriis digitis exarauit: & postea omnes sacros auctores inspirauit ad scribendum. Sed illud videlicet Papisticum axioma falsum est: Nam nulla dogmata Christiana sunt porcis & canibus obijcienda. At plurima (ne dicam omnia) dogmata Christiana sunt scripta. Ergo, non omnia scripta porcis obijciuntur & canibus. Et rursus: Non omnia scripta porcis & canibus obijciuntur: at omnia scripta passim docentur, vt placet aduersariis. Ergo, non omnia, quæ passim docentur, porcis & canibus obijciuntur.

XII. In secundo argumento negatur maior: Nã Paulus contra testatur 3. c. prior. ad Timoth. *Sine controversia, magnum est pietatis mysterium, Deus conspicuus factus est in carne, iustificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo.* Vbi habemus Christi incarnationem prædicatam esse, hoc est, publice annuntiatam quibuslibet ex Gentibus, & tamen esse non tantum mysterium: sed etiam magnum mysterium. Similiter ad Rom. 11. *Nolim vos ignorare, fratres mysterium hoc.* Ergo erat mysterium, etiam si veniret in cognitionem Romanorum. Et Paulus nõ creditit mysteria nõ esse propalanda. Imo vero nõ negent, opinor, aduersarij, omnia dogmata Christiana esse mysteria. Nõ negent et, si non omnia, saltè plurima dogmata Christiana, esse ad aures populares efferenda. Quid igitur opponere possunt, vt ne concludamus, plurima mysteria esse ad populares aures efferenda?

XIII. Rectè Chrylost. hom. 7. in 1. ad Cor. explicans illa Pauli verba, *Loquimur Dei sapientiã in mysterio. Quonã* (inquit) *mysterio? Atqui dicit Christus, quod in aure audiuisti, prædicare super tecta. Quomodo ergo eam vocat mysterium? Quonã neq; Angelus, neque Archangelus, neque ulla alia potestas creatura id nouerat, priusquam factum esset. Qua ratione quis neget esse mysticam illã Petri confessionem *Tues Christus, Filius Dei viui?* Nam statim à Christo auditur, non fuisse reuelatam à carne & sanguine, sed à Patre cœlesti. Quare distinguenda sunt prophana Ethnicorum mysteria, à Christianis: nam illa sic vocabantur, quia paucis quibusdam, quos initiatos & *μεμυημένους* appellabant, intimabantur, reliquis omnibus, denegabantur, non tantum, vt ne viderent, sed vt ne scirent quidem. At ista, eo tantum mystica sunt, quia nisi reuelentur, à nemine omnino sciri possunt: & cum sunt reuelata, tum compentur excedere captum humani ingenij.*

XIV. In argumenti tertij syllogismo, primo negatur maior: quia in Scripturis, hoc vnum timetur, ne omnibus mysteria publicentur. Atqui ordines in Ecclesia, in hunc ipsum finem, instituti sunt, vt eadē ipsa mysteria publicentur, ea in quã quæ scripta sunt. Nã & Lectori ordinando corã plebe Episcopus tradit codicem apicum diuinorum, ad Dei verbum annunciandum (inquit) Isidorus de Ecclesiasticis officiis lib. 2. c. 11. Et Paulus Timotheo Episcopo præcipit: *Hæc denuncia & doce, 4. prior.* Quam igitur absurdi sunt illi qui, si omnia scripta essent, negant distincta futura officia, cum eorum officiorum munus versetur circa ea quæ scripta sunt.

XV. In secundo syllogismo negatur minor: primo, quia nunquam deerunt multi non satis periti puta infantes, & omnium ætatum Catechumeni, ac Competentes, sed & infirmi: qui omnes docendi sunt paulatim. Ergo, semper necessarij erunt doctores. Secundo, quia etiã ipsi qui Scripturas didicerunt, confirmandi sunt, & hortandi, & consolandi. Tertio, quia Doctorum in Ecclesia non sunt ea tantum patres vt doceant, sed etiam vt peccantes corrigant: aduersarios arguant, & contradicentes conuincant: tum Sacramenta distribuant: preces totius plebis nomine concipiant: denique ceteras Ecclesiasticas dispentent. Quarto, quia ne ipsæ quidem Scripturæ omnibus sunt obuiæ: vt quæcunq; in his sunt, siue interpretæ à quousq; intelligi possint: Quare non sequitur, si scripta sunt omnia dogmata, abolendos esse ordines Ecclesiasticos.

CAP. XV.

Argumenta quedam Papistica.

I. Hactenus præcipua fuerunt Papistarum argumenta. Sequuntur Argumenta quedam leuioraque capiuntur, & coniectura, quas

Omnes hoc capite comprehendimus, quia non sunt proluxa refutationis.

II. Bellarminus: Necessesse est non solum Scripturam posse legere, sed etiam intelligere. At sapissime Scriptura ambigua & perplexa est, ut nisi ab aliquo qui errare non possit, explicetur, non possit intelligi. Igitur sola non sufficit. Puteanus paulo aliter, in eundem sensum tamen: Quod scriptum est, oportet bene intelligi: necessaria est igitur interpretatio. Interpretatio autem est traditio. Probat, quia Scriptura non potest seipsa semper interpretari: ergo aliunde nempe ab Ecclesia, id est, a Traditione, interpretatio petenda est.

III. Respondeo, si per hæc verba. Sola Scriptura sufficit, intelligat Bellarminus excludi media per quæ doceantur ea quæ sunt in Scriptura, tunc concedi à Catholicis totum argumentum. Norunt enim constitutum esse eum ordinem in Ecclesia, ut sint qui Scripturam interpretentur populo, quos Pastores & Doctores Paulus appellat. Sic Act. 18. narratur Apostolos ostendisse per Scripturas Iesum esse Christum. Sic Augustinus initio libri de bono Viduitatis. Non sit mihi aliud te docere, nisi verba Doctoris exponere, & de iis quod Dominus dederit disputare. Sic apud Catholicos etiamnum hodie Pastores sunt, quibus hoc ipsum onus incumbit.

IV. Illud tamen quod addidit, de eo qui errare non possit, Papisticum est. Negant enim Catholici, excepta sola Scriptura, & extraordinariis revelationibus Spiritus Sancti, vllum dari posse Scripturarum interpretationem, qui falli nequeat. Itaque impossibilem conditionem Bellarminus assuerit argumento suo; non enim intellexit, aut Scripturam, aut extraordinarias revelationes: sed traditionem, quam ordinarie vult vigere in Ecclesia.

V. Sin autem ita solam intelligat sufficere Scripturam, ut ij Pastores, siue Doctores aliquid proponant quod non sit scriptum, hoc sensu negatur argumenti consequentia: id est, necessarium esse hoc interpretum genus, quia Scriptura sit sapissime ambigua & perplexa. Ratio est, quia infinite differunt, Interpretatio & Additio. Hæc supplet ea quæ desunt. Illa vero, quæ intunt, eruit, & ostendit. Sic exempli gratia, Candalla quindecim libros Elementorum Euclidis interpretatus est: addidit autem decem v. sextum, leprimum, & octauum, de Solidorum comparatione, quæ intactam Euclidis reliquerat. Quod cum ita sit, conficitur egerere imperfecta quidem additione, obscura autem interpretatione. Non vero imperfecta, quatenus talia interpretatione: aut obscura quatenus talia, Additione. Sophistice igitur interpretationis nomine Bellarminus additiones honestat: & ab obscuritate argumentatus erit ad additiones.

VI. Esto igitur Scriptura interpretatio, cum aliquis locus ita exponitur, ut inde sensus eruatur non alienus, sed intrinsecus: hoc est, is ipse, quem habebat in animo is cuius ea verba sunt. Recte enim apud Gratianum dist. 37. Canone Relatum. Sunt (inquit) multa verba in Scripturis diuina, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte præsumperit. Sed non oportet: Non enim sensum extrinsecus alienum, extraneum debet is quarere, ut quoquo modo ipsium ex Scripturarum autoritate confirmetis: sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis oportet.

VII. Hinc Puteanus confutatur: qui interpretationem esse pronunciat Traditionem, scilicet non scriptam: sic enim intelligit. At hoc falsum est, nisi forte Traditionem intelligat pro ratione docendi: quod ineptum esset, & alienum à controuersia hac. Negant igitur Catholici, interpretationem esse traditionem non scriptam, id est, continere dogmata, quæ non insunt Scripturae, siue, quæ non consent ex autoritate Scripturae. Nec contra valet argumentum. Nam primo falsum est, Scripturam non posse seipsam interpretari, in omnibus dogmatibus, ad fidem necessariis. Deinde etiam si verum esset, tamen inde non sequitur, interpretationem esse dogma aliquod non scriptum. Nam si is sensus quem interpretatio elicit, est in ipsa Scriptura, tum ex constitutis in statu quæstionis, non potest esse Traditio non scripta. Itaque non efficit Scripturam imperfectam. Sed de interpretatione, alias plura.

VIII. Rursus sic arguit Bellarminus: Omnes prophanae reipublice, magna ex parte legibus non scriptis reguntur. Probat, quia Thucydidem partitur ius Athenarum in scriptum & non scriptum. Ex Aristotele libr. 3. Politicorum c. 11. qui partim optimis legibus partim arbitrio optimi viri ciuitatem regendam esse statuit. Et li. 5. de Moribus c. 4. iudicem, siue arbitrum, ius animatum vocat, quod videlicet, aliud præterea existeret ius scriptum veluti mortuum. Lacedæmonis Lycurgus nullam legem scriptam dare voluit, ut ait Plutarchus, sed solis traditionibus viuere quo essent in agendo, quam in legendo diligentiores. Cicero in idem placuisse apparet ex 1. de Legibus. Idem de sapientibus Gallorum scribit Cæsar lib. 6. de bello Gallico. Nobilissimi Philosophorum Pythagoras, & Socrates nihil scripserunt, teste Augustino lib. 1. de Consensu Euangelistarum c. 7. Denique in iure ciuili. Diuina, ff. de Ll. & in iure Canonico dist. 1. Canone Consuetudo, eadem tribuitur autoritas legis scriptæ, & consuetudini non scriptæ. Itaque natura ipsa clamare videtur traditiones non scriptas, vel necessarias, vel certe utilissimas esse.

IX. Respondeo. Primum non esse consequentiam legitimam à prophetarum Reipublicarum legibus, ad Ecclesie dogmata. Dissimilitudo magna est. Humanæ leges aut nullæ, aut paucissimæ sunt perpetuæ: sed pleræque omnes temporales, & mutandæ pro annorum & personarum variis circumstantiis. Ut in Republica Romana, primo ea lex erat, ut vnus Rex esset quæ tamen abolita est exactis regibus, institutisque Consulibus. Lex erat et, ut debitores satisfacerent creditoribus: Et tamen aliquando necessariæ fuerunt nouæ tabulæ. Sæpe etiam accidit vis maior, quæ quo iure, quæue iniuria, leges abrogat, mutat, lancit. At vero doctrina fidei est, certissima & perpetua, atque adeo æterna, nullaque vi, nulla auctoritate mutanda. Non dico tantum non abolenda, sed ne relaxanda quidem. Nunquam enim vlllo tempore, vlli personæ permissum est, aut contra credere, aut eam non credere. Itaque non poterant omnes leges scribi aut sanciri in perpetuum: sed Doctrina fidei facile potuit.

X. Ad hæc, leges sunt ab hominibus autoribus, quorum nunquam tanta fuit prudentia, ut omnibus incommodis ab initio in perpetuum cauere poterint. Itaque fit, ut tum pleræque leges ab initio sancitæ pro bonis, tantum processu temporis compertæ sint non commoda, ideoque abrogatæ. Multa etiam incommoda de nouo emergunt, quæ nec viderat, nec præuidere poterat Legislator: Itaque nouis legibus locus datur. At doctrina fidei, est ab autore Deo: quem nihil fugere potest aut præteritum, aut præsens, aut futurum. Itaque non ut apud homines Ciuili prudentia quouidie expolitur

ratioque regendæ Reipub. paulatim perficitur: sic in Ecclesia paulatim & succedentibus annis doctrina fidei vel augetur, vel in melius proficit. Nunquam enim tam bene constituta fuit Ecclesia, quam ab ipso statim initio. Propterea inuentur Christiani eam tenere doctrinam, quam ab initio fuerunt edocti, Nouitatemque ut semper habeant suspectam.

XI. Hæc atque aliz colligi possunt dissimilitudines inter leges politicas & doctrinam Ecclesie. Quare Sophistam mire hac parte Bellarminus egit qui in antecedente probando diligenter immoratus, consequentiam astutissime occultauit: ne verbo quidem indicans, tantum abfuit ut argumentis confirmaret. Quanquam in ea sit proprie τὸ κενώμα. Nam quod ad finem clamat ipsam Naturam clamare Traditiones esse necessarias, quid ad rem facit? Probat ille sane in profanis rebus publicis, in philosophia etiam necessarias esse: Enimvero quando id Catholicos audiri negantes? Aut quæ hæc argumentationis dementia est? Quasi aliquis diceret, Scortationes & adulteria, permiserunt Reipublicarum pleræque omnes, ut Lacedæmoniorum, Atheniensium, Corinthiorum, Romanorum, Persarum, Turcarum. Ergo natura clamat necessarias, aut certe vtilis esse scortationes: Ergo retinendæ sunt in Ecclesia. At hoc scelus abhorrent Catholicos: quantumvis sciant, lupanaria nonnullos haud indiligenter fouere.

XII. Quid quod quæ vel in politica, vel in Philosophia olim scripta non fuerunt, omnia perierunt, atque ea duntaxat hodie sciuntur, quæ literis fuerunt mandata? Sic Druidarum hodie ne nomē quidem vllus habere cognitur, nisi eos Cæsar Commentariis suis inseruisset, pauculaque eorum insutura annotasset. Lycargi Socratici, quid habemus, nisi quantum Plato, Xenophon, Plutarchus, alij eos sequuti, nobis tradiderunt? Quib. exemplis magnifice docemur, quam sit infirma conseruandæ alicuius doctrinæ ratio per traditionem non scriptam. At fidei doctrina eiusmodi est, ut nunquam debeat intercidere. Quare necesse fuit eandem scribi.

XIII. Adde optime constitutas Reipublicas eas esse, quæ quam minimū vruntur consuetudinibus, sed maxime legibus. Sic enim Aristoteles c. 1. lib. 1. de Rhetorica. Μαλιστα ἰσχυρὰ καὶ ἀσφαλῆς τὰς πόλεις κεκοσμημέναι ἐστὶν ἐν τοῖς νόμοις. Maxime decorat, recte constitutas leges ipsas omnia definire, quantum fieri potest, quam paucissima autem permittere iudicium arbitrio. Quis autem negat, aut Ecclesiam esse debere optime constituta rempublicam, aut leges diuinas ἰσχυρὰ καὶ ἀσφαλῆς. Ne vero quis per calumniam, legis illud nomen etiam ad consuetudines producat, sciat Aristotelem leges intelligere non alias quam scriptas, Νόμοις (inquit Rhetoricorū ad Alexandrum c. 2.) ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπό τῆς κοινῆς ἐπιταγῆς. Lex est communis ciuitatis consensus per literas præcipiens quomodo quidque sit agendum. Quam definitionem, repetit capite tertio.

XIV. Tertio, Bellarminus arguit ab Ecclesia Catholica dignitate: Si omnia essent scripta, nullū esset Ecclesie priuilegium. Probat, quia consequentia: quia nihil minus sciunt hæretici, Pagani, & Iudæi de mysteriis fidei, quam antistites Catholici. Sed consequens probatur esse falsū: quia ut olim Iudæi excellebant omnibus nationibus, quia credita illis erant eloquia Dei, ad Romanos, ita nunc præstat Ecclesia Christi omnibus sectis, quod ipsa sola, quippe quæ sit sponsa Christi ouerit omnia mysteria veræ religionis, & cōficia sit secretorum Iponsi, & propterea appelletur columna & firmamentum veritatis. Irenæus etiam dixit in solam Ecclesiam tanquam in depositorum diues, repositam ab Apostolis scientiam rerum diuinarum lib. 3. c. 4.

XV. Respondeo, Consequentiam esse falsam, pluribus de causis. Primum, quia scientia superiorū fidei, non est vnicum Ecclesie priuilegium: sed præter eam, alia sunt quæ omnino communia esse nequeunt iis qui sunt extra eam: ut fides: quæ non tantum nouit ea mysteria, sed etiam amplectitur toto corde, inque iis acquiescit: quod neque hæreticus facit, neque Ethnicus, neque Iudæus. Sed & spes nonne peculiaris est Ecclesie? Nam illa promissiones Dei sic habet cognitæ, ut etiam in se complendas expectet: quod illi non possunt.

XVI. Secundo in ipsa scientia magnum est Ecclesie priuilegiū. Est enim duplex scientia altera historica, altera inspirata. Illa, quæ sciuntur quæ continentur in Scripturis, eadē prorsus ratione, qua omnia quæ leguntur apud quoslibet auctores, etiam profanos, Thucydidem, Herodotum, Liuuiū. Hæc a. efficaciam habet Spiritus Sancti, cooperantis lectioni Scripturarum. Luc. 24. Tunc aperuit eorum mentem ut intelligerent Scripturas. Illam scientiā duntaxat habere possunt hæretici, Ethnici, Iudæi: ut Iulianus, Prophyrius, Celsus: ipse Diabolus. Sed Ecclesia habet coniunctim vtramque, vnde fideles appellantur ἰσοπέδοι.

XVII. Tertio, in illa ipsa Scientia historica, priuilegium est Ecclesie non contemnendum, quod ea ipsa mysteria ei sunt commendata, non Iudæis non hæreticis: quantumlibet hæretici, Iudæi Ethnici, eorum superiorū libros legant ab iisque ea mysteria hauriant, quemadmodū fontis est proprius riuus ab eo decurrens etiam latissime patentibus agris aquæ communentur. Propterea, etiam Scriptura Veteris Testamenti, Græcis, id est, omnibus Gentibus esset communicata, non tantum per Apostolos post aduentū Christi, sed etiam longe prius per Ptolemaum & Septuaginta Interpretes non tamen veritas est Paulus profiteri ὁδὸν εὐαγγελίου πείρα ἡρώων ἐστὶν ἡ ἰουδαία, magnum esse omnibus modis Iudæi priuilegium: atque eius primum omnino caput, quod ei credita essent eloquia Dei, id est, Scripta mysteria religionis. Et ratio est in promptu. Quia multum interest, quomodo quacunque re vraris, an sicut tua, an vero tanquam aliena. Mysteria Scripturarū tractat Ecclesia, ut sua: Ethnicis vero ut aliena, quomodo si quis barbarus iura censeat Ciuitatis Romanæ, aut priuatus aliquis regū magnificentia.

XVIII. Nec facile crediderim sui compertum fuisse Bellarminum, cum consequentis absurditatem probare aggressus esset. Quid n. prodest exemplum Iudæorū? Commendata sunt illis eloquia Dei? Ita sane: sed quænam? Scripta-ne, an vero non scripta? Imo sciunt omnes legem fuisse scriptam. Et præcedenti libro ostendimus eam Ecclesiam non fuisse traditionibus assuetā, nisi postquam pessum ire cepit. Irenæus autem, etiam de suo Bellarminus solū addit, tamen aliud est reponere in depositum um diues veritatem, aliud non communicare eandem Ethnicis, Iudæis, hæreticis. Nec sese hæc duo mutuo perimunt. Quæ enim in depositum reponuntur, ut nunquam educantur, sed potius, ut inde educat quæcunque opus habet. Itaque magnum Ecclesie priuilegium, quod apud eam ita deposita est salutaris

taris doctrina, vt ab ea, non aliunde necesse sit ipsum mutuari, qui sibi volunt cognitam: et si alioquin libenter omnibus communicet: imo etiam sponte offerat.

XIX. Porro Bellarminus non meminit, nobis eam non esse propositam quaestionem, vtum omnia dogmata Ecclesiae scripta sint: sed an scripta sint in libris Canonicis. Credo autem illud non negari à Papis: certe nullum possunt vilius traditionis exemplum proferre, quod non ostendatur alicubi scriptum, si non in Canonicis, certe in aliis libris. Et habent ipsi sua Pontificalia, Rationalia, Legendas, Breuiaria, Miscellanea, Vitas Sanctorum, & infinita huiusmodi. At hæc omnia scripta, quis neget communicari posse Ethnicis, Iudæis, hæreticis, & que ac libros Canonicos? Imo vero facilius, propter infinitam copiam: Et ex his posse illos Ethnicos, Iudæos, hæreticos, scientiam percipere earum traditionum, & que ac Papis? Quid si igitur clamem nullam à Papis Ecclesiae (si quidem illæ sunt Ecclesiae, quod nunc non disputo) relinqui prærogatiuam? vt mihi satisfaciant, quis eos speret conciliuros non debuisse scribi eos libros, aut nunc aboleri? Quod si ipsi sibi, si suis tantam libertatem concedunt, communicandi omnibus hominibus sua mysteria, illa, inquam, inysteria, quibus suam Ecclesiam præcipue commendari volunt, quid inuidi sunt, imo quid maligni sunt in Spiritum Sanctum?

XX. Hactenus Bellarminus. Canus. Hæc prima est ratio, cur Apostoli quædam sine scripto tradiderunt: nempe ne aut ab Ethnicis sacra nostra irriderentur, aut vulgo etiam fidelium venirent in contemptum. Secunda est, quoniam habet nescio quid latentis energie viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat, quemadmodum Hieronymus ad Paulinum ait: Argumenta sunt huiusmodi: Primum, Quæcunque scriptis mandantur, ea exponuntur & Ethnicis irridenda, & vulgo fidelium contemnenda. At sacra Christiana non debent exponi, aut Ethnicis irridenda, aut vulgo fidelium contemnenda. Ergo sacra Christiana non debent scriptis mandari. Alterum, Quæcunque viua voce efficacius docentur, nulla sunt scriptis mandanda. At sacra Christiana efficacius docentur viua voce. Ergo non sunt scriptis mandanda.

XXI. In priori argumento nego maiorem Alias necesse esset Apostolos, imo vero Spiritum Sanctum, quo mouebantur Apostoli, sacrilegij participem facere. Ij enim si non omnia, vt nos contendimus, saltem, quod aduersarij negare non possunt, præcipua Religionis Christianae sacra scriptis mandantur, de Deo vno & trino, de Filio incarnato: de Deo crucifixo: de Remissione peccatorum: de Vita æterna: de Baptismo, de Eucharistia. Si quis ergo ita disputet: Quicunque scriptis mandat Sacra Christiana, is ea exponit & irridenda, & contemnenda. At Apostoli dicente Spiritu Sacra Christiana scriptis mandarunt: Ergo Apostoli dicente Spiritu, exposuerunt Sacra Christiana & irridenda, & contemnenda. Si quis, inquam, sic disputet, quid respondeat Canus? Nam maior propositio est ab ipso: minor tam est certa, quàm meridie solem lucere. Constat tamen conclusionem esse blasphemam: itaq, maiorem necesse est esse falsam.

XXII. Et tamen, certum est ab Ethnicis irrideri Sacra Christiana. At non tantum cum scribuntur: sed etiam cum docentur. Sic Paulus Athenis appellatus est *θεολόγος*: qui tamen non scribebat: sed viua voce docebat. Sic Apostoli loquebantur *καὶ ὁμιλοῦντο*, & dicebantur multo pleni. Sic iterum Paulus Actorum 26. cum coram Festo differuisset, audiit, *Ἰσχυρῶς Παυλὸς λέγει τὰς ἀποδείξεις ἀδύνατον εἶναι τὸν λαὸν ἀκούειν τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων*. Si igitur omnino cauendum est, ne ab Ethnicis irridantur Christianorum sacra: non tantum scribenda non sunt, quod solum virgent aduersarij: sed ne docenda quidem viua voce: quod est absurdum. Nos enim (inquit) Paulus, 1. prioris ad Cor. *predicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum: Græcis vero stultitiam*. Quid igitur? Nè peccata sunt aut docentium, aut scribentium culpa: sed irridentium propria desperataque malitia, Deo iudici committenda. Christianos autem sacra sua irridere, monstrum est. Athei potius nominandi, si qui sunt eiusmodi.

XXIII. In altero argumento, rursus nego maiore Quia, primo quæ scripta sunt, ea doceri queunt viua voce: itaq, nihil eis propterea decedit energie. Sic Paulus, cum coram Agrippa recitasset multa quæ scripta legimus, ita commouit hominem, vt diceret, se prope modum persuaderi, Actor. 26. Imo scripta sunt in Canone mysteria fidei, vt habeant Pastores, quod quotidie suæ plebi viua voce proponant. Secundo hæc ratio non est peculiaris quibusdam Ecclesiae sacris, sed generalis omnibus. Itaque nulla omnino oporteret fidei mysteria, scripta esse. Quod cum contra factum sit, quis non videt argutiola ineptiam?

XXIV. Præterea ad minorem, dico maiorem efficaciam viue vocis sic intelligendam, vt viua vox comparetur scriptis eiusdem, non autem alterius: quia non est semper verum, viua viuis vocem, efficacius docere quam alterius scripta. Sic viua m vocem Demosthenis maiores motus effecisse in animis audientium, quam eiusdem scriptam orationem, facile assentior dicenti Eschini apud Plutarchum. Sed viua vocem Cani, melius docere posse fidei mysteria, quam doceant libri Athanasij, Basilij, Chrysostomi nunquàm concesserim. Sic Hieronymus in 4. caput Epistolæ ad Galatas, non simpliciter dixit viua vocem magnam vim habere, sed vocem auctoris sui. *Magna siquidem vim habet vox viua, vox de auctoris sui ore resonans: quæ ea pronuntiatione profertur atque distinguitur, qua in hominis sui corde generatur.* Crediderim ergo Apostolum Paulum multo mihi efficacius, disertius etiam, & vehementius explicaturum mysteria fidei, si ipse reuisceret, & sua voce doceret, quam nunc facit per Epistolam ad Romanos, ad Corinthios, & Galatas, & Ephesios, & alios. Sed nunquam crediderim eos doctores qui nunc in toto orbe supersunt, vel comparandos Epistolis Pauli, quantumlibet viua vocem exercent.

XXV. Rursus Canus arguit: Seruorum & rudium est omnia ex præscripto agere. Iudæorum ergo sic scripta hæc lex, qua vniuersa etiam minima præsumantur. At filij perfecti iam viri, & in libertatem gratia vocati, habent legem insculptam in cordibus. Quamobrem, qui Euangelium omni ex parte in characteribus, & membranibus includunt, nihil illius verbo, nihil cordibus reliquentes, hi Euangelio multum adimunt & dignitatis & virium.

XXVI. En tibi igitur Papis tam ingenium! En tibi causam, cur Scripturas imperfectas contendant, Traditiones tanto studio commendent? Scilicet, quia nolunt omnia ex præscripto agere. Nolunt sibi nihil licere de suo addere. Sic sunt Christiani: Ita demum se filios interpretantur, & seruos negant: Et viros perfectos appellant: Et libertatem gratia iactant. Nec salutem

credo, acceptent oblatam, nisi hac conditione. At Catholicis hoc vnum est maxime in votis, vt se seruos Dei probent liberos quidem à peccato, sed seruos Iustitiæ. Sic enim eos Paulus vult esse ad Romanos 12. *seruos Spiritus, Domino seruientes*. Itaque non indignantur sibi omnia esse præscripta, & præfinita.

XXVII. Cæterum inepte opponuntur à Cano omnia esse præscripta, & legem habere in cordibus. Non sunt enim contraria, nec sese mutuo tollunt. Quid enim obstat, quominus eadem ipsa præcepta quis habeat in corde sculpta, quæ sunt in Scripturis Sanctis præfinita? Aut quorsum præfinita sunt, nisi vt credantur? Quid est autem credere, nisi aliquid habere in corde scriptum? Nam corde creditur, inquit Paulus decimo ad Romanos Luc. 24. *O tardi corde ad credendum omnibus, quæ loquuti sunt Prophetae*. Ioannis 2. *Crediderunt Scripturæ*. Et vigesimo, *Hæc scripta sunt, vt credatis*. Act. 24. *Credens omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt*. Patet ergo eadem quæ scribuntur, etiam cordibus insculpi. Ideo calumniatur Catholicos Canus, quoniam eos notat Euangelium omni ex parte in characteribus & membranibus sic includere, vt nihil illius verbo, nihil cordibus relinquatur. Nam illi contra totam vim Euangelij viuificam esse credunt in cordibus, dum creduntur eadē quæ scripta sunt. Credunt infinitam esse vim Verbo Euangelij, dummodo nihil verbo doceatur, quod non sit scriptum. Proinde nihil Euangelio adimunt aut dignitatis aut virium. Imo huic vere suas seruant vires, suamque dignitatem, cum id purum conferunt ab audacibus hominum, quibus sua plus placent, quam diuina, commentis. Quemadmodum enim vinum etiam optimum aqua dilutum suam vim amittit: ita Verbum Dei, si admisceantur hominum placita, paulatim corrumpitur.

CAP. XVI.

De autoritatibus Romanorum Pontificum pro Traditionibus.

I. SVperest prolixum Argumentum ab autoritatibus Patrum, quas Bellarminus persequitur capitibus 6. & 7. lib. 4. de Verbo Dei, distributas in quatuor ordines: vt primus sit Pontificum Romanorum: secundus Conciliorum, tertius Patrum Græcorum: quartus Patrum Latinorum. Adulatur ille quidem Romanis Episcopis, primo illis loco assignato, ex stulta illa opinionis præoccupatione, qua eos Iesuitæ non tantum supra reliquos Episcopos, sed etiam supra ipsa euehunt Concilia. Ego tamen ordinem non immutabo, nullum interim præiudicium faciens quaestioni de Primatu Episcopi Romani, quæ Deo dante disputabitur in proximo loco communi. Colligam autem autoritates, non eas tantum quas Bellarminus enumerauit, sed etiam quas apud reliquos eiusdem causæ patronos videre licuit.

II. Porro omnibus hoc est subternendum fundamentum: Quicquid Episcopi Romani, & Concilia, & Patres Græci, Latinique docent, id in Ecclesia certum est. At Partes vsus traditionum docent: Ergo vsus traditionum certus est in Ecclesia. Sed Maior non est necessario, aut vniuersaliter vera. Quia ipsa autoritas siue Episcoporum, siue Conciliorum, non est necessarium veritatis argumentum, teste Augustino, qui se profitebatur solis Scripturis Canonicis certo assentiri, vt pote nunquam mendacibus, cæteris autē quibuscunque, tantum fidei habere, quantum illis aut Scriptura Canonica tribuet, aut ratio vindicabit. Qui potest autem id esse necessario verum, quod nullum habeat fundamentum, præter eorum autoritatem, qui ipsi non sunt necessario veraces? Hactenus enim vidimus neq, Scripturas, neque rationes Traditionibus non scriptorum dogmatum fauere. Itaq, hæc erit prima nostra ad Patrum quaslibet autoritates exceptio, vt si quid dicant siue de Traditionibus, siue de vilo alio capite, nulla solum aut Scriptura, aut ratione, sed solo auctoris nomine, id tam facile contemnatur, quam obiciatur.

III. Deinde distinguenda erit Traditionis homonymia, vt semper. Nam quæ Patrum autoritates traditionem commendabunt, quatenus significant rationem tradendorum dogmatum, ea nihil ad hanc controuersiam pertinebunt quæ tota est de ipsis rebus traditis. Nam sæpe fit, vt hac ratione Traditionem Veteres appellent etiam dogmata scripta: vt recte Antonius Sadeel obseruauit in disp. de verbo Dei, c. 5. reg. 2. Atque huius consuetudinis exemplis plena sunt Veterum scripta: Certe Irenæus lib. 3. c. 4. Barbaros dicit traditionem diligenter custodire, credentes in vnum Deum, & in Christum qui natus est ex Virgine.

IV. Rursus, quia aliæ sunt dogmatum, aliæ rituum, & vt Tertullianus loquitur disciplinæ traditiones: vt Catholicis illas tantum seuerè exigant ad Canonem sacrarum literarum, has vero non itè, in hisq, magnâ agnoscant autoritatem Ecclesiae: tertia cautio erit, vt in examinandis singulorum Patrum autoritatibus distinguamus rursus à dogmatibus siue disciplinam à regula fidei. Nec, si quando Traditiones nominatas inuenerimus, statim Papis permittamus concludere aduersus Scripturarum perfectionem.

V. Quarto, erunt ipsa scripta vnde autoritates desumentur, examinanda: genuinane sint, an supposititia. Nam infinita esse, quæ nescio quo malo fato insinuauerunt se in alienam familiam, nemo iam bene doctus dubitat, siue errore factum sit, eorum qui primi libros in publicum ediderunt, vt pro autoribus auctores substituerint, quod euenisse credo in Eusebio Emiseno, pro Eucharistia, in Ambrosio pro Prospero, in Cyrillo pro Origene, in Augustino pro Fulgentio, in Athanasio pro Theodoro. Et infinitis huiusmodi: siue dolo malo, cum recentiores indignati suarum opinionum nulla esse in Antiquitate fundamenta, ipsi monstra fixerunt quæ Veteribus imputarent. Sic Constantino Donatione affinxerunt impudentissimi homines: Sic primis Pontificibus Romanis, Epistolas Decretales, Sic Augustino, sermones ad fratres in Eremito: Sic Petro, & Marco Liturgias: Sic aliis alia plurima. Ergo hæc, quantum fieri poterit, accurate distinguenda sunt. Nā quia sola nominum autoritate nunc pugnatur, non est autem omnium eadem autoritas, sed vetustissimorum maxima, ideo necesse est, non omnibus testibus eandē esse vim testimonij, sed recentissimorum.

VI. Ad extremum cauendi sunt etiam particulares auctorum nati. Nemo enim nescit non paucos, etiam ab vltima vetustate, suis vitis laborasse, quæ non oportet in præiudicium trahi veritatis, sed cum bona venia dissimulari. Vt neque superstitiose imitari velimus, quæ humanam infirmitate

redolent, in quo est κακημία: neque maligne exagitare Patrum infirmitas, in quo est crudeliteris quaedam species. Sic in aliis Controversiarum capitibus, si quæ Cyprianus inconsiderate sensit de Baptismo, aut Hilarius de Christi corpore, aut Irenæus de mille annis, id omne Catholici, nec imitantur, quia est contra fidem, nec insectantur: quia ortum habet ab infirmitate. Quidam igitur nos, ad eundem modum; si quid aliquibus Antiquis durius contigit vel dicere, vel scribere de Traditionibus, condonemus potius, quam adoremus?

VII. His ita constitutis, videamus primæ aciei pompam, id est, Pontificum Romanorum. Ac primum (inquit Bellarminus) S. Fabianus Epist. 2. ad Episcopos Orientis, postquam docuerat singulis annis sacrum chrisma reuocandum esse, ita subiunxit. *Ista à sanctis Apostolis, & eorum successoribus accepimus, vobisq; tenenda mandamus.* S. Innocent. 1. Epist. ad Decentium. *Si instituta Ecclesiastica, ut sunt à beatis Apostolis tradita, integra velint seruare Domini sacerdotes, nulla varietas in ipsis ordinibus, & consecrationibus habeatur.* Hec ille: ubi de Traditionibus non scriptis agit, ac præsertim c. 3. cum docet Confirmationem etiam paruulis conferendam: & à solo Episcopo, & sub certa forma verborum. Atque adeo non scriptas eiusmodi Apostolicas traditiones esse testatur, vt nec in ea Epistola formam illam verborum adscribere voluerit, Verba, inquit, dicere non possum, ne magis prodece videar, quam ad consultationem responderem. S. Leo primus serm. 6. de Quadragesima. *Apostolica* (inquit) *institutio, quadraginta dierum ieiuniis impleatur* Et serm. 2. de ieiunio Pentecostes. *Dubitandum non est, dilectissimi, omnem obseruantiam Christianam, e Traditionis esse diuinae, & quicquid ab Ecclesia in consuetudinem est deuotionis receptum, de Traditione Apostolica, & de Sancti Spiritus prodire doctrina.*

VIII. Baronius Annalium tomo 1. ad annum quinquagesimum tertium, nominat Stephanum, cuius contra Cyprianum fuerit illud solenne apophthegma *Nihil innouetur, nisi quod traditum est.* Puteanus addit Clementem primum traditionem appellasse Clauem verbi Dei, hoc est Scripturam, libro decimo Recognitionum. Turrianus, quum legisset Constitut. lib. 7. cap. 47. *Hi sunt quos parces Domini profecimus, quorum doctrina semper memores, seruate sermones nostros:* sic annotauit *En Apostolica doctrina, quæ testimonium tribuit Traditioni doctrina Catholica per successionem Episcoporum in Ecclesia Dei relicta.*

IX. Respondeo prius de autoribus. Fabiani, Innocentij primi, Clementis testimonia non esse legitima: quia supposititia. Nam Decretalium farragine quis nescit ampudum ab omnibus doctis viris notatam esse grauissima celsura? Complectitur Epistolas eorum saltem Pontificum, qui intra quatuor prima secula vixerunt, cum stylo ineptissimas, tum reb. absurdissimas, quatumlibet eas obnoxie Turrianus tuendas susceperit. Probatio fieret proluxa admodum si quis omnia colligeret. Nos pauca delibabimus, exempli gratia potius, quam accuratè demonstrationis.

X. Nam de stylo quid dicam? Quo vix alium inuenias magis spurcū, sordidum & barbarum? Cuiusmodi profecto non erat eorum seculorum, cum lingua Latina erat adhuc vulgaris. Et quanquam discedebat in dies magis ac magis ab ea puritate, aut elegantia potius, quam docti admirantur in Cicerone, Terentio, Cæsare, reliquis: tamen non abiit repente in tantā barbariæ, quod satis constar, non tantum ex autoribus Ethnicis, Seneca, Suetonio, Tacito, Livio, alijs, sed etiam à Christianis, quorum vix vnquam tanta fuit polendi sermonis cura: & in quibus facile animaduertas inclinantis Latinæ puritatis progressus Hilariū dico, (vt antiquiores præteream) Augustinū, Prosperū, Cassiodorū, Apollinarē, Claudianum, atque alios. Ipsos etiam Romanos Pontifices posteriores, à quibus aliquid habemus certius: Leonē, Gregoriū, alios. At Lucius tertius, longe postea, et cū barbaries inualuisset, definiuit ob manifestum in constructione peccatum fidem non adhibendam literis Apostolicis: vnde glossa elicit vitium Latinitatis vitare scriptum: in Decretalibus de Rescriptis. *Ad audientiam.* Et quidem hoc argumento eo fortius est, quod omnium vnus idemque stylus est, quamuis longo annorum intervallo distitis autoribus.

XI. Excusat Turrianus exemplo Apostolorum, qui fuerint simplicitatis magistri, & Scripturū noui Testamenti, in quib. solæcisimos & verba rudia legere licet. Sed inconsiderate. Quis nescit longe aliud esse barbariæ, aliud simplicitatē? Quis non distinguat solæcisimos aliquando, atq; id quid raro occurrentes à perpetua spurcitate, continuisq; sordib. Certe quicumq; Græce nouit, & comparat Apostolorū scripta cū scriptis Græcorum eiusdem seculi, facile videt viros illos spiritu plenos styli genus elegisse, quod *ῥωσθεν* vocant, & vt Hermogenes nominat, *ῥωσθεν* Sed vsos tamen sermone à suis temporibus non abhorrente: imo ne rustico quidem, sed politiore, nec destituro sua quadam honesta modestaque elegantia. At istos impostores affectasse omnes cognoscent non obesissima naris, sermonis si non granditatē, certe limatulum nescio quid & concinnum, quod tamen assequi non poterunt: eoq; ridiculi facti sunt, sicut pumilioes, qui se in articulos erigunt, vt corporis breuitatem dissimulent.

XII. Adde aliud vitium, quod nō ita barbariem redolet, sed infantiam olet. Videlicet male cōsutorū centonū thapsodiā. Ita est: plerq; Epistolæ variis hinc illinc comportatis partibus conterruminantur. Alexandri primi prima Epistola longam habet disputationem de Trinitate, transcriptam *ἑξ Ἰδαίου*, ex Idacio Claro contra Variandū. Felicis primi tertia, dimidium sui mutata est, à Lucio. Fabiani tertiæ magnam partem sui debet Epistola Sixti tertij. In Epistola Urbani primi aliquot lineæ de Spiritu Sancto totidem verbis extant in Epistola Melchiadis, Soteriad Campanos tota constar ex Scripturæ locis nudis fortuito congestis in vnū. Eusebij tres Epistolæ vix quicquā habent præter continuū contextum Scripturæ, modo noui Testamenti, modo veteris. In Sixti primi Epistola, hæc legas, *Patrem igitur, vt superius comprehensum est, in diuinis literis genitum proprie postum nec legere possunt penitus, nec probare.* Diceret longam ea de re disputationem præcessisse: cum tamen ne verbum quidem Victoris ad Africanos, sic orditur, *Semper enim in aternō consilio Dei. An non præclare, & oratorie?*

XIII. Vin' nunc experimentum acuminis, imo religionis in interpretandis Scripturis? Anacletus scribens ad Episcopos Italia, concludit summos sacerdotes, id est, Episcopos à Deo esse iudicandos, nō ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lacerandos, quia Christus per se, non per alios, vendentes & cementes eiecit de templo: quia *Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos decernit*, Quia, Ego dixi, *Dij estis, & filij excelsi omnes*. Quia per Prophetam dictum sit, *Deus rationum Dominus, Deus libere eget.* Quia Pau-

lus inquit, *Tu quis es, qui iudicas seruum alienum?* Rufus de detractoribus Episcoporum Dominum ait dixisse, *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidus, filius a. hominis non habet ubi caput suū reclinet:* id est, inquit, in talibus non habitât Dominus, nec ipsi manent in eo. Eucharistus probat non debere aut ab Episcopo suam Ecclesiam deserere, aut ab Ecclesia Episcopum dimittere, quia Christus dixit, *Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Possunt eiusmodi sexcenta colligere, in quibus merito religionem quilibet pie Christianus desideret.

XIV. Itā *ὁ ἰσορηθίας*, Deus bone quantal! Primo notantur ad finē Epistolarum Consules, falso vt plurimum, quod quilibet deprehendat, comparans cum Annalibus Baronij. Exempli gratia: in Euaristi secunda Gallus & Bardua: in Alexandri priore, Traianus & Helianus; posteriore Helianus & Verus. In Sixti vtraque Hadrianus, & Verus. In Higini vtraque Magnus & Camerianus. In Pij vtraque Clarus & Seuerinus. In Fabiani prima Maximus & Afrikanus: in tertia Africanus & Denus. Hi tamen aut omnino nō fuerunt: aut nō fuerunt sic coniuncti: aut non fuerunt eorum Pontificum temporibus.

XV. Secundo: Clemens scribit ad Iacobum fratrem Domini de morte Petri, quem tamen Iacobo fuisse constat superstitem: vel teste Baronio, qui Iacobum referat occisum anno 63. Christi, Neronis septimo: Petrum vero anno Christi 69. Neronis 13. Sed & se Clemens præsentem fuisse asserit, cum offerebantur pretia possessionum ad pedes Apostolorum, cumque Ananias & Sapphira morte multati sunt. At Baronius horum mortem refert ad annū trigésimum quartum: & anno quadragesimo quarto primum asserit Gentilem à Petro baptizatum fuisse Cornelium. Præterea citantur à Clemente nonnulla ex Euangelio, & Epistolis Ioannis, quæ nō dum exstant. Scriptæ enim Ioannes circa annum nonagesimum nonum, annis plus minus triginta post mortuum Petrum.

XVI. Tertio in ijs Epistolis, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Primateum, Metropolitanorum, nomina frequentissima sunt, quæ certum est, inualuisse post concilium Nicenum: nec ea vsquam legi in vilo autore non suspecto, qui ante id concilium vixerit: Ne Eusebio quidem. Antherus meminit Alexandrinorum Episcopi, & Felicis Ephesini, qui tamen eo tempore nulli erant. Fabianus loquitur de Noatore, qui Romam venisset, quem tamen constat sub Cornelio Fabiani successore, eo se contulisse. Zephyrus asserit statimta Apostolorum, præcepta Imperatorum, constitutionesq; legum prohibere Episcopos ab Ecclesijs proprijs expelli, & sic ad iudicia vocari: Cū tamē eo tēpore nulli fuissent Imperatores Christiani, nullæ leges pro Episcopis.

XVII. Non est necesse omnia colligere. Non possum tamen mihi temperare, quo minus Marcelli Epistolam nominem ad Maxentium: quæ si quid vnquam fuit scriptum, excogitatum ineptius, stolidius, amentius, nihil est quod deprecet. Erat Maxentius Ethnicus, infensissimusque hostis religionis Christianæ. Hūc tamen auctoritate Episcopali (si superis placet) increpat, et apud eū cōcionatur de charitate Christiana, nō aliter ac Paulus apud factos. Et docet ab Apostolis, eorūq; successorib. constitutum fuisse sub diuina contestatione, non debere fieri persecutiones: Episcopos ad Synodos vocari, & iudicari. Non posse à Maxentio Synodum congregari: abiqua auctoritate Episcoporum Romanorū, sed ratū aliquos Episcopos. A Clemēte cōstitutū esse, ne laici aut suspecti Episcopos accusent. His scilicet grauissime expositis canonū mysterijs, insectatur tyrannidē: ac demū definit *ῥωσθεν*.

XVIII. Quis nunc dubitet, hanc Epistolarum farraginem esse stolidissimum Impostoris alicuius commentum? Quod si est, non debent aduentari earum auctoritati insultere: nec nos eis quicquam deferre: quātumlibet illas exaltet *ἡ λαὸν φάρις ἐξ ἰσορηθίας*: imo indignentur, quod frugib. vesci mactemus.

XIX. De Clementis Constitutionibus adu est quinto libr. Recognitiones in Apocryphis numerantur à Gelasio apud Gratianum: Reiciuntur etiā à Baronio tomo primo Annalium, ad annum quadragesimum quartum. Et quæ statim initio dicuntur de Barnaba, tanquam mendacia repudiantur ab eodē ad annū quinquagesimū primū, quia contradicant historiæ Actorum. Sed hæc quantula pars est ineptiarum, vt mollissime loquar?

XX. Primo in ijs Christus vix aliter appellatur, quā verus Propheta, quod nomen etiam retinetur in Epistolis. At nouum est, incognitumque Ecclesiæ: nec satis augustum ad insinuandam Domini nostri dignitatem. Et quid opus erat, nouo peregrino, improprio nomine eum designare, qui ab ipso Deo nomen habuit augustissimum, atque adeo vstitutissimum, cognitissimumq; Eadem absurditas idem affectationis pruritus in Trinitate, quam nunquā appellat nisi Trinitatem beatitudinem. Libro etiam primo Filium & Spiritum Voluntas appellat *Erat* (inquit) *semper est & erit, illud a quo prima voluntas genita sempiternitate constat, & ex prima voluntate iterum voluntas.*

XXI. Sed illa, est parum digna sint tantis mysterijs, est sint *ἀπόλογοι*, tamen fidem non violant. Ita vero violant, & quidem diterte, quæ de libero arbitrio dicuntur. Nam id vbiq; sic commendatur, vt vix potuerit magis à Pelagio. Præuenit n. ab eo gratia significatur. Nam & se ipsum Clemens statim initio ita constitutum fuisse dicit, vt multa inquireret de Deo & anima: Et libr. 2. Aquila & Nicetas sibi innatum quendam erga Deum affectum qui seclera quidem Simonis exosa, cultum vero Dei amabilem faceret. Sed & libr. 4. Petrus ita loquens inducitur, *Debet autem is, qui ex gentibus est, & ex Deo habet, vt diligat Iesum, proprijs habere propositi, vt credat & Moysi: & rursus Hebraus, qui ex Deo habet, vt credat Moysi, habere debet & ex proposito suo, vt credat in Iesum: vt vnusquisque eorum habens in se aliud diuini muneris, aliud propria industria, sit ex utroque perfectus.* Quibus verbis vix adducatur, vt credam impuriora vnquam vbi Pelagianis excidisse.

XXII. Quid quod Mosen dicit, cum videret ex Egyptiorum consortio altius inoleuisse vitium immolandi Idolis, nec posse radicem mali huius excidi, immolare quidem permisisse populo Israelitico, sed Deo soli, vt mediā quodammodo partem vitij altius inolitū resecaret: aliam vero mediam per aliud & aliud tempus referuaret emendandam? Hoc, inquam, quid est aliud, quam vitiosum pronunciare morem sacrificandi Deo? Et tamen constar ex libris Moysi non permillum tantum fuisse, sed etiam præceptum. Neque ab Egyptijs fluxisse, sciant omnes, qui Abelem, Noachum, Abrahamum legunt sacrificantes.

XXIII. Petrus inducitur perpetuo cibum lumens seorsim ab Ethnicis, etiam si qui se discipulos profitebantur ante baptismum. Imo vero incognitiam vide autoris, quicumque tandem ille sit. Libro secundo flagitur idē Petrus Clementem non admisisse ad preces, & tamen libr. 3. orasse cum lachry-

mis coram tota multitudine eorum, quos auertisset à Simone; destinare: & baptizare post tres menses.

XXIV. Sed iam fabulas consideremus, contradicentes historicæ veritati. Libro 2. Petrus interrogat de Simone Mago, quasi viro nunquam antea sibi cognito: & quærit, quibus esset moribus, quibus-ve actibus. At quæcunque tum fiebant (si fiebant & non fingebantur) necesse est, nisi mentiatur liber, gesta esse annis minimum septem post mortem Christi. Sunt enim hæc Petri verba libr. 1. restantis Apostolos sæpe à Pontificibus rogatos, vt de Iesu differerent. Verum cum frequenter super hoc rogarent, nos autem opportunum tempus requireremus, septimana iam vna ex passione Domini complebatur annorum. At vero Baronius tomo 1. historiam illam de Simone, quæ habetur in Actis, refert ad annum Christi trigésimum quintum, hoc est, à passione secundum. Quis igitur credat, quanto post id tempus anno Petrum ignarum fuisse Simonis? adeo vt debuerit doceri, cuius esset, quibus parentibus; quam profiteretur artem, quibus viueret moribus. Nam hæc illi omnia aperiuntur ab Aquila.

XXV. In ficta illa disputatione, quæ narratur ad finem libri 1. excusantur Iacobus & Ioannes, quod cum Samaritanis duobus disputarent, habentes mandatum ne ingrederentur ciuitates eorum, neque verbum eis prædicationis inferrent: quasi res gesta fuisset ante Christi passionem. Nam id mandatum Apostolis datum omnes sciunt, cum primo mitterentur ad Iudæos duntaxat: postea vero abrogatum, generali mandato post Christi resurrectionem, docendi omnes gentes. Imo etiam disertis verbis Actor. 1. Eritis mihi testes & in Hierusalem, & in tota Iudæa, Samariaque, & vsque ad vltimas terras. Vnde 8. c. Philippus narratur prædicasse Christum in Samaria, eoque missum fuisse Petrum.

XXVI. Rursus, cum, teste Baronio, Paulus conuersus sit ad fidem anno à Christi resurrectione secundo, consentientibus omnibus Chronologis, tamen ab hoc Clemente Petrus inducitur post annum septimum, id est, post septem dies ab ea disputatione, significans sibi à quibusdam fratribus occultos nuntios delatos, quod inimicus ille homo legationem suscepisset à Caipha pontifice, vt omnes, qui crederent in Iesum, persequeretur. Quæ Damascum pergeret, cum epistolis eius, vt etiam inibi auxilio vsus infidelium, fidelibus inferret exitium: idcirco autem præcipue Damascum festinaret, quod & illuc confugisse crederet Petrum. En tibi igitur Christianos persequentem, qui iam quinque annos Christum prædicabat.

XXVII. Eiusdem audacia est, quod Abrahamum nugatur libr. 1. Creatorem cognouisse ex ratione & ordine stellarum, vt pote Astrologum. Et ante Isaacum duos suscepisse filios, quorum alter esset Isaac, alter Heliodros. Atque id quidem cum adhuc versaretur in ignorantia. Porro ex alio Barbaras gentes, ex alio Persarum populos descendisse. Cum tamen constet, & ante Isaacum solum natum esse Isaacem: Et Isaacem hunc etiam natum, postquam vocatus à Domino Abraham egressus esset ex patria. Et Barbaras gentes opponi Persis, sit ineptum, cum etiam Persæ essent barbari.

XXVIII. Denique cuiusmodi hoc est, quod dissimulatæ fidei autores facit Apostolos? Nam Gamalielelem dicit remansisse inter Iudæos ex eorum consilio, & vt loquitur, dispensatione: eam ob causam, vt si quando iniquum aliquid aduersum nos (inquit Petrus) aut impium moliverint, vel ipsos consilio reprimere prudenter aptato: vel nos commoneret, vt aut curare, aut declinare possemus. Eaque dissimulatione vtens fingitur disputasse aduersus Apostolos publice. Satis caute, & politice: sed non satis pie. Rursus libro 10. cum Faustinum Simon immutasset imposito suo vultu; autor est illi Petrus, vt abeat Antiochiam, seque Simonem mentiatur ad pœnitentiam conuersum. Atque inibi multa mentibus inducitur Petrus in Colloquio cum Anubione. Nunquam id certe Augustinus probaret, qui mendacia officiosa ferre non potuit.

XXIX. Sunt ergo Epistola Decretales, sunt etiam Clementis sine Constitutiones siue Recognitiones, nullius preterit. Nunc singulos locos videamus. Fabianus agit de Chrismate, vel potius non in vniuersum de Chrismate; sed de Chrismatis consecratione, an sit singulis annis repetenda, an vero vterdum eo quod supererit ex anno precedente: definiens vetus Chrisma esse cremandum, qui autem contradicant, eos vesana sentire non sana. Atque id quidem tam serio, vt addiderit, Si quis his obviare tentauerit, omnem sibi per nos, & per omnes recte intelligentes, indulgentiam aditum intelligat obseruatum. Papæ! tantam feruoritate! Dicat agi de præcipuo, imo summo articulo fidei, Agnosce spiritum autorem eius Epistolæ: qui cum agat de sola temporis circumstantia, qua nihil potest esse leuius, adeo tragice concludat. Fateor ergo de Chrismate nihil esse scriptum in Canone: at nego eam esse vllam traditionem Apostolicam: superstitiosum commentum fuit potius eorum, qui se prudentiores esse putauerunt ipsis Apostolis.

XXX. Innocentius agit de ritibus quibusdam: scilicet de pace danda ante vel post confecta mysteria: de nominibus recitandis ante quam precēs sacerdos faciat: de consignandis infantibus: de ieiunio Sabbathi: de fermento per parochias mittendo die dominica: de energumenis, an possint à presbytero vel Diacono consignari: de pœnitentibus quinta feria ante Pascha recipiendis: de vngendis ægrotis. Hæc nulla sunt fidei dogmata: Imo quædam etiam expleta: & in nullo vsu, ne apud Papistas quidem. Nomina enim nulla recitantur eorum, qui oblationes obtulerunt: sed sacerdos apud se tacitus recollit, si quidem recollit. Imo non tantum hic mos exoleuit, sed illud etiam de oblationibus. Solebant enim fidelium singuli offerre panem & vinum, ex quibus Eucharistia conficiebatur; vnde eisdem oblationes, idem Innocentius hostiam appellat Deo offerendam. Nec Pax datur, potrecto osculo mutuo inter fideles: sed pro eo panem sacerdos porrigit: offerendam; cui pacis nomen ridicule inditum fuit. Fermentati, id est, panis benedicti nonnullus remansit vsus; imo tenuissima tantum vestigia: sed is neque mittitur ad diuersas Parochias; neque iudicium est communionis cum Episcopo. Denique vnctionem extremam soli administrant Presbyteri; cum tamen Innocentius etiam laicis permittat. Quo (inquit) ab Episcopo confecto (id est sancto oleo,) non solum sacerdotibus, sed & omnibus vti Christianis licet, in sua aut suorum necessitate, inungendo. Obiter autem obseruandum, hanc vnctionem appellari non Sacramentum, sed genus Sacramenti. Sed ad rem; quid opus

fuit, cum de perpetuis fidei dogmatibus disputatur, obicere temp orarios ritus, vt nihil dicam præterea?

XXXI. Clementis locus ex Constitutionum libro 7. nihil habet de dogmatibus non scriptis: sed tantum de ratione continuandæ doctrinæ. Itaque non pertinet ad hanc controuersiam. Scimus enim eandem doctrinam, quæ primo ab Apostolis viua voce tradebatur; postea scriptis mandabatur, ab Episcopis perpetua successione prædicandam fuisse. In 10. Recognitionum, traditionem à Petro appellari clauem verbi, non potuit legere: tantum in primo obseruauit Verbum veritatis appellari Clauem regni cælorum. In secundo etiam Clauem scientiæ fuisse à Mose traditam Scribis & Phariseis. In Epistola tamen Felicis de oppressione Arianorum comperi, non semper tacebimus, aperiende nobis Domino clauem verbi phrasi putida: quis enim vidit vnquam clauem aperiri? Et tamen nihil ad traditiones non scriptas: significat enim, tandem sibi concedendam à Deo libertatem loquendi.

XXXII. Ne Leo quidem de vilo agit dogmate: sed priore loco de Quadragesima: quam in ritibus numerandam vel inde constat, quod olim varia esset eius ratio inter Catholicos. Testatur Irenæus, apud Eusebium historiæ libr. 5. cap. 24. suo tempore quosdam vnum diem duntaxat ieiunare: quosdam duos: aliquos etiam plures: multos quadragesima, seruato nihilominus vinculo pacis. Augustinus contra Faustum lib. 30. cap. 5. non omnes, sed fere omnes certis diebus atque temporibus, abstinere à carnibus, & quibusdam terræ fructibus. Idem Epist. 118. significat à nonnullis Quadragesimæ ieiunium solui quinta feria, ab aliis non item: negatque definitum posse, aut ex Scriptura, aut voce totius Ecclesiæ Catholicæ, aut ostendi contra fidem fieri, aut mores: suadetque seruandam singulorum locorum consuetudinem. Epist. 86. pronunciat, se non inuenire ab Apostolis definitum, quibus diebus oporteat ieiunare, quibus, non. Ergo hoc totum de Quadragesima inter ritus est computandum, non vero importune ingerendum tum cum de dogmatibus serio disputatur.

XXXIII. Alter locus Leonis loquitur de ieiunio celebrando quarta & sexta feria post Pentecosten. Et hoc rursus inter ritus computandum: imo nec perpetuos, nec vniuersales: nam ne hodie quidem obseruatur à Papistis. Præterea si vniuersaliter, vt sonant Leonis verba, intelliguntur, vt significant omnia capita consuetudinum, quæ inter Christianos obseruantur, esse traditionem Apostolicam, omnino à mendacio excusari non possunt. Quis enim nescit, multa procedente tempore instituta? Imo negabat Augustinus se reperisse ab Apostolis vllos definitos esse ieiuniorum dies. Et festa sunt infinita, quæ recentia sunt, vt alia multa prætermittam. Denique ipsi Papistæ distinguunt traditiones Apostolicas ab Ecclesiasticis.

CAP XVII.

De Conciliorum autoritatibus pro Traditionibus.

I. Herant Pontifices Romani. Sequuntur Concilia. Concilium (inquit) Bellarminus antiquissimum & celeberrimum Nicænum primum ex doctrina non scripta damnauit hæresin Arii, vt diserte testatur Theodoretus libr. 1. historiæ cap. 8. Et si enim quædam Scripturæ poterant adferri contra Arium: tamen, quia Arius etiam proferebat Scripturas, ex doctrina non scripta, sed tradita, per manus Patrum sibi in Ecclesia succedentium, eum damnauerunt. Nicænum secundum actione 6. tom. 4. Quod autem, inquit, cum multis aliis, quæ in Ecclesia obseruantur sine Scriptura, nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus late per historias traditum est. Et Action. 7. in fine sic habet, Si quis traditionem Ecclesiæ, siue scripto, siue consuetudine, valentem non curauerit, anathema sit. Idem repetitur in Concilio octauo generali actione octaua: & post actione vltima, canone 1. profitentur Patres se seruaturus omnes Traditiones, non solum Apostolicas, sed etiam Ecclesiasticas. Tria igitur vniuersalia Concilia Bellarminus nominat: primum, septimum, & octauum. E quibus septimum etiam Hosius, & Iesuitæ in disputatione Ratisbonensi.

II. Ex his Conciliis duo postrema frustra nominantur. Sunt enim Idololatrica: nec magis digna quæ à Christianis nominentur, quam Ariminense, aut Ephesinum *ἡσπερὶκόν*, & similia. Enimvero illos Episcopos oportuit omnino ad traditionem confugere: quomodo enim ex Scripturis suam illam siue *ἰδωλολατρείαν* stabiliant, siue *ἡερογλαυφίαν*? Sed non sequitur, si non sit Imaginum veneratio inter dogmata scripta, ideo Scripturas non continere totam salutis doctrinam.

III. De Nicæno primo, respondeo, falso citari: neque verum esse in eo Arium esse siue reuocatum, siue damnatum ex non scripta doctrina. Et sane quid opus erat sanctis illis Patribus Traditionum subsidio, cum abundarent præsidia Scripturarum? Nam ne ipsi quidem hodie Papistæ ad Traditiones confugiunt, nisi cum desunt Scripturæ: Et abundasse testimoniis scriptis Catholicis contra Arianos ipsi Iesuitæ non negant, vt obseruauimus capite duodecimo huius libri. Sed proferebat etiam Arius Scripturas; Itaque sane. Sed quid tum? Ergo ne non potuit à Scripturis damnari? Imo diabolus Dominus noster non aliis armis fregit; qui tamen Scripturas impudentissime torquebat non minus quam Arius.

IV. Sed tamen ex doctrina non scripta damnatum fuisse Arium, diserte testatur Theodoretus. Imo nusquam Theodoretus. Quis igitur Christophorionus; qui cum suæ Criticæ nimis indulget: imo vero suam Criticam inflectit in Papismigratiam, Theodoretum nobis hoc loco & corrupte Græce, & peruertit Latine: vt haberent nostri Iesuitæ quo sibi delicias facerent. Placet autem inquirere paulo diligentius.

V. Theodoretus partem recitat Epistolæ Athanasij ad Afros: in qua hæc verba, *ὁ μὲν τὸ ἐξ ἰσχυρῶν καὶ ἀσθενῶν ἀνομιάντων λέγειν κατεπίδησεν*. Christophorionus vertit. Quapropter ex non scriptis vocibus pia ratione excogitatis condemnati sunt. In quo duplex est error: Nam & ἀνομιάντων, non excogitatis significat; sed intellectas: & ἰσχυρῶν, satis audacter mutauit in *ἀνομιῶν*, scriptas in non scriptas.

VI. Est tamen, fateor, in editis operibus Athanasij vox *ἀνομιῶν*: sed totus etiam locus aliter legitur: debuit autem Christophorionus, si voluit,

luit, sincere emendare; non vnam duntaxat vocalam arripere reliquis omnino neglectis. Sic ergo legitur: η ορθογνομος αυτη, οπ αγραφοι: ει σιν, ει λεγεται...

VII. Apud Eusebium vero paulo aliter: η ορθογνομος αυτη οπ αγραφοι: ει σιν, ει λεγεται παρ αυτων...

VIII. Harum lectionum vtram vtri pferam, non facile dixerim. Sed certe correctio est inepta Christophoroni: qua significat ideo ad non scripta confugisse Patres Nicænos...

IX. Et tamen verum erat, Arianos conqueri Voces illas, quibus concepta erat in eos lata sententia, non esse scriptas: atque adeo id impense calumniabantur.

C A P. XVIII.

De Græcorum autoritatibus pro Traditionibus, sub Ethnicis Imperatoribus.

I. Sequuntur tertio loco Patres Græci. IGNA TIUS apud Eusebium libro 3. historiae c. 36. hortabatur omnes Apostolorum Traditionibus tenacius inherere...

II. Respondeo, locum in Græco contextu ad hunc modum se habere. Τας η πόλις αὐς ἐπιδήμει παροικίας τῆς διὰ λόγων ομιλίας...

III. Sed vterque male locum vertit: Rufinus quidem suo more liberius, quam verius: Christophorus nescio quam ob causam: nisi forte, quia erat Papista.

singularis autem referri potest ad rationem siue modum tradendi res ipsas. Secundo; posteros Rufinus nominavit, postque eum Christophorus posteritatem, quorum tamen neutrum Græce legitur...

IV. Ego sic verito, Ecclesias quas per singulas ciuitates inuisebat, vna vna eis homilibus & adhortationibus confirmans, ante omnia & maxime admonebat eis homilibus...

V. Itaque nihil est incommodi in hoc Ignatii apophthegmate. Nam & nos consultissimum putamus, re ipsa exprimi Traditionem Apostolorum, nec ab ea vel latam vnguem discedere.

VI. Ignatium PAPIAS sequitur à Cano productus testis ex eodem libro 3. Eusebianæ historiae c. 33. Is Græce sic loquitur: οὐ γὰρ τῆς τῶν πατρῶν...

VII. Mitto interpretationis (φάσμα: vt quod aliena & noua mandata dixit, pro ἀποστολῆς: & per fidem tradita...

VIII. Respondeo, hoc loco Papiam comparare non dogmata dogmatibus, diuersa diuersis; vt alia se ex Scripturis didicisse testetur...

IX. Quanquam eius in Traditiones tantam propensionem merito suspectam nobis ipse reddidit Eusebius, eodem capite, vt alias obseruauimus.

X. Sed Bellarminus nihil legitime concludit. Quæ enim ratio cordatis vitis persuadebit, si quinque libros Egesippus scripserit de Traditionibus Apostolicis...

non oportet adhuc quaerere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cum Apostoli quasi in depositarium diues plenissime in eam contulerint omnia que sunt veritatis, ut omnis quicumque velit sumat ex ea potum vitæ. Hac est enim vitæ introitus: omnes autem reliqui fures sunt & latrones: propter quod oportet de vitæ quidem illis: que autem sunt Ecclesia, cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim, etsi de aliqua modica questione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de presenti questione scire quod certum & reliquidum est? Quid autem, si neque Apostoli Scripturas quidem reliquissent nobis, nonne oporteret ordinem sequi Traditionis, quam tradiderant eis quibus committebant Ecclesias? Cui ordinationi assentiunt multe gentes Barbarorum eorum, qui in Christum credunt sine charactere vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem Traditionem diligenter custodientes. His verbis addit Bellarminus hæc ex libri 4. c. 43. Qui successione habent ab Apostolis, cum Episcopatus successione charisma veritatis certum, id est, veram Scripturarum intelligentiam, & universam doctrinam Evangelicam. Hæc Bellarminus recitavit magnificentius, quam fortius.

XXVIII. Primo, non posse ex Scripturis conuinci hæreticos, non Irenæi dictum est, sed Bellarmini figmentum. Tantum dixit, Cum ex Scripturis arguantur, in accusationem conuertuntur ipsarum Scripturarum. Quod si Bellarminus, quo est ingenio, intelligit non posse conuinci e Scripturis: quid causa dicit, quominus & Catholici negent hæreticos conuinci posse ex Traditione? Nam legitur eodem capite, Cum autem ad eam iterum Traditionem qua est ab Apostolis, aduersantur Traditioni. Et paulo post: Euenit itaque neque scripturis iam, neque Traditioni consentire eos. Quod si hoc est absurdum, cur speret se nobis sua somnia probaturus? Maxime cum ipsius Irenæi contra laborem habeamus præ oculis, qui in eiusdem libri præfatione proficitur se illarum e Scripturis ostensiones: & cap. 5. post abolutum ad Traditionem sermonem, quem inchoauerat capite tertio, significat se aggredi disputationem ex Scripturis. Traditionem igitur (inquit) qua est ab Apostolis se habente in Ecclesia, & permanente apud nos, reuertitur ad eam qua est ex Scripturis ostensionem. Atque ab eo loco ad finem vsque totius operis disputare pergunt ex solis Scripturis: hoc est, tribus integris libris, cum Traditioni concesserit duntaxat duo capita libri 3. videlicet tertium & quartum. Quæ causa satis iusta potuit Erasmo videri, ut diceret, solis Scripturarum præsidis pugnasse Irenæum aduersus caterenam hæreticorum; in Epistola ad Tridentinum Episcopum Irenæo præfixa.

XXIX. Secundo, ab Irenæo Traditionem appellatam dico, continuationem scriptorum dogmatum: non vero quorundam non scriptorum ad inuentionem. Et proba his argumentis. Primo, quia Traditionem opponit hæreticis sui temporis; At si errabant in capitibus dogmatum scriptorum, de Deo, de Christo, de Creatione, & similibus. Secundo, quia omnem horum hæreticorum impietatem prolixè refutat ex Scripturis, tribus vt dixi libris integris: Cum tamen ne vnum quidem caput sigillatim ac nominatim ex Traditione examinaret. Tertio, quia, vt alias dixi, cum de Barbaris loquitur, qui sine Scriptura didicerant Euangelium, ex sola Traditione, tum exponens eorum fidei articulos, non alios nominat, quam quos Catholici omnes credunt, haustos ex Scriptura. In vnum Deum credentes (inquit) fabricatorem cæli & terræ, & omnium que in eis sunt, per Christum Iesum Dei Filium. Qui propter eminentissimam erga figmentum suum dilectionem, eam que esset ex virgine generationem sustinuit, ipse per se hominem aduans deo, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, venturus in Saluator eorum qui saluantur, & iudex eorum, qui iudicantur, & mittens in ignem aeternum transfiguratores veritatis, & contemptores Patris sui, & aduersus eius. Similiter, c. 3. Clementem Romanum Corinthiis dicit annunciasse, Traditionem ab Apostolis receptam, & statim addit capita, vnum Deum omnipotentem, factorem cæli & terræ, plasmatorum hominis, qui induxerit caraelysum, & aduocauerit Abraham, qui eduxerit populum de terra Egypti, qui colloquutus sit Moyse, qui legem disposuerit, & Prophetas miserit, qui ignem præparauerit Diabolo & Angelis eius. Erant igitur hæc capita Traditionis eius de qua Irenæus loquitur: atqui ea omnia capita sunt scripta: Ergo non intellexit aliud per Traditionem, quam quod dixi. Quarto quia idem dixit, Quid autem? si neque Apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis? Nam ea verba significant eadem disci tum a Scripturis tum ab ordine illo Traditionis: Restat ergo, vt Traditionem non scriptam dixerit dogmatum scriptorum, non vero Traditionum non scriptarum.

XXX. Reluctatur tamen Bellarminus, falsum asserens Traditionem intelligendam eorum dogmatum tantum, qua in Scripturis inueniuntur. Et habet hæc argumenta. Quia c. 2. 3. & 4. doceat Irenæus non esse aliam viam perueniendi ad veritatem, quam consulendo Ecclesias, in quibus est successio Episcoporum ab Apostolis, & considerando quid ibi doceatur, & quam dicant illæ Ecclesiæ esse Apostolicam Traditionem. Vult igitur Irenæus Traditionem latius patere, quam Scripturas, & sensum Scripturarum difficilem, non ex Scriptura, sed ex Traditione haberi: ita vt Traditio sola sufficiat, Scripturæ autem non sufficiant. At falsum esset hoc totum, si nihil aliud Traditio contineret, quam id quod euidenter colligitur ex Scripturis.

XXXI. Enimvero, quid mentiri aut inuauat, aut prodest? Sicine disputandum de religione, Papistis est solenne? Nimirum, non potest mendacium veritate stabiliri: itaque a mendacio mendicat auxilium. Esto id sane: vt qui sordefcit, sordefcat adhuc. Irenæus tamen nunquam ait dixit, aut scripsit non esse aliam viam inueniendæ veritatis, quam consulendo Ecclesias Apostolicas. Imo potius hæreticis imputat hoc apophthegma, quod hodie mere Papistis um est. Non posse ex Scripturis veritatem inueniri ab his qui nesciant Traditionem: Rursus, neque dixit, neque dictum voluit sensum Scripturarum difficilem, non ex Scriptura, sed ex Traditione haberi. Hæc antecedentia cum sint falsa, consequens quale esse potest?

XXXII. Est autem obseruandum de Traditione Irenæum agere non ex professo, sed obiter tantum, & sumpta occasione ex aduersariorum impudentia. Cum enim vtgebantur Scripturis, tum Traditionem, præterdebant. Et cum Traditionem etiam impugnarentur, tum exiepiant, apud se esse veram Traditionem, non apud Catholicos. Vtrumque impudentie caput, Irenæus putauit sibi reprimendam esse: & vt ipse loquitur, vadi-

que resistendum esse. Itaque Traditionem docet non aliunde petendam quam ab Ecclesia, in qua sit perpetua successio. Ecclesiam dico, non Romanam solam. Nam et si eius solus Episcopus numeret: tamen id factum est exempli gratia, quia longum esset ire per singulas. Sed, vt dicebam, astruit Irenæus Traditionem veritatis ab Ecclesia sola petendam esse. Sola inquam, Ecclesia, comparate non ad Scripturas: sed ad hæreses: ne mihi leuitz syllabas aucupentur suo more.

XXXIII. Itaque iam nihil est in Irenæo, quod non admittant, & quidem libentissime Catholici. Dixit, non esse apud alios veritatem quaerendam, quam ab Ecclesia facile sit sumere. Enimvero, quis sanus eam dicat accipiendam a Marcionitis, Valentianis, Gnosticis? Sed non sequitur, non esse ergo quaerendam in Scripturis: non enim queritur extra Ecclesiam, eam queritur in Scripturis: nam Scripturæ non tantum sunt in Ecclesia, sed etiam sunt Ecclesiæ. Dixit Apostolos veritatem in Ecclesia, sed etiam sunt Ecclesiæ. Dixit Apostolos veritatem contulisse. Nec potest quantum in depositarium diues plenissime contulisse. Nec potest quantum in depositarium diues plenissime contulisse. Sed quid ad Traditiones? Nā duobus id modis factum est: per viam vocem plenissime: & per Scripturas plenissime: ac proinde nulla sunt dogmata non scripta. Dixit, si de aliqua modica questione disceptatio sit, recurrendum esse ad antiquissimas Ecclesias. Quis negat? Nam & Catholici sic præter Scripturas colligunt reliquas antiquitatis testimonia, nec tantum in modicis, sed in maximis etiam controuersis. At ea testimonia, nulla dogmata confirmare debent, præter scripta. Dixit denique, si Apostoli Scripturas non tradidissent, tum sequendum fuisse ordinem traditionis. Quod & nos fatemur: quamuis non libenter audiamus illos, qui dicunt, quid, si cælum ruat? Est enim tunc diculum in disputando, ea supponere, que nec fuerunt, nec sunt, nec futura sunt. Et quid si nos vicissim interrogemus? Quid si nulla esset traditio? Sed nostrorum Papistarum absurdissima est conclusio, qui, quia audiunt referendum fuisse ad traditionem, si nulla esset Scriptura, nunc cum esse Scripturam etiam inuiti fatentur, inferunt, esse igitur multa dogmata non scripta.

XXXIV. Ex Alexandrino CLEMENTE varia congerunt testimonia. In libro de Paschate Bellarminus, apud Eusebium lib. 6. hist. c. 11. iuxta Rufini editionem. Is igitur dixit extorqueri sibi à fratribus, vt ea que à Presbyteris, Apostolorum successoribus, voce sibi sola tradita essent, describeret in libris, ac posteris traderet. His recitatis exsultat Iesuita, & Nescio, ait, quid clarus pro traditionibus dici possit: quasi id reperisset, quod pueri clamitant in faba se reperisse.

XXXV. Sed de Paschate dupliciter quaeri potest. Vel enim de Iudaica Paschatis obseruatione: vel de ea, qua apud Christianos inualuit. In primo capite quid sit tenendum aperte docent nos Scripturæ. Ergo, si hæc de re Clemens scripsit, traditionem non significauit omnino non scriptam, sed tantum eorum quos laudabat Presbyterorum doctrinam, qua sic viuæ voce sibi tradita esset, vt tamen Scripturis consonaret. Atque adeo notandum in Eusebio non legi, Solo voce, vt Bellarminus expressit à Rufino: Græce enim esse, ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἀπὸ τοῦ κυρίου ἀκούσας, hoc est, Christophoro sono interpretare, traditiones quas à veteribus presbyteris accepisset: quæ verba non magis pertinent ad viuam vocem, quam ad Scripturam: certe Scripturam non excludunt.

XXXV. Sin vero disputauit de Paschate Christianorum, hoc est, de anniuersaria commemoratione resurrectionis Domini nostri, quod est verisimilius, propter schisma, quo tum temporis distrahebantur Ecclesiæ, vsque ad Nicenam Synodum: potuerunt sane esse extra Scripturam traditiones illæ. Sunt enim non dogmata, sed ritus duntaxat. Questio enim erat de tempore, essetne ea solemnitas assignanda decimæ quartæ lunæ, an paulo serius, id est, die Dominica proxime sequente. Eiusmodi vero ritus nos prolixè fatemur, non esse omnes scriptos. Itaque hic locus addit in eo.

XXXVII. Hayus dicit. Stromat. hæc recitat, Non est hoc opus Scripturæ artificiosè comparata ad ostentationem, sed mihi ad senectutem reconducitur monumenta, obliuionis medicamentum: vere imago, & adumbratio euidens, & animatarum illarum orationum, quas dignus habitus sum qui audirem, & virorum beatorum, quique re vera erant maximi pretii, & estimationis. Et paucis interiectis, Qui veram beatæ doctrinæ seruabatur traditionem. Statim à Petro & Iacobo & Ioanne, & Paulo sanctis Apostolis, Filius à Patre accipiens (pauci autem sunt patris similes) ad nos quoque Deo volente peruenimus, illa à maioribus data & Apostolica deposituri semina. Atque hunc posteriorem locum citat etiam Baronius. Hayus autem concludit in hunc modum: Si omnia fuissent literis sacris comprehensa, quæ ad Christianorum animos fide & pietate informandos momentum aliquod habuissent, inanem suscepisset Clemens laborem in commendandis de nouo, quæ à viris sanctissimis acceperat, literarum monumentis.

XXXVIII. Respondeo, hunc esse perpetuum Iesuitarum errorem, vt nunquam audiant traditionem nominatam, quin calumniam faciant Scripturæ: Clementem vero nihil minus cogitare. Quid enim? an quicumque commentarios sibi conficit ad iuuandam memoriã, is statim significat Scripturam esse imperfectam? Quid rursus? An quicumque magnorum virorum sermones scriptis mandat, is negat Scripturæ dogmata sufficere ad salutem? aut negat eos sermones fuisse de dogmatibus scriptis? Nam hæc omnia sic oportet concludi, antequam Traditionis hic locus sit vitilis.

XXXIX. Nam quod Hayus timeret, ne frustra iudaret, frustra timeret, Quid enim? Annon debent sæpius inculcari dogmata diuina? Quasi non eadem scripserint Euangelistæ: quasi non de iisdem rebus Paulus ad Titum & Timotheum: quasi non etiam quotidie plurimi scribantur libri de iisdem rebus, in omni scientiarum genere, in Theologia maxime? Denique quasi non sit notum illud Augustini de vnico Baptismo, vtiliter scribi à variis, de iisdem rebus, & propter eorum ingenia tardiora, qui putant aliud dici, cum aliter legitur: & propter ipsam disputationum copiam, vt non solum ad diligentiore res rara perueniat, sed quolibet modo ex multis in manus etiam negligentiore incurrat. Et, de Trinitate c. 3. Vitale est plures libros à pluribus fieri diuerso stylo, non diuersa fide, etiam de questionibus eiusdem, vt ad plurimos res ipsa perueniat, ad alios sic, ad alios autem sic.

XL. Quanquam vitiose conceptum est antecedens, dissimulato aut corrupto statu questionis. Neque enim vllus sanus asseruit, omnia in Scripturis contineri, quæ momentum aliquod habent ad fidem & pietatem anti-

mos informandos: sed duntaxat omnia dogmata fidei & pietatis. Præter hæc autem plurima sunt in quibus non est nullum eiusmodi momentum: vt multa naturalia, in quibus autorem mundi licet agnoscere: In Ecclesia etiam ritus & caeremonia.

XLII. Cæterum non negamus Clementem plurimam Stromatibus complexum, quæ frustra quæras in libris Canonicis. Apparet cum ex ipsorum librorum lectione, tum ex Eusebii testimonio, libro 6. histor. cap. 11. *ὁ ἄρ' τοῖς πρῶτοις ἑστὶν ἡ μὲν τῆς θείας κατεργασίας (ἢ περὶ τῆς θεῆς) ἡ ἑστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου διὰ τῶν ἐπιπέλων ὁμοῦ καὶ τῆς βαρβαρῶν ἀναγωγῶν.* In libris Stromatibus non modo sententias ex sacra Scriptura collectas disperse intexit: sed etiam ex Gentilium scriptorum libris, si quid ab illis commode dictum videatur, sumi, cum Græcorum simul & Barbarorum opiniones, quæ apud multos iactate sunt, aperiendo. Sed quid tum? Nam Gentilia dogmata non pertinent ad fidem.

XLIII. Transyluani Iesuitæ, sed & Feuardentius in Irenæi ca. 3. lib. 3. citant ex eodem Stromateon 1. quod etiam Antonius Sadeel, vir maximus, iudicijque exactissimi non omisit, Operarius qui in messem Domini mittitur, duplicem habet agriculturam, unam qua scriptis, alteram qua non scriptis continetur.

XLIII. Respondeo scde detorqueri Clementis verba in alienum sensum: occasione sumpta ex peruersa Gentiani Herueti versione. Clemens dixit, ἡ γεωργία ἢ ἀγρονομία, ἢ ὁ ἐργασθῆναι, ἢ ὁ ἐργασθῆναι, Est autem duplex (inquit Heruetus) agricultura: una quidem qua Scripturis non continetur, altera vero qua continetur. Cum sic debuerit potius, Duplex est agricultura: una per Scripturam, altera sine Scriptura. Nam illud Contineri, non potest commode intelligi, nisi de rebus ipsis, quæ per scripta docentur, aut per viam vocem. Itaque si somniant Iesuitæ, & Feuardentius, agriculturam Clementi esse ipsa fidei capita, quæ distinguuntur in duos ordines, vt alia contineantur in Scripturis, alia petantur aliunde.

XLIV. Præter mentem auctoris, qui agriculturam intelligit, non ipsum semen quod in terram iacitur, sed sementis potius faciendæ rationem, vt ita loquar, hoc est, colendæ Ecclesiæ: quæ cum sit duplex (alias enim dicitur per scripta, alias per viam vocem) habet tamen vnum idemque dogmatum genus pro subiecto. Exempli gratia, Eucharistiæ institutionem Paulus Corinthiis proposuit, primo, per agriculturam ἀγεωγον, cum præsens præsentis doceret: sed postea rursus per agriculturam ἐργασθῆναι, cum ad eos absens scripsit primam Epistolam. Sic Petrus Iudæos ἀγεωγῶν ἐργασθῆναι, accepto Spiritu Sancto, & iterum sanato claudo: sed postea Lucas scriptis mandauit eandem conciones, & tum ἐργασθῆναι ἐργασθῆναι.

XLV. Hanc esse Clementis mentem facile constat ex serie contextus. Nam statim ab initio disputat, vt cum profus omnibus interdictum sit scribere, an veronon sit. Vnde constat, non comparari Scripturas Sanctas cum traditione cõtinua, in qua etiam scripta doctorum Papistæ comprehendunt: sed potius ipsam singulorum doctorum scripturam, cum viua voce: quasi diceret de scripto: Permissum mihi esse religionem Christianam docere viua voce, nemo dubitat: at vero quæritur, vt cum mihi de eadem liceat scribere. Hoc vero quid ad præsentem controuersiam? Deinde infert, ἡ περὶ τῆς ἀμφοῦ κερ' τῆς ἐξ ἄλλου, ὁ μὲν τῆς γεωργίας, ὁ δὲ τῆς φωνῆς, πῶς εἶναι ἀμφοῦ δὲ ἀποδοκίμοι, οὐκ ἐστὶ τὸ πῶς ἀλλ' ὅτι τὸ πῶς περὶ αὐτῶν εἶναι. Si ergo ambo verbum prædicant hic quidem scripto, ille vero voce, quomodo non sunt ambo admittendi, qui efficiunt vt fides operetur per dilectionem? Et paucis verbis interiectis, ἡ μὲν κερ' ἐκ τῆς ἐπιστομῆς ἢ τῆς ἀγγελικῆς, ὁ πῶς ἀπὸ τοῦ κείνου, διὰ τὸ ἦ χειρὸς διὰ τῆς γλώττης ἀφιδύσασθαι. Prædicandi quidem scientia quodammodo est Angelica, vt rone modo iuuans, seu per manum, seu per linguam operetur. In his vides non dogmata dogmatibus opposita, sed prædicatorem prædicatori, manum linguæ. Ergo, non diuersas Traditiones, sed diuersam tradendi rationem: nam vtique ὁ λόγος est subiectum.

XLVI. Hæc præcedebant locum nobis obiectum: Ista iam sequuntur, eodem pertinentia, ὁποῦρος δὲ ἀπὸ τοῦ κυρίου ἐργάτης περὶ τῆς ἐργασίας πύργου, καὶ τῆς γεωργίας ἀλλήλων, καὶ τῆς ἀλλήλων γεωργίας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία. Vtrius autem modo Domini operarius præclarum frumentum seminauerit, & spicas auerit, & messuerit, vere diuinus apparuerit agricola. Rursus igitur audimus modum modo oppositum, & vtique modo, τὰς πύργους frumentum assignatum. Denique, non ita multo post, eum qui ad præsentis dicit, opponi ei qui per literarum monumenta loquitur, τὸ πῶς παρ' ἄλλους λέγοντα, καὶ ὁ ἐργασθῆναι ἀλλήλων. Hæc cum ita sint, nihil est, quod hoc loco exulcent Papistæ. Nam si quis dixerit, quia dupliciter veritas est docenda, ergo non totam contineri in Scriptura; quid aliud, quam ad Hippocratem relegandus sit?

XLVII. Canus citauit quintum librum, nec Sadeel prætermisit. Sed nihil mihi occurrit, quod ad Traditiones accomodari queat. Nam quod ex 1. ad Corinthios sapienscule legitur, Sapientiam loquimur inter perfectos, non ad Traditiones pertinet, sed ad docendi rationem, quam ille vult obsecuriorem esse quum de Deo agitur, quemadmodum censebant etiã Philolophi Audiamus ipsum loquentem, ἡ ἡμεῖς γὰρ ἐν ἀπὸ τοῦ κυρίου τῆς γεωργίας, ὁποῦρος δὲ ἀπὸ τοῦ κυρίου ἐργάτης περὶ τῆς ἐργασίας πύργου, καὶ τῆς γεωργίας ἀλλήλων, καὶ τῆς ἀλλήλων γεωργίας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία. Aperte itaque de tota populi Scriptura in Psalmis scriptum est, vt quia dicta sit in parabola: Audite populus meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei. Apertam in parabolis os metem, loquar propositiones ab initio. Præclarus quoque Apostolus sic dicit quodammodo similia. Loquimur autem sapientiã inter perfectos.

XLVIII. Loquitur ergo de tota Scriptura: non vero de Scriptura & traditionibus. Non potest igitur ad imperfectionem Scripturæ trahi, nisi per vim. Vtilis sit fortasse iis qui Scripturam contendunt esse obscuram: quæ nunc quæstio non est præ manibus: sed imperfectionem certe nullo verbo significat. Quod si concludant ab obscuritate ad imperfectionem, tum ego helleborum propinam potius, quam ἐλεγχον opponam. Nullo enim syllogismo medio connecti potest hoc antecedens, Scriptura non est omnibus perua, cum hoc consequente. Ergo, omnia dogmata non sunt scripta. Quamquam obscuritatem, non simpliciter Clementi concedimus: & putamus Paulam violentius detorqueri. Sed hæc de re suo loco.

XLIX. Baronius addit libro 5. Καθὰ περὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἐπιπέλων ἡμεῖς τὸν θεὸν ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου ἐργάτης περὶ τῆς ἐργασίας πύργου, καὶ τῆς γεωργίας ἀλλήλων, καὶ τῆς ἀλλήλων γεωργίας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία. Quomodo ergo si quis bestia fiat ex homine, similiter atque in qui fuerant infecti venenis Circes, ita homo Dei esse, & Domino fidelis esse perdidit, qui aduersus Ecclesiasticam recalcitrauit traditionem, & in humanarum hæreseon desiluit opiniones.

L. Respondeo, Traditionem Ecclesiasticam Clementis nihil aliud comprehendere, quam dogmata scripta, quorum perpetua est docendi ratio in Ecclesia, vt alias sæpissime. Quis enim nescit scriptam doctrinam esse in Ecclesia perpetuandam? Propterea statim Clemens addidit, ὁ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ κυρίου ἐργασίας πύργου, καὶ τῆς γεωργίας ἀλλήλων, καὶ τῆς ἀλλήλων γεωργίας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία. (sic enim legendum non ἰπερβῆναι) τῆ ἀλλήλων, οἷον ἐξ ἀυθῆσκα θεῖς ἀπὸ τοῦ κυρίου, Qui autem ex errore reuertitur Scripturæ morem serens, vtiamque sua permittens veritati, Deus quodammodo ex homine perficitur. Notanda est quadrimembris oppositio. In prima parte, in nominantur qui recedunt à traditione Ecclesiastica, & explicantur, qui desiliunt in opiniones hominum: In altera autem, in qui ab errore reuertuntur, describuntur per obedientiam delatam Scripturæ. Hæreseon igitur opinionibus opponuntur Scripturæ: itaque Ecclesiastica traditio Clementi idem est cum Scripturis: videlicet re ipsa, etsi ratione differat. Præterea hæc particula est longi sermōnis, quod Clemens reuocat fidem Christianorum ad Scripturas.

LI. ORIGENES præceptorem proxime sequitur, Homiliam 5. in Numeros Baronius citat, in qua oblectantias quasdam à nobis dicit custodiri, quarum ratio non intelligitur: vt cum orant conuersi ad Orientem, & flexis genibus, Eucharistiæ ritus, & Baptismi, quæ (inquit) ita implemus & exsequimur, vt à magno Pontifice atque eius filijs tradita & commendata suscepimus. Item octauam in Leuiticum: vbi, secundum Ecclesiæ obseruantiam, etiam paruulis baptismum dari, ait, & declarat eam obseruantiam esse Apostolicam Traditionem; dicens, Pro hoc & Ecclesia ab Apostolicis Traditionem suscepit, etiam paruulis baptismum dare: in Epistola ad Romanos c. 6.

LII. Respondeo de priore loco nonnulla dicta esse cap. 3. huius libri. Addo, per obseruantias nulla dogmata intelligi, sed duntaxat variorum ritus, quorum exempla quædam subnectit, genuflexionem, conuersionem ad Orientem, ritus sumendæ Eucharistiæ, & celebrandi baptismi. Atqui illa omnia Catholici libere permittunt traditioni, quia nec dogmata sunt, nec perpetua: sed appendices, mutationibus obnoxia. Sic orari posse erecto corpore, nemo dubitat, & restantur antiquæ stationes appellatæ: Basilii de Spiritu Sancto cap. 27. Ritus etiã Eucharistiæ celebrandæ, non semper eisdem fuisse apparet, ex variis etiamnum hodie extantibus Liturgiis: sciunt etiam Papistæ, qui Canonem suum norunt à variis compilatum, siue interpolatum potius, quod & Durandus in Rationali variis locis indicat: cap. etiam 35. asserit à Gelasio Papa fuisse principaliter ordinatum: Exstat liber rituum Seueri Patriarchæ ALEXANDRI, in quo celebratio baptismi describitur, non parum diuersa à Latina. Cum igitur hi ritus non sint vniuersales, non sint perpetui, quis miretur non esse scriptos à Spiritu Sancto? Imo vero, quis miretur distinguì à dogmatibus fidei, quæ & perpetua sunt, & fuit Catholica?

LIII. Ad alterum locum dico, traditionem appellati generali nomine quicquid non exstat discrete scriptum, & totidem verbis conceptum, et si ex iis quæ discrete scripta sunt, certa & necessaria conclusione educatur: cuiusmodi non esse faciemus puerorum baptismum, de quo egimus cap. 10. Nihil ergo iuuat Papistarum causam, qui sua mysteria volunt haberi ex nuda traditione non scripta: nihil etiã nostram lædit, qui habemus pro scriptis, quæcumque è Scriptura necessario concluduntur. Sane ipsas singulas & indiuiduas dogmatum applicationes, non inuenias in Scripturis. Exempli gratia: nemo mihi leget orandum esse Gallico idiomate: quia tamen lego, Omnis lingua laudet Dominum, & in omnibus linguis scio esse Gallicam, ideo ex traditione facile mihi patiar persuaderi orandum Gallice: ac traditionem illam nunquam simpli iter appellem non scriptam. Similiter nunquam legi in Scripturis mulierem baptizandam, aut etiam baptizatam. Esto igitur traditio, quod mulieres baptizentur: sed nudam traditionem, hoc est, quæ nulla constet Scripturæ autoritate, nunquam concedam. Denique nemo mihi leget in Scripturis Sanctis docendum esse Euangelium in Anglia. Quid ergo? non docetur Euangelium in Anglia ex præscripto Scripturæ? Esto igitur traditio, id est, praxis Ecclesiæ, quodiam diu, à temporibus ipsius Irenæi, prædicata est salutis doctrina apud Anglos; quorum ne nomen quidem scriptum inuenio: sed esto traditio tamen descendens de autoritate Euangelii. Nullum est aliud iudicium de Baptismo infantium.

LIV. Albertus Pighius controu. 3. citat librum ἀπὸ τοῦ κυρίου ἐργάτης περὶ τῆς ἐργασίας πύργου, καὶ τῆς γεωργίας ἀλλήλων, καὶ τῆς ἀλλήλων γεωργίας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλήλων γεωργία. Sicut multis apud Græcos & Barbaros pollicentibus veritatem, desueuimus apud eos omnes eam querere, qui eam falsis opinionibus afferebant, postquam credidimus Filium Dei esse Christum, & ab ipso nobis hanc discendam esse persuasimus. Ita cum multi sint, qui se putant scire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant, seruetur vero Ecclesiastica prædicatio, per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & usque ad præsens, in Ecclesiis permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica traditione discordat.

LV. Sed Pighius, quid hoc loco Ecclesiasticæ prædicationis, siue traditionis nomine intelligat, non considerauit: cum tamen non longe abeundum fuerit, vt disceret: nam quæ paulo post subiiciuntur, poterant docere, eam traditionem nihil aliud esse, quam perpetuam dogmatum scriptorum docendorum diligentiam, quæ in Ecclesia viget. Species (inquit) eorum qua per prædicationem Apostolicam manifeste traduntur, ista sunt: tum enumerat articulos de vno Deo creatore vniuersi: de Domino nostro Iesu Christo, qui ab æterno natus est ex Patre, tandemque incarnatus, natus, & passus, ac reliqua. Ergo traditionis non scriptæ intelligit capita scripta. Et ne quis sibi plaudent Ecclesiasticam prædicationem distinguens ab Apostolica, lubitici Origenes, Sane quod iste Spiritus Sanctus vnumquemque Sanctorum vel Prophetarum, vel Apostolorum inspirauit, & non alius Spiritus in Veteribus, alius in his qui in aduentu Christi inspirati sunt, manifestissimus in Ecclesiis

Ecclesiis predicatur. Et rursus, Est & illud definitum in Ecclesiastica predicatio-
ne, omnem animam esse rationabilem, liberi arbitrii & voluntatis: esse quoque
ei certamen adversus Diabolum & Angelos eius, Paulo post, De Diabolo &
Angelis eius contrariisque virtutibus, Ecclesiastica predicatio docuit, quoniam
sunt. Denique, Est praeterea illud Ecclesiastica praedicatione definitum, quod
mundus iste factus sit, & à certo tempore coepit, & pro ipsa sui corruptione sol-
vendus. Sunt & alia eiusmodi nonnulla in eodem contextu, ex quibus ap-
paret Ecclesiastica praedicationis nomine intelligendam esse continuam
traditionem eorum dogmatum quae sunt in Scriptura Sancta: non vero
quae sunt nescio quae, quae nunquam Spiritus Sanctus scripta voluit.

C A P. XIX.

De Graecorum auctoritatibus post Imperatores Chri-
stianos.

Q Vi haftenus enumerati sunt Patres, ii vixerunt sub Imperatoribus
Ethnicis: nunc alteram ingredimur aetatem eorum qui tum vixe-
runt, cum sub Christianis Imperatoribus Ecclesia in lucem emerit, initio
sumpto ab Imperatore Constantino magno. Et nobis est primus Atha-
nasmus ille etiam magnus. Nam de Eusebio Caesariensi, cuius locum ex
capite octavo libri primi de Demonstratione Evangelica recitant, egimus
supra cap. 3.

II. ATHANASIVS ergo libro de Decretis Nicenae Synodi, cita-
tur à Bellarmino & Baronio, Quod maioris admirationis est, Eusebium ex Ca-
sarea Palestina cum pridie abnegasset, in eandem sententiam postridie subscripsit,
quam etiam Ecclesia legendam misit, dicens eam esse Ecclesiam fidem, & Patrum
traditionem. Post multa, Ecce nos quidem ex Patribus ad Patres per manus
traditum fuisse hanc sententiam demonstravimus. Vos autem, o novi Iudaei &
Catholici filii quos tandem nominum vestrorum potestis ostendere progenitores. Et
contra Paulum Samosatensem de Incarnatione Verbi, Qui ea, quae ultra
vires suas sunt, indagat, in praecipiti consistit: qui vero traditionibus inhaeret,
extra periculum versatur. Suademus igitur vobis, quod & nobis ipsis suademus,
ut traditam fidem retineatis, & aversemini profana novitatis verba, & idem
reliquis praecipatis.

III. Respondeo iterum, quod saepius est dicendum, eandem doctri-
nam, quae scripta sit in libris sacris, esse & appellari Traditionem, quia viva
voce docetur in Ecclesia. Et sic Athanasium intellexisse in primo & tertio
loco. Nam & Synodi Nicenae definitionem, nihil aliud esse, quam quod
in Scripturis continetur dogma de Consubstantialitate, saepe probavimus:
Et contra Paulum Samosatenum Athanasius, eandem fidem, quam tradi-
tam appellat, nullo argumento probat, nisi è Scripturis Sanctis. Potuit er-
go merito pronunciare, illum in praecipiti consistere, qui non inhaeret tra-
ditionibus, quamvis ille potius dicat, rebus traditis *τοῖς ἀποδοθέντων*.
Quis enim neget ea esse tradita, quae sunt scripta?

IV. In secundo loco, agitur de iis vocibus, quibus Niceni Patres vsi
sunt ad Arianorum impietatem convincendam: Atque hanc causam sic
tractat Athanasius, ut fateatur ipsas quidem syllabas non legi in Scriptu-
ris: sed eorum nominum sententiam totam ex iis esse: tantum sic esse lu-
culentius explicatam. Verba sunt Athanasii diserta, *Γινώσκοντες ὅτι οὐκ ἔστι
ἰσχυροὺς οὗτοι οἱ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐστὶν αἱ λέξεις, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα
αὐτῶν ἐστὶν αἱ λέξεις, τὴν ἐν ταῖς γράφαις διάδοξιν ἔχουσι*, Nouerit studiosus quilibet,
has voces, tamen si in Scripturis sic non reperiantur, habere tamen sensum ex
Scripturis. Sunt igitur duo distincte consideranda. Quamvis piget toties
repetere: sed quando non desinunt aduersarii idem obicere, ne nobis qui-
dem necesse est novas solutiones anquirere. Duo (inquam) consideran-
da: Dictiones ipsae, hoc est, totidem literarum, syllabarumque sitas & so-
nus; & dictionum ipsarum ἀφορὰ siue sententia. Dictiones in Scripturis
extare, nihil est necesse: primo, quia non sunt dogmata; sed tantum do-
gmatum signa: secundo, quia non sunt catholicae: nam aliis vocibus Grae-
ca vtitur Ecclesia, aliis Latina: Cum enim illa *ὁμοούσιον* dicat, ista consub-
stantialia pronunciat: Syra neutrum. Tertio, quia non perpetuae, sed va-
riabiles: quia in eadem lingua, variis phrasibus, idem significari potest.
Et olim impune Catholici dicebant hominem adunatum Deo: & separari
in Christo naturas. At hodie, id est, post compertam haereticorum ver-
sutiā, humanitatem potius dicunt à Deitate assumptam: & naturas dis-
tingui.

V. At dogmata, quae necessaria sunt, ideoque Catholica, id est, a pud
omnes eadem, tum Graecos, tum Latinos, tum Syros: & perpetua ab initio
vsque ad finem Ecclesiae: ne ipse quidem Athanasius negat in Scripturis
contineri. Quod si vero perpetua sunt, quis non videt necesse, (quod Atha-
nasia dicebat) *ὅτι καὶ τῶν εἰς πατέρας διαδοθέντων*, à partibus ad patres
transire; Alioquin si subsisterent in ipsis initiis, nec ultra procederent, om-
nes vident non fore perpetua. Sic negamus perpetuam fuisse (vt hanc exem-
pli gratia nominem) lactis & mellis in Baptismo praegustationem; quamvis
eam traditionem Tertullianus, postque eum Hieronymus, appellarit. Sic
haberi concedimus Scripturas ex perpetua traditione: quia nullum est
Ecclesiae seculum, à quo non sint in sequens seculum propagata. Quod si
volunt Papistae, quaecumque habentur ex traditione, ea nulla esse scripta:
necesse est nobis hoc eandem monstrum pariant, vt ne ipsae quidem Scriptu-
rae sint scriptae.

VI. Hosius in Confessione citat, ex Athanasii libro de Synodis Arimi-
ni & Seleuciae, in Synodo Ariminea congregatos Patres ad Constantium
Imperatorem scribentes, his verbis vsos, *Supplicamus tuae humanitati, vt
benignis auribus, & sereno vultu nostros legatos intuearis, neque ad contume-
liam mortuorum aliquid noui induci permittas, sed nos sicut in institutis decre-
tisque maiorum permanere. Certe res nouae, quas isti moluntur, credentibus in-
credulitate inducunt*. Athanasium autem hos ita laudasse, *Quis non appro-
bauerit piam prudentiam horum Episcoporum, qui tantum itineris laborem, tan-
taeque maris pericula sustinuerunt, vt patrum Traditiones integras conserua-
rent? Quis, ne enim eorum sibi persuadebat, si solueret aliquid ex decretis maio-
rum, occasionem se daturum posteris, vt quod egissent, ipsi rescindere.*

VII. Respondeo, ista plus pompae, quam virium habere. Primo non
quaeritur vtum sit à maiorum doctrina recedendum: sed an sint aliqua
fidei dogmata legitima extra Scripturam. Nam si maiores Veritatem
professi sunt, quicunque ab eorum traditione discedat, eum necesse est
esse sceleratum. Itaque Patres illi, quicunque erant, recte protestabantur
esse sceleratum: atque vtinam inde se dimoueri
nolle à Nicenorum decretis discedere: atque vtinam inde se dimoueri
nunquam essent passi. Secundo, vt prius, dico agi de traditione dogmatum
scriptorum: nempe de Decretis Synodi Nicenae, quae Arigibi labefactare
conabantur. Hæc autem nos iam offendimus saepius, non docere aliquid
non scriptum: nec iam opus est eandem relam retexere. Ergo Athana-
sius Traditionarios non iuuat.

VIII. BASILIUM magnifice venditat quanta quanta est Tradi-
tionariorum cohors: tanquam Traditionum patronum certissimum: Et
non nisi vnicum locum indicant, qui sit instar omnium: ex libri de Spiritu
Sancto cap. 27. *Dogmata, quae in Ecclesia seruantur, ac praedicantur, partim ex
conscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorum traditione in mysterio ad
nos delata recepimus. Quae utraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo
his contradicit, qui vel mediocrem saltem Ecclesiasticorum iurium experientiam
habeat*. His dictis enumerat continuo plurimas traditiones non scriptas:
& similia habet c. 29.

IX. Respondeo, Basilio disputanti aduersus haereticos improbantes
Ecclesiasticam ἀπολογία, qua laus Patri dicebatur, & Filio cum Spiritu
Sancto, necessarium fuisse, vt eius phrasim, tum sensum explicaret, tum v-
sum confirmaret. Sensus pertinebat ad dogmata: nimirum, quia infere-
bat Spiritum Sanctum esse Deum, æque glorificandum cum Patre, & Fi-
lio, quod haeretici nolebant. Hunc sensum Basilius è Scripturis setio con-
firmat. Vnde sunt hæc eius verba, c. 25 *ἡ πρὸς τὸ δύναμιν τὴν ἀφ’ ἑωυτοῦ
ἐκείνου ἔχει, quae vim habent, vicinam iis quae scripta sunt*: Et paulo post,
*εἰ τοῦτο τὸ κύριον εἰ πῶς τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὁὐσία αὐτοῦ αὐτῶν ἐστὶν αὐτῶν,
πνεῦμα καὶ ὁὐσία αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ὅτι ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐκείνου
ἐκείνου, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐκείνου*.
Ergo, si cum Dominus dixerit Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, ego di-
cam, Patrem & Filium cum Sancto Spiritu, nihil aliud dixerō quoad sensum.
Itaque qui ad nostram controuersiam pertinet maxime, sensus verborum,
id est, dogma, nec erat non scriptum, nec a Basilio probatur è non scriptis
Traditionibus.

X. Explicata sententia, supererat vsus vocis confirmandus. Adversarij
subinde ingeminabant *τὸ ἀμάρετον καὶ τὸ ἀρετὸν*, quasi alta voce cla-
mantes, non legitime Catholicos vt hac laudationis formula, *Patri & Fi-
lio cum Spiritu Sancto*, quia non esset scripta in libris Canonicis. Hic pius
ille vir, contra argumentum ducit ab aliis multis, quae inualuerunt in Ec-
clesia ex traditione non scripta: vt quando quidem illa non reperiebantur
hanc solam ob causam, etiam istud toleraretur. At hoc Catholicorum ne-
mo, aut miratur, aut insectatur: nam quae non sunt dogmata, ea peti posse
se in tali uide, quam à Scriptura, hoc est, ab Ecclesiae consuetudine.

XI. Iam vero rextus Basilius ita habet, *ἡ ὁὐσία τῆς Ἐκκλησίας πεφυλαχθῆναι
δογματῶν καὶ κηρυγμάτων, πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀρετὸν διδασκαλίας ἡγεμονία, πρὸς τὸ
εἶναι τὸ ἀρετὸν τῶν ἀρετῶν ἀφ’ ἑωυτοῦ ἐκείνου ἐν μυστηρίῳ περιεχόμενα*. Hæc verba
dico non bona fide fuisse Latine reddita ab interprete, quo Bellarmino
vsus est: offudisque eius vice incongruitiam, siue quod aliud vitium,
tenebras huic loco, vt audacius abuterentur eo Traditionarii. Sic enim
verit, quasi Basilius *πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀρετὸν* pro iissem accipiens,
utraque diuideret in duas species, siue membra, siue partes, vt alia essent
scripta, alia minime. Quod est omnino contra Basiliū mentem: illa vero
non dum à quoquā fraudem esse animaduer sum. Certe paulo post, *ἀλλ’ ἄλλο
ἄλλο τὸ δογμα καὶ ἄλλο τὸ κήρυγμα*. Aliud est dogma,
aliud κήρυγμα; praedictio, si ita placet, etsi fatear non satis *κύριον*. Ita-
que sic reddo potius, *Quae in Ecclesia conseruantur dogmata & praedicationes,
has quidem (videlicet praedicationes) ex scripta doctrina habemus: illa vero
(scilicet dogmata) ex Apostolorum traditione in mysterio disseminata suscrip-
tus. Ταῦτα δὲ δογματῶν (inquit) οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν κηρυγμάτων δημοσίως. Do-
γματα ταυτῶν: praedicationes vero publicantur.*

XII. Quæret aliquis: quae igitur sunt *δογματῶν*, quae vero *κήρυγμα*?
Atque hic nodus est totius loci. Respondeo κηρυγμάτων nomine intelligi,
quae nos tota hac controuersia, dogmata appellauimus, hoc est, doctrinam
fidei, siue capita illa, articulosve Christianae religionis Catholicos, perpet-
uosque. *Δογματῶν* autem nouo quodam stylo, esse ceremonias & ritus,
quorum non constet omnibus ratio. Et addo Basilium dicere *πρὸς τὸ εἶναι τὸ
ἀρετὸν*, id est, inquam, ritus & ceremonias haberi ex non scripta traditione,
πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀρετὸν, id est, doctrinam fidei, & Scripturis: quae nostra est Catho-
licorum pura pura sententia, non vero *τῶν ἀρετῶν ἀφ’ ἑωυτοῦ ἐκείνου*.

XIII. Probat distinctio: primo, quia statim Basilius addit, *εἰ δὲ
ἐπιχειρησάμεν πρὸς τὸ ἀρετὸν ἐκείνου, ὡς ἐπιχειρήσειεν οἱ διδάσκαλοι
λαοὶ οὐκ εἰς αὐτὴν τὴν καθεστῆσαν ἐν τῷ Ευαγγελίῳ, ἢ εἰς οἷον φη-
λὸν ἀρετῶν τῶν κηρυγμάτων. Nam si tenemus consuetudines non scriptas amoliri,
quasi parum habentes vim, imprudentes ipsum Euangelium lethali-
ter uenerabimus: vel potius ad nudum nomen praedicationem reuocabimus. Vbi non
tantum consuetudini tribuuntur *πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀρετὸν*, sunt autem consuetudines di-
uersum quid à doctrina fidei: sed etiam eadem *πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀρετὸν* oppo-
nuntur τῷ Ευαγγελίῳ καὶ τῶν κηρυγμάτων, Euangelio, & praedicationi.*

XIV. Secundo, quia capite vigesimo nono, ita legitur, *πρὸς τὸ εἶναι τὸ
ἀρετὸν ἀρετῶν ὅν ἐστιν ἐμπολιτεύονται*, Eorum quae mystica sunt, plurima
in vsu sunt recepta sine scripto. Vbi & *πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀρετὸν* notanda sunt, quae non so-
lent dici de articulis fidei, significant enim ea quorum vsus differt à ratio-
ne, quod postea exemplis illustratur: & *τὸ ἐμπολιτεύονται* ad disciplinam
pertinet, non ad articulos fidei.

XV. Tertio, quia in enumerandis *δογματῶν* exemplis, nulla sunt ni-
si quae ad ritus pertinent: signum crucis, conuersio ad Orientem, inuoca-
tionis formula in Eucharistia: benedictio aquae baptismatis, & olei, trinā
immersio, abrenunciatio, genuflexio, & statio: confessionis formula.
Nam hæc recensentur. Nunquam autem aliquid doctrinae caput: lim-
bi, purgatorium, merita, transubstantiatio, cultus imaginum, inuocatio
Sanctorum, & similia.

XVI. Quarto, quia in regulis breuioribus Canone primo, cum dixit
set esse

ser esse πὰ εὐ τῆ ἀγίας γραφῆς... quædam in Scri-
pturis comprehensa, quædam vero tacita: statim ea quæ sunt secundi generis
dixit esse libertæ obseruationis, & σιωπηρῶν (inquit) καὶ ὅτι ἡμῶν
ἐξ ἑστὸ οὐδὲν ὁ Πάυλος εἶπεν, πᾶσι μὲν κειμήλιον, ἀλλ' ἢ πάντα συμφίρει,
ὡς ἡμεῖς ἔχομεν, ἀλλ' ἢ πάντα οὐκ οὐκ, De his quæ in Scripturis tacentur, re-
gulam nobis dedit Apostolus Paulus: omnia mihi licent, sed non omnia con-
ducunt: omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Quod de rebus credendis
nemo inquam dixerit Christianus.

XVII. His constitutis, tantum superest explicandum, quomodo aut
quo sensu dictum sit, τὸ δόγμα καὶ τὸ κηρυγμῶν, eandem ad pietatem
vim habere, τὸ αὐτὸ τὸ ἴδιον ἔχειν ὡς τὸ ὁμοῖον. At hoc ego certe non
video quomodo excusari possit, quin sit ἀκέρως dictum & durius. Nam si
est verum, ergo ad omnes æque ritus pertinet. Quis autem ferat, exem-
pli gratia, eum morem precandi conuerso ad Orientem corpore, æque ad
pietatem valere, ac quoslibet fidei articulos? Trinam etiam immersionem,
quam ipsi Papistæ fatentur esse ἀναγκαῖον, tantum in religione pos-
se, quantum Baptismi formam, in Nomine Patris & Filii, & Spiritus San-
cti? Condonemus igitur hunc Basilium nauum, & impetemus disputatio-
nis feruori: sic enim solent aliquando etiam magnis viris intentionibus
ad ystoriam non nihil excedere; quod ὑπερβολικῶς dictum, modestum in-
terpretem postulet.

XVIII. Quod verò sequitur, si dogmata illa contemnamus, redigi
Euangelium ad solum nomen, non est adeo, aut incommodum, aut diffi-
cile. Quia enim eiusmodi ritus omnes pertinent ad externam politiam,
id est, ut nos hodie loquimur, ad exercitia pietatis; qui ritus tollat omnes,
is profecto abolebit exercitia, quibus nostram pietatem testemur: atque
ita solo nomine constabit Euangelium: imò non tam Euangelium, quam
professio Euangelii, ut nemo agnoscat nos esse Christianos, nisi qui ritum
nos sic audiet appellari. Intelligendum est autem non de singulis ritibus,
quasi diceret Basilium absque his ritibus, quos enumerauit, nomine tan-
tum constare Euangelium: sed in genere de ritibus: ut qui nolit illos
admitti, Euangelio sic noceat. Omnino enim verum est, in nullam reli-
gionis societatem homines conuenire posse, absque ritibus quibus-
dam.

XIX. Iam vero Bellarminus obseruat, primo, Basilium audacter enu-
merare plurimos ritus ab Apostolis institutos: cum tamen Chemnitius
neget, posse ostendi vllum ab Apostolis institutum. Secundo, etsi non sit
necessaria ad salutem obseruatio aliquorum ex his ritibus, tamen necessa-
rium esse ad salutem credere esse bene institutos, & eos non contemnere:
quemadmodum multa sunt in Scripturis non necessaria ad salutem, ut
quod vir capite oret aperto, mulier velato, & tamen necesse est ad salutem
ista credere & non contemnere. Tertio, Basilium non solum ritus quos-
dam referre, sed & quædam essentialia, ut confessionem fidei, id est, sym-
bolum Apostolicum, & olei vnctionem in Sacramento Confirmationis:
commemorare etiam alia, quæ etsi non sint ex se necessaria, tamen post-
quam præcepta sunt, ita sunt necessaria, ut si de industria amitantur, gra-
uiter peccetur: ut signum crucis in consecratione aquæ, Eucharistia, Chris-
matis, necnon abrenunciatio Sathanæ & pompis eius in Baptismo. Dixit
enim Augustinus in Ioannem tract. 118. sine signo crucis nulla Sacramen-
ta ritè peragi: quod idem Chrysostomus docet in Matthæum homil. 55.

XX. Respondeo, ad primum: audacter quidem à Basilio eos ritus
enumerari tanquam Apostolicos, sed non tamen demonstrari. Itaque
Chemnitium non esse mendacii conuictum. Et sane cum multa legamus
exempla baptismi ab Apostolis celebrati; tamen facile apparet, non quæ-
ritam esse aquam benedictam, non postulatam fuisse oleum. Nam puto,
cum Eunuchus baptizaretur, aut Cornelius, aut custos carceris, de his
omnibus solliciti non erant Apostoli. Non nesciuit autem Chemnitius
multa sic iam pridem ostentata esse tanquam Apostolica, in quæ si inqui-
ras paulo diligentius, nullum inuenias fundamentum præter vulgo diffu-
ratum rumorem. Deinde hæc instantia, quid ad rem pertineat non video.
Nam, qui concedunt ritus posse esse non scriptos: si non negant, quædam
ab Apostolis potuisse constitui, quæ, quia non essent de essentia & natura
fidei, minus curantur scriptis referre.

XXI. Ad secundum: primo, contradicitur Basilio: Nam is vtrisque,
id est, tum scriptis, tum non scriptis, eandem vim asserit esse ad pietatem.
At Bellarminus distinguit, ut quædam tantum obseruationem postulent
ad salutem necessariam: significans quædam non esse huiusmodi. At quis
non videt eorum, quæ non sunt ad salutem necessaria, non esse eandem
vim ad salutem, cum iis quæ necessaria sunt: etiam si illa necesse esset cre-
dere bene instituta? Nam cum vtrisque hoc ipsum sit commune, tum hæc
peculiarem vim illam habent, ut necessaria sint ad salutem.

XXII. Deinde Bellarminus satis confidenter loquitur: sed nihil pro-
bat: Nos negamus necesse esse credere omnes ritus esse bene institutos.
Alioquin nulli essent indifferentes: nulli etiam correctioni obnoxii. At
iam olim ab initio Ecclesiæ contra definitum est. Tertullianus de Velan-
dis Virginibus c. 1. Regula quidem fidei vna omnino est, sola immobilis & irre-
formabilis. Hac lege fidei manente, cetera iam disciplina & conuersationis ad-
mittunt nouitatem correctionis. Quid igitur? Nempe de his tribus, quorum
institutionem & vsum in Scripturis legimus dubitare non licet: quia cer-
tum est Scripturarum autorem esse Spiritum Sanctum. De reliquis vero li-
bere iudicemus, neque humano spiritui nimium deferentes, neque Ec-
clesiasticam doctrinam contemneres: & in summa id seruantes quod Au-
gustinus monet Epist. 118. ad Ianuarium.

XXIII. Ad tertium membrum primum, nego à Basilio quicquam referri
essentiale. Nam quæ Bellarminus hoc nomine dignatur, non sic Basilius
intelligit. Confessio enim fidei nihil aliud est, quam verborum con-
textus. Nam rem ipsam, quæ tam impudens est, ut neget de Scripturis ha-
beri? Scilicet, fidem eam quæ est in Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum,
habeat Ecclesia tantum ex consuetudine. Imò hoc tantum Basilius voluit,
in tota Scriptura non extare, hunc dictionum complexum, Credo in Deum
Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, ut ne hæretici δεζολογίαν illam res-
puerent, quæ dicebat cum Spiritu Sancto; hanc tantum ob causam, quod
eandem vel litteris vel syllabis in Canone non legeretur. Quare cum ne-

que literæ, neque syllabæ, neque etiam dictionis, aut earum ἰσχυρῆς sit de
essentia fidei, falso Bellarminus hanc confessionem in exemplum addu-
xit. Idem iudicium de olei vnctione, quam accipit pro Sacramento quæ
Confirmationis, erat baptismo addita ceremoniâ à Papistis etiam obserua-
ta, sic tamen, ut fateantur non esse de essentia baptismi.

XXIV. Ad alterum membrum, quod asserit esse quædam ita non neces-
saria ex se, ut tamen postquam præcepta sunt, non omittantur sine peccato:
Respondeo Ecclesiasticam εὐταξίαν non posse violari sine peccato: quia
violatur ædificatio; charitas negligitur: sæpe etiam vnitas scinditur. Sic
olim qui consignabant presbyteri præfente Episcopo, peccabant: non cer-
te aduersus aliquem fidei articulum: sed contra εὐταξίαν illam; quæ ad
honorem summi sacerdotii solos volebat Pontifices consignare. Et Ro-
mæ peccatum erat non ieiunare Sabbatho: at non Mediolani. Ita patet
quædam esse non fidei dogmata, quæ tamen sine peccato violari nequeant.
Sic Scholastici definiebant, non posse absque peccato confici in fermenta-
to in Ecclesia Latina: in Græca autem fecus: Scotus in quartum Sententi-
arum, distinctione vndecima, quæstione sexta: Similiter in Baptismo, Sa-
cerdotem Latinum peccare si non dicat, Ego te baptizo: non vero Græ-
cum: Scotus eodem libro, dist. 3. q. 2. multa que adeo similia colligere li-
cet. Itaque nihil iam est, quod nobis Basilium obiciant in quæstione de
Imperfectiōe Scripturæ.

XXV. GREGORIUS Nazianzenus Oratione prima in Iulianum,
postquam dixisset propter dogmata Testamenti Veteris & Noui doctrinam
Ecclesiæ visam fuisse Iuliano mirabilem, addidit continuo, Ceterum
maiores atque insigniores ob eas Ecclesiæ figuras, quas traditione acceptas in
hunc usque diem seruamus. Explicat autem postea, se figuras Ecclesiæ vo-
casse disciplinam, politiam, ordinem Ecclesiæ, rationem psallendi, modum
penitentiarum imponendæ, sacra in templis, monachatum, virginum con-
nobis, & alia per multa, quæ ex sola traditione habentur.

XXVI. Respondeo, per τύπος ἢ Ἐκκλησίας, quos non satis apte Billius,
figuras reddidit, Nazianzeno significari statum exteriorem, siue formam
Ecclesiæ, in ritibus, variisque obseruationibus; quas Ethnicis cogebantur
admirari, cum doctrinam varie calumniarentur. Et quidem eiusmodi ritus
enumerat postea, quorum doctrina generalis fundamentum habet dis-
sertum in Scriptura; quanquam singulares circumstantiæ essent ex arbitrio
Ecclesiarum. Atque adeo ut res tota magis pateat, operæpretium fuerit,
enumerationem huc referre earum obseruationum, quas à Christianis Iu-
lianus habebat in animo transferre ad Ethnicismum.

XXVII. Διασκευαθε τὸν ἑαυτοῦ ἰδρύσεσθε καὶ πᾶσαν πόλιν ἐταίμωσθε, ὅτι κατὰ τὴν
ἐκκλησίαν καὶ ἰδιότητα, ἐκκλησιῶν ὁμοιωμάτων ἀναγωγὰς καὶ ἀναποτύξεις,
ὅσαι τὴν ἰδέαν ἰσομοίωσι, καὶ ὅσαι τὴν ἐκκλησίαν εὐκρινέως. εὐχὴν τε τυχερὸν ἐν μέρει, ὅτι ἔστι
ἀμαρτανόντων καὶ μετὰ ἰπτιμήσεως. περὶ τῶν τε καὶ τῶν ἑταίμων, ὅτι ἔστι
ἡμετέρας σαφῶς ἐπὶ εὐταξίας. ἐπὶ ἡ καταγωγή καὶ ἡ ἐξέλιξις ἀγνοη-
ται τε ὅτι παραδεδωκεν, καὶ φρονήσιον, καὶ τὴν εἰς τὸν θεὸν φιλανθρωπίαν, τὴν πε-
ρὶ ἀλλοῦ, ἐπίσημη ἐπὶ τῶν ἑταίμων καὶ τῶν ἑταίμων. Hæc ego sic verto:
Billius enim non satis fecit. Iam accingebat se ad scholas erigendas per singulas
ciuitates, & suggestus, & sedes tum sublimiores, tum inferiores: Græcorum do-
gmatum lectiones, & explanationes, tum eorum quibus mores informantur: tum
quæ abstrusiora essent: sed præcipuum formam ex parte: moderata peccantium
inceptionis: institutionisque, & imitationis denique omnia que manifestum
est pertinere ad ordinem nostrum: Insuper & diuersoria adificare domoque ad
excipiendos hospites, item puritati, virginitati que dicat, ac piis meditationi-
bus: humanitatem etiam in egenos, cum aliam, tum eam quæ est in epistolaribus
referis, quibus eos quorū interest, à gente ad gentem dimittimus. Billius εὐχὴν
τύπος vertebat, precationum alternatim canendarum formam: qua ratione
motus non facile dixerim: certe longe à verbis discessisse negari non po-
test. Omiserat autem hæc verba, τὴν ἐκκλησίαν ἐταίμων: quibus exis-
tимо significari ceremonias, quarum vltus erat circa baptizandos: ut τὸ
ἐταίμων sint ea omnia quæ fiebant ad Catechumenos præparandos ad
baptismum accipiendum: τῶν ἐταίμων autem quæ circa competentes.

XXVIII. Enimvero hæc omnia, aut fere omnia, pendent à Scriptura:
in qua iū veri scimus: ut instruantur omnes, quo pertinent scholæ, & sug-
gestus, & lectiones, & explanationes: & περὶ ἐταίμων καὶ ἐταίμων: & vario-
rum graduum officia Ecclesiastica, quo referendæ sunt ἐταίμων καὶ ἐταίμων
δελαι: Et peccantium censuras; Nam de precibus quid opus est dicere?
Iuberi etiam hospitalitatem & eleemosynam, quibus inseruiunt καταγ-
μα, ἐταίμων, & humanitas in egenos. Literas etiam commendatorias Pau-
lus nominat, id est, ἐπιστολικὰ συγγράμματα, quæ postea formatarum no-
men obtinuerunt. Restant ἀγρευτήρια, παραδεδωκεν, φρονήσιον, quibus exis-
timo significari varia monasteriorum genera: quæ fateor non haberi in
Scripturis: & esse ex sola inuentione humana.

XXIX. Cæterum, fateor certa quædam ratione eadem non haberi in
Scripturis: nempe quatenus sunt speciales & particulares generalium præ-
ceptorum παράδειγμα: At has quis neget, & varias fuisse pro variis locis &
non perpetuas: Certe τὸ διασκευαθε, & καταγωγή, & ἀγνοητήρια, & παρα-
δεδωκεν, & φρονήσιον, quatenus ædificia significant, specialiter iis rebus
destinata, perspicuum est ab initio Ecclesiæ nulla fuisse, sed procedente
tempore instituta. Imo monachorum ne nomen cognitum ante Anto-
nium: Virgines autem quasque suis domibus habitare solitas satis patet
ex omnibus ferme dicam Veteribus. Certe in Ecclesia Latina primus est
Hieronymus, quem legamus eiusmodi aliquid instituisse, cuius inuentum
(ut solet accidere nouis rebus) multi non probabant. Precum formulas
semper varias fuisse, & ad libitum quorumque sacerdotum quis nescit?
Chrysostomus sua fuit Liturgia: Ambrosio sua: Seneto Alexandrino sua:
Basilio sua. Etsi veræ sunt quæ hodie extant; Petro sua, Iacobo sua, Cle-
menti sua. Hæc igitur & locis & temporibus, & personis etiam obnoxia:
ut non oportuit in Scripturis contineri, sic inepte proferri constat ad ar-
guendam Scripturæ imperfectiōem.

XXX. CHRYSTOMVS in 2. c. post. ad Thessal. Patet, inquit, quod
non omnia per epistolam tradiderunt Apostoli, sed multa sine literis. Eadem vero
fide digna sunt tam ista quam illa. Quamobrem Ecclesiæ quoque Traditionem
consecramus esse fide dignam. Est traditio, nihil quaras amplius. Et idem ha-

bent Theophylactus & Oecumenius. Itaque non reprehendum est Concilium Tridentinum, quum Traditiones æquavit Scripturis. Rursum Chrysoftomus homilia 69. ad populum Antiochenum, & 3. in Epist. ad Philipp. Non frustra (inquit) ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione venerandorum mysteriorum memoria fiat eorum, qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum utilitatis.

XXXI. Respondeo: ad primum, cetrum esse non omnia Apostolos tradidisse scriptis: sed illa tantum quæ ad essentiam fidei pertinent: amplius dico: non tantum non omnia scriptis tradidisse: sed etiam, neque scriptis neque uia uoce. Nam eorum quæ non sunt de essentia fidei, multa post Apostolos instituta fuerunt: & quotidie institui possunt quædam, si sic res ferat. Itaque, etsi id non recte inferatur ex Pauli uerbis, ut disputamus e. i. tamen non est mentitus Chrysoftomus, nec iuuat nostros Traditionarios: quibus non satisfacimus, cum ritus & ceremonias permittimus Ecclesiæ: nisi etiam dogmata fidei concedamus. Quod autem uerbaque ait, eandem fidem mereri, respondeo, ut prius ad Basilium, non esse uerum. Neque illud, si sit Traditio, nihil esse quærendum aliud: maxime cum loquatur de Traditione non Apostolica, sed Ecclesiastica, in quam multa cadere non satis exacta, ut mitissime loquar, iam pridem docuit experientia, & nos ostendimus in secundo libro.

XXXII. In altero loco, manifestus est Chrysoftomi nauus: asserentis eas preces pro mortuis, quarum usum haberi dicitur Traditione, professe etiam mortuis in infidelitate. Nam postquam legendos dixit τὸς ἀπίστους, τὰς εὐχὰς ἀπέχοντας, τὰς χάριτας φωνήματα ἀπερχομένους τὰς χάριτας σφραγίδος, τὰς ἐν πλάτῃ θελοῦσας, καὶ μηδὲν ἐκ τῶν πλάτων ἀποκρινόμεναι τὰς ἐκ τῶν ψυχῶν ἐπινοήσοντας, τὰς λαβόντας ἐξ ὧν ἀπολαύσονται αὐτῶν πᾶσα μακαριότητα, καὶ μὴ βλαπθέντας; Infideles, eosque qui ab iis nihil differunt, scilicet eos qui sine illuminatione excedunt, sine signatura (hoc est non baptizati: baptisma enim solebant & φωνήματα & σφραγίδα appellare) eos etiam qui in diuitiis moriuntur, neque ullum animæ solatium ex iis comparant: eos, quibus licuit ablueri sua peccata, nec uoluerunt tamen: tandem inferis nonnullis de moderato planctu, κλαίωδον (inquit) τῶν βουθῶν αὐτοῖς, ἀνομιῶν, ἐπινοήσων αὐτοῖς πᾶσα βουθέειν, μισοῦντων, βουθέειν ὁ δὲ ἴσως. πῶς ἔστι πᾶσα, ἀχρόνιοι καὶ ἴτις ἀχρόνιοι ὄντες ἀχρόνιοι, καὶ αὐτῶν ποῖ ὄν, πῶς ἔστι ἴτις αὐτῶν διδόντες σιωπῶν. ἔχει πᾶσα ἡ σφραγὶς ἀποκρινόμεναι. Eugeamus istos: adiuuemus eos pro uiribus: excogitemus eis aliquod auxilium: paruum illud quidem, sed tamen adiuuemus. Quomodo autem, quæ ratio? Orantes, aliosque exortantes ad orationes pro eis concipiendas: pauperibus etiam largientes pro eis absque intermissione. Nam hæc res nonnullum habet leu. mentum. Censet igitur Chrysoftomus orandum esse pro mortuis, ex Traditione; mortuis inquam, non fidelibus tantum, sed etiam infidelibus: atque iis qui infidelibus non sunt multo meliores: pro non baptizatis: imo pro iis qui baptizari noluerunt. Excusent eum Iesuitæ si possint ab errore. Interea nos sciant libenter eas Traditiones sibi relinquere, quæ in errore inducant: & sinant credere, tum omnino securos fore nos ab omni non tantum errore, sed etiam allucinatione, cum Scripturæ adharebimus.

XXXIII. Alium ex Chrysoftomo locum obiicit Petrinus ministris Gratianopolitanis, ex hom. i. in Acta. πᾶσι μετὰ τὸν αὐτὸν τὴν ἑσπέρην τὴν ἀδυσκάλου, ἵνα μὴ ἐλατῶν αὐτὸν ἐλατῶσι. Ideo Spiritus seruata est maior doctrina portio, ne putarent illum minorem. Negat autem posse probari, hoc totum uerbum, atque doctrinam Spiritus Sancti, fuisse scriptam.

XXXIV. Imo ἡ ἀδυσκάλου Chrysoftomo non significat doctrinam, quæ docetur: sed disciplinam quæ docet; id est, ipsam in erudiendo operam, & ut ita dicam, laborem. Ipsa uerba ita uolunt. Nam quam Erasmus Latine dixit maior doctrina portio, Græce habes τὰ μετὰ τὸν αὐτὸν ἀδυσκάλου, id est, ea quæ sunt in disciplina maiora, siue maioris momenti. Atqui ita foret manifeste mentitus Chrysoftomus. Nam profecto, quæ habentur ex ipsius Christi disciplina, sunt eiusmodi, ut non tantum non sint inferiora reliquis; sed etiam in articulis fidei censu primas teneant: puta, Trinitatis mysterium; Incarnationis arcanum, peccatorum remissio, Iustificatio per fidem: spes Resurrectionis. Quibus sane nulla sunt omnino comparanda eorum, quæ iactantur accepta ex non scripta institutione. Verum si laborem docendi attendas, omnino uere dictum longe potissimum, longiusque ac latius prolatam docendi prouinciam fuisse Spiritus Sancti per Apostolos: qui & in omnes gentes abierunt, & in multos annos: cum Christus contineret se intra Iudæam, & paucos annos.

XXXV. Theophilus Alexandrinus, diserte docet primo & tertio Paschali, legem ieiuniorum Apostolicam esse traditionem.

XXXVI. Respondeo: primo de ieiunio in genere leges esse satis disertas in Scriptura: de circumstantiis uero ieiunii non esse necesse ullas esse scriptas, quia variæ sunt, pro variis & locis & personis, & temporibus: itaque posse facile referri ad Traditiones absque uilo Scripturæ præiudicio.

XXXVII. Secundo illud, diserte docet, non aliud esse quam disertum Bellarmini mendacium. Nam libro quidem 3. etsi multa habet de ieiunio Paschali Theophilus, tamen nusquam significat ab Apostolis institutum: tantum uaria colligit de Scripturis testimonia, quibus sobrietas commendatur. At hæc neque multum faciunt ad ieiunia: potest enim sobrietas coli, ut non ieiunemus tamen: & multo minus ad ieiunium Quadragesimæ: tum neque fauent Traditioni non scriptæ. Nam si ex Scripturis concluditur, siue ieiunium in genere, quod nos uero profitemur, siue in specie ieiunium Quadragesimæ, ut uideretur Theophilo placuisse, tum necesse est eam Traditionem non esse non scriptam, licet totidem eius syllabæ non legantur.

XXXVIII. In primo autem libro, locus est huiusmodi, Et sic poterimus imminentium ieiuniorum iter carpere, incipientes Quadragesimam à tricesima die mensis Mechir, & hebdomadam salutaris Pascha, quinta die mensis Pharmuti: finientesque ieiunia secundum Euangelicas Traditiones uespere Sabbathi decima die Pharmuti: ut illucescente statim Dominica, festa celebretur, undecima die eiusdem mensis. Hic uidemus Traditionem nominari non Apostolicam, ut uoluit Bellarminus, sed Euangelicam. Ea nimirum distinctione, qua uisus olim Cyprianus, quæ fuit uide esset Traditio, uerum

de Euangelica auctoritate descendens, an de Apostolorum Epistolis: scribens ad Pompeum. Significauit enim traditionem illam de qua loquitur Theophilus, originem suam trahere ab historia Euangelica, quæ est in Canone, imo obseruandum, hanc traditionem pertinere non ad legem, sed ad finem ieiunii: ut sensus sit ex traditione Euangelica, hoc est, ex historia Euangeliorum colligi tempus illud, quo ex usu Ecclesiæ ieiunium Paschatis soluebatur: nimirum quia confest ex Euangelio, Christum surrexisse à mortuis die Dominica post quartam decimam lunam: non solere rexisse à mortuis die ieiunare, quum Christi resurrectionem celebrarent. Itaque necessario confici, pridie eius diei, id est, Sabbatho, soluendum esse ieiunium.

XXXIX. Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesibus mystagogicis, nihil fere explicat aliud, quam Traditiones non scriptas de Baptismo, & aliis Sacramentis: Sic Bellarminus, Baronius, cum de sacris mysteriis (inquit) quinque orationes mystagogicas habuisset, hoc ait in fine, Retinete hæc Traditiones, & sine ullius offendiculo uosmet seruante. Sed à quo traditas? Legat qui originem earum scire cupit, & inueniet eas acceptas esse maiori ex parte, ex Missa Iacobi Apostoli eiusdem Ciuitatis olim Episcopi.

XL. Respondeo, Cyrillum in explicando Baptismo & Eucharistia, (nam alia nulla Sacramenta agnouit, ne erret Bellarminus) enumerare nonnulla ritualia, quæ fatemur non haberi de Scripturis. In Baptismo quod baptizandi starent uersus occidentem: uellem exuerent: ungerentur oleo à uertice ad imum, uingerentur chrismate. In Eucharistia, abluerentur manus, daretur osculum pacis, commemorarentur Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, oraretur pro defunctis: Inuitarentur omnes ad communionem mysteriorum: acciperetur corpus concaua manu dextra, cui supposita esset sinistra: tum eius contactu oculi sanctificarentur.

XLI. At hæc omnia nulla esse fidei dogmata, quis non uidet? Itaque potuerunt peti aliunde quam à Scriptura: Et si nihil habuerunt superstitiosi, potuerunt tolerari. Sed non fuisse perpetua, aut Catholica, constat ex usu aliarum Ecclesiarum. Neque enim per omnia consentiunt Liturgiæ reliquæ ei, quam Iacobi dicunt. Certe in Romana neque baptizandi stant uersus occidentem: sunt enim infantes: neque uinguntur à capite ad imum. In Eucharistia nullum datur osculum: non inuitantur omnes ad communionem utriusque speciei: non accipiunt laici corpus in manus: non eo tanguntur oculi. Quid ergo mirantur, si quæ nec Catholica sunt, nec perpetua in Scripturis non leguntur. Imo qua fronte hæc obiciuntur in questione de fidei dogmatibus? Nam quoties diximus, ista ritualia, ista mobilia, non pertinere ad perfectionem Scripturæ?

XLII. Superest ex omnibus Græcis ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ. Nam Damasceni ἄσπερ Αἰγύπτου ἡ Μεγαρίων ἀριθμοῦ εἰδὲς, εἰδὲ λόγῳ. Apertum enim Idololatriam, cur ægre feramus in Scripturæ auctoritatem insurgere? Cur mireremur amare non scripta? Epiphanius igitur, hæresi 55. quæ est Melchisedechianorum: Termini (inquit) nobis positi sunt, & fundamenta, & edificatio fidei, & Apostolorum Traditiones, & Scriptura sacra, & successiones doctrinæ: & uide quæque ueritas Dei munita est: & nemo decipiatur uotis fabula. Et hæresi 61. quæ est Apostolicorum. Oportet & Traditionem uti: non enim omnia à Diuina Scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in Traditione Sancti Apostoli tradiderunt. Baronius & Iesuitæ Ratisbonenses addunt, ex hæresi 75. longiusculum sermonem de Ieiuniis quattuor feruæ, ac pro Sabbatho, & festo Paschatis, prolata auctoritate Apostolicæ Traditionis, & increpito Aerio, quem uerisimile non sit hæc adeo cognita habere, ac Patres, qui à maioribus illa acceperant. Denique Baronius, ex eiusdem compendiaria doctrina recitat. At uero de statutis ipsis & Traditionibus eiusdem Ecclesiæ, uisus necessarium est me breuibus apponere earundem Traditionum formam ex parte.

XLIII. Respondeo, Epiphanium sæpiuscule quidem ad Traditionem confugere: at nunquam, ut articulos fidei confirmet aliquos non scriptos, sed tantum quædam quæ uel historica sunt, uel ritualia. In quo utroque genere, quis tam expertus est sensus communis, quis adeo rerum tum humanarum, tum Ecclesiasticarum inexpertus, qui neget Traditionis non scriptæ in libris sacris, suas esse partes? Sed illud euidenter colligitur ex ipsius Epiphani locis.

XLIV. Nam in Melchisedechianis, cum duo reprobet capita, unum, Christo maiorem esse Melchisedec regem: alterum, fuisse eundem re uera sine patre, & sine matre: tum prius, quod sine dubio ad fidei doctrinam pertinet, refellit, ne nominata quidem Traditione: sed ex Scripturis: ἔξ αὐτῶν (inquit) δὴ τῶν ἰν τῷ αὐτῶν αὐτῶν ἀποπέφνη γίνεται. Quæ uerba insulse Cornarius transtulit. Ex ipsorum dictis subuersio ipsorum contingit: pueriliter recedens à sensu satis perspicuo. Debit autem sic uertere, Ex ipsis disertis uerbis eorum euersio nascitur. Significat autem ipsa eiusdem loci uerba, quem hæretici proferebant à Scripturis, ut probarent Christum esse minorem: quia esset ex ordine Melchisedec. Nam contra, quia statim subditur, Similis factus est filio Dei: si similis (inquit) ergo non æqualis, ἢ ἰσὺ ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ θεοῦ, ὅση ἰσὺ τὸν χάριτος τῶν ἰσὺ θεοῦ. Hoc igitur caput concluditur à Scriptura: & quidem, ut hoc repetam, nunquam in subsidium uocata Traditione.

XLV. At in altero ad Traditionem confugit: καὶ γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ μελχισεδεκ οὐκ ἀπὸ τῆς ἑστῆς ἐμφορῆται. Etenim apud quosdam Melchisedecus pater & mater inferitur. Et subiectis exemplis, Dan'elis, eiusque sociorum tritium, & Eliæ, ἵνα ἴ (inquit) μή τις τοῦτο πλάτῃ πειρασθῆναι, οὐδὲν λυπηθεῖσιν καὶ ἐν τῷ ἀποκρίσει κατελήφθη λόγους. Ut ne in hoc error contingat, nihil nocebit qua in Traditionibus accepimus, narrare. Enim uero facile uidentur etiam ceteri, non multum interesse fidei, siue norimus, siue ignoremus nomina Patrum illorum. Quin etiam considerandum est Traditionem illam de parentibus Melchisedeci designari non uniuersalem, sed particularem, ἐμφορῆται (inquit) non ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, sed tantum ἀπὸ πλ. Quin etiam, ne reliquam quidem de Dani'elis, Eliæ ueritate, opinor suo unquam calculo confirmauit Ecclesiæ.

XLVI. Porro hoc Epiphani, ut ita dicam, ἐπιπέτοι, quod Bellarminus recitauit, sic intelligendum est, ut hæreticos refutari profiteatur

vrrinque

fitio sit: utrum Christiano liceat capite coronam gestare. Ostendit hic ipse status, à Tertulliano Montanista aduersus Catholicos institutam esse disputationem.

XI. Proccedit autem disputatio in hunc modum Catholici negabant prohibitum esse coronari; quia Scriptura non prohiberet. Tertullianus respondere dupliciter. Primum regerebat vicissim, non scriptum esse, vt coronemur. Nam si (in quiebat) ideo dicitur coronari licere, quia non prohibeat scriptura, & que reorquetur coronari non licere, quia scriptura non iubet. At hoc argumentum est ineptum: neque enim eadem ratio est iubendi & prohibendi. Certe enim verum est, permissum esse quicquid non prohibetur, quod pro se Catholici afferebant. Sed quod Tertullianus regerebat, imo prohibetur, quod non vltro est permissum, omnino falsum est. Exempli gratia, Grammaticam, Logicam, Mathematica profiteri, nusquam vltro Scriptura permittit: Et tamen nemo prohibitum dicit. Et ne longius abeam: potuit à suis ipsis Traditionibus doceri Tertullianus: quas nulla scriptura vltro permittebat: ipse tamen obseruari volebat.

XII. Deinde, confugiebat ad Traditiones, cum videret se ex Scripturis pugnare non posse. Rursus vero, auditio Traditionum nomine, Catholici nihilominus exigebant Scripturæ autoritatem. Tertullianus respondebat sufficere Traditionem non scriptam. Ex eo apparet tum temporis ita fuisse Catholicos institutos, vt ex Scripturis vellent etiam agendorum regulam desumi: hæreticos autem Catholicis negotium facessere solitos ex Traditione non scripta. Mirum ni se hielector putet videre nostrorum temporum effigiem: & vt ita dicam, Tertullianum a nobis defecisse ad Papistas, id est, à Catholicis ad Montanum. Porro non sequitur, si Tertullianus Catholicos oppugnauit à Traditione, ideo Scripturam esse imperfectam.

XIII. Atque hic mihi rursus vide, quam absurde, *Consuetudo* (inquit) sine dubio de Traditione manauit: quomodo enim usurpari potest, si traditum prius non est: Itane? Ergo quicquid usurpatur, id necesse est esse traditum? Quasi nihil ex se inueniant hæretici: nihil inuehant nouatores: nihil sibi permittant homines. Deinde, quid tum, si traditum est? Quasi non multum intus sit, & quomodo, & quando, & à quo sit traditum. Denique que docet experientia multa obseruari etiam ex Traditione, quæ falsa sunt.

XIV. Tertio, patet ex statu quæstionis Tertullianum de nullo agere fidei dogmate. Nam coronæ, siue ferti cæ floribus contexti gestatio, res est externa, & inter *ta adia phæga*. Nam quod tam seuerum tum ille prohibebat, hodie Christiani impune usurpant. Ergo etiam si legitime & Catholice disputasset, poterat tamen Traditionem proferte absque vilo Scripturarum præiudicio.

XV. Atque adeo, ea ipsa exempla tam multa, non in dogmatibus numerat, sed in disciplinis. *Harum* (inquit) & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem scriptam exposuisses, nullam inuenies. Solet autem disciplina nomine significare ea omnia quæ posita sunt in consuetudine, vt ritus varios, variasque obseruationes. Certe in libro de Velandis Virginibus, manifeste distinguit à regula fidei: & docet admittere nouitatem correctionis: hoc est, vt nos hodie loquimur, esse mobilia. Sic capite præcedenti separabat à Paphianis *sermō*, ab iis quæ sunt fidei.

XVI. Idem constat ex ipsa traditionum enumeratione: quarum vix vlla est, non vel prorsus antiquata: vel saltem magna ex parte mutata, vel denique particularis. Vnde Beatus Rhenanus in hunc locum: *Baptizandi* (inquit) ritum ostendit, qui in usu veterum fuit, de quo consuetudo quedam mutauit. Et rursus, *suas consuetudines habuit Oriens, suas habuit Occidentem, nam Ceremonias secundum Ecclesiarum & regionum diuersitatem variam*. Et sane iam pridem non ipsi baptizati contestantur (qui primus est apud Tertullianum ritus) non etiam possunt, cum sint infantes: sed pro iis adulti, iam à temporibus Augustini; hodie etiam apud Papistas. Tertia immutatio, iam pridem mutata est in asperatione post tempora Gregorii primi, teste Pamelio, annotationibus in librum de Baptismo. Lactis vero & mellis prægustationem, Africa peculiarem fuisse Pamelius obseruat. Certe præter Tertullianum non est eius qui meminerit, excepto semel Hieronymo in libello aduersus Luciferianos. Sed eorum, qui nobis expositiones reliquerunt rituum baptismi, vt apud Græcos Dionysius Areopagita, & Cyrillus Hierosolymitanus: apud Latinos Ambrosius, nemo. Imo Hieronymus ipse alibi pro melle vinum substituit: atque hunc morem Occidenti peculiariter Pamelius tribuit. Apud Papistas autem nullum reliquit sui vestigium.

XVII. Iam in altero Sacramento, *Eucharistiam* (inquit) antelucanis cætibus, nec de aliorum manu, quam præsentiam sumimus. Atqui, quod de præsentiam manu dixit, non fuit vniuersale: testatur enim Iustinus, post præsentiam preces Diaconos distribuisse Eucharistiam. Nam quod Pamelius videtur existimare præsentiam voce à Tertulliano significatos non solum Episcopos, sed & presbyteros, ac diaconos, est præter antiquorum morem. Deinde non in cætibus antelucanis tantum distribuitur Et charistia, sed etiam plena luce, ex quo prodiit Ecclesia à cryptis in templa, & liberata est persecutionum metu. Imo apud Papistas, in cætibus siue antelucanis, siue aliis, nemo Eucharistiam lumit de manu Episcopi, aut presbyteri: sed solus sacerdos communicat, nisi forte semel in anno.

XVIII. Oblationes pro defunctis pro natalitiis (id est, vt ego quidem censeo, *quæ sunt per diem*, vt sensus sit, fieri oblationes pro defunctis, pro eo quod Ethnici faciebant, pro natalitiis) annuas, Papistæ non faciunt. Nam quod Pamelius eiusdem rationis esse dicit, commemoratiōnem in Missa, facit audacius, quam verius. Nam hanc commemoratiōnem solus sacerdos facit, & non tantum annuatim, sed etiam quotidie: at hanc oblationem faciebant singuli, & tantum annuis diebus. Die Dominico ieiunium nefas ducebatur, & de geniculis adorare. An vero toto Quadragesimæ tempore etiam diebus Dominicis non abstinent à carnibus Papistæ? Nam hoc illis est ieiunare. Vtrum vero preces non fundant de geniculis, ipsi norunt, & quotidie vident omnes. A Pascha ad Pentecosten certe ieiunant sexta feria & Sabbatho. Calicis & panis aliquid in terram decuti anxie patiebantur: quod intelligendum est de conuiuio communi, non de Eucharistia, nam propterea additum etiam nostris. Ego

vero Papistas sæpe exclamantes vidi, si salinum euerteretur, si cultri in crucem componantur, nunquam autem si vel panis vel vinum in terram cadat. In Crucis signaculo, negare non possum Papistas esse vehementissimos. Sed illi profecto, maximam partem eius usus, quem Tertullianus adeo minutim prosequitur, valere iubentes, idololatria compensarunt, ei signo latria delata, quam veteres soli Deo eximiam referuabant.

XIX. Hosius, in Confessionis capite de Humanis Traditionibus, citat librum de Virginibus Velandis, quem Bellarminus duntaxat indicabat. Et tamen hoc libro Pamelius dicebat Tertullianum Montanistam non satis bene Traditiones tractare. Illi viderint. Sed Hosius tamen, *Cum primis* (inquit) absurdum esse Tertullianus existimabat vt diabolo semper operante, & adiciēte quotidie ad iniquitatis opera, opus Dei aut cessauerit, aut proficere destiterit: cum propterea paracletum miserit Dominus, vt quoniam humana medicritas, omnia semel capere non poterat, paulatim dirigeretur & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina, ab illo vicario Domini Spiritu Sancto.

XX. Egregie vero: vt non tantum Tertulliano vtantur Papistæ sub extremum vitæ hæretico: sed etiam eius libris in hæresi scriptis: ac quidem, quod peius est, existēdem libris hæreticis, in quibus quædam possunt esse non mala, ea ipsa excerptant, quæ puram puram hæresin spirant. Nam locus iste omnino est huiusmodi, teste ipso Pamelio, qui ad eum sic adnorauit. *Pertinet hæc & sequentia ad finem huius capitis vsque, ad hæresin Tertulliani & Montanistarum, qui Montanum Paracletum faciebant, contra quam latius in nostris prolegomenis: hoc hic dixisse sufficiat, quod ineptissime, quæ de Spiritu Sancto prædixit Christus, ipse suo Paraclete adseribat. Et negat aliquis esse Traditionarios hæreticos affines?*

XXI. Tamen tolerabilior erat Tertulliani Montanistarumque sententia. Nam Papistæ, ne ipsam quidem fidei doctrinam excipiunt, cum Traditiones iactant, imo dicere multa dicunt esse credenda, quæ in Scripturis non habentur. At illi Traditionum non scriptarum ius nullum esse volebant in regulam fidei. Nam id initio huius ipsius libri Tertullianus protestatur, distinguens, vt alias notaui, regulam à disciplina: illam dignam irreformabilem, & immobilem, atque omnino vnam disciplinam vero, & compositionem admittere nouitatem correctionis.

XXII. Prorsus Catholice Lyrenensis Vincentius, *Dicit aliquis, Nullum ne ergo in Ecclesia Christi profectus habeatur religionis?* Aliquis, puta, Marcionista, vt Tertullianus olim: hodie etiam aliquis Papista, vt Hosius. Quid responderet Catholicus? Non negat profectum: sed non patitur esse mutationem. *Crescat igitur oportet* (inquit) & multum vehementerque proficiat tam singulorum, quam omnium, tam vnius hominis, quam totius Ecclesia ætatum, ac seculorum grauius intelligentia, scientia, sapientia. Sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia. Imitetur animarum religio rationem corporum, qua licet annorum processu numeros suos euoluant, & explicent, eadem tamen quæ erant permanent.

XXIII. Baronius, sed & Pamelius, qui, quo iure, quæve iniuria Papisticos errores antiquitatis nomine sibi honestandos proposuerunt, neque ob aliam causam, aut ille Annalius, aut iste edendis Tertulliani, Cyprianique operibus manum admouit, alios ex eodem Tertulliano locos colligunt. Ex libro de Præscriptionibus. *Nunc solum disputandum est, quibus competat fides ipsa, cuius sint Scriptura, à quo, per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua sunt Christiani. Vbi enim appauerit esse veritatem disciplina & fidei Christiana, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium Traditionum Christianarum. Et postea, Quid Apostoli prædicauerint, non aliter probari debere, nisi per eandem Ecclesiam, quas Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam vna voce, quam per Epistolam postea: omnemque doctrinam, qua cum illis Ecclesia conspiceret veritati esse deputandam, reliquam omnem doctrinam de mendacio præiudicandam. Contra Marcionem libro quarto, capite quinto. His sero compendiis utimur, cum de Euangelii fide aduersus hæreticos expeditur (melius Iunius experimur) defendentibus temporum ordinem posteritati falsariorum præscribentem, & autoritatem Ecclesiarum Traditioni Apostolorum patratiōnantem: quia veritas falsum præcedat necesse est, & ab eis procedat à quibus tradita est. Ex Apologetico, *Expedit autem præscribimus adulteris nostris, illam esse regulam veritatis, qua veniat à Christo, transmissa per comites ipsius.* Ex libro de Carne Christi, *Si tantummodo Christianus es, crede quod traditum est.* Contra Marcionem lib. 1. *Non alia erit agnoscenda Traditio Apostolorum, quam quæ hodie apud Ecclesias ipsorum edatur.**

XXIV. Sed hæc non sunt difficilia. Intelligit enim Tertullianus omnibus iis locis Traditionem non scriptam dogmatum scriptorum. Id patet, primo ex Apologetico, vbi regulam veritatis nominat: at sic ille solet appellare symbolum, quo continentur fidei capita: vt libro de Virginibus Velandis capite primo: & de Præscriptionibus decimo tertio, & aduersus Praxeam secundo, & alias. Deinde, quia ex ea traditione refutata hæreticos sui temporis: oportet ergo ea traditione contineri dogmata Catholica contraria dogmatibus eorum hæreticorum. At illi hæretici controuersiam mouerant, non de quibusdam non scriptis; sed de iis, quæ continentur in libris Canonis; vt alias obseruauimus. Intellexit igitur rationem tradendorum dogmatum, quam nos sæpe professi sumus esse duplicem, scriptam & non scriptam. Itaque merito potuit dicere, *Tene quod traditum est*: non enim licet cuiquam recedere ab eo quod acceptum ab Apostolis & Christo ad nos vsque deductum est.

XXV. Porro quod dixit, quid Apostoli prædicauerint, non aliter probari debere, nisi per Ecclesias, quas Apostoli docuerint: sic intelligendum est, non vt Scripturas comparet Ecclesiis, pronuncietque non per Scripturas debere probari, sed per Ecclesias. Imo potius, quia hæretici suarum Ecclesiarum autoritatem siue traditionem obrudebant, iis Apostolicas obiciat, vt doceat non à quibuslibet Ecclesiis, sed tantum ab Apostolicis quærendam veritatis probationem, vt sensus idem sit cum Irenæo cap. 4. lib. 3. *Non oportet adhibere quædam alios veritatem, quam facile est in Ecclesia sumere.*

XXVI. CYPRIANVS Epist. 70. *Vngi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit. Constat autem (inquit Bellarminus) nihil de christinate in Scripturis haberi, sed tantum in traditione. Idem Epistola 67. Admonitos nos scias, ut in calice offerendo Dominica traditio seruetur, neque aliud fiat, quam quod pro nobis Dominus prior fecit, ut calix qui in commemorationem eius offeratur, mistus vino offeratur.*

XXVII. Respondeo; primo loco agi de ritu, non vero de essentia baptismi. Nam ne ipsi quidem aduersarii nostri hodie christina contendunt esse de necessitate eius Sacramenti. Lombardus lib. 4. dist. 3. dicit de essentia baptismi esse Elementum & Verbum: cetera pertinere ad decorem & solemnitate. Et, si absint non minus esse Sacramentum. Et sane constat ab initio celebratum absque hoc ritu, tum a Ioanne, tum postea ab Apostolis & Apostolicis viris, vt a Philippo, a Petro, a Paulo, in libro Actuum. Scimus tamen olim apud Christianos eum morem inualuisse: quam bono consilio, successus indicauit. Certe nulla satis firma ratione. Nam quod Cyprianus addit, faciendum id esse, *Et accepto christmate, id est, unctioe, esse vnus Dei, & habere in se gratiam Christi, possit baptizatus, quis non videt esse futile? Quid enim? An Christus? imo mitto Christum, ne forte non nihil excipiant aduersarii de persona, & baptismo iohannis: Sed an Eunuchus ille nec vnctus fuit Dei, nec habuit gratiam Christi, quia aqua sola lotus est? An Carcerarium Paulus voluit eo priuilegio carere? Minime vero: Imo Paulus dixit, quicumque baptizati estis in Christo, Christum induistis, tertio ad Galatas. Et ille non habeat Christi gratiam, id est, non sit vnctus gratia Christi, qui ipsum Christum induerit! Sed non est nunc necesse hanc inquiri diligentius. Quocumque tandem iure hic ritus institutus sit, tamen certum est esse ritum, nec essentiali siue necessarium baptismi. Itaque *et hoc dicitur: vobis* affertur in exemplum earum traditionum, quæ ad fidei doctrinam pertinent.*

XXVIII. Ad alterum locum, respondebat Chemnitius agere Cyprianum de scripta traditione: quod Bellarminus negat, quia aquæ non meminerint Euangelistæ. Sed Chemnitius totum disputationis Cyprianicæ corpus considerabat, quæ aduersus Aquarios probabat calici Eucharistici in fundendo esse vinum, quod illi non faciebant. Itaque multi citantur loci ex Scriptura, qui de vino tantum loquuntur: propterea etiam Cyprianus dixit mixtum vino, non vero mixtum aqua, vt obferuauit Pamelius. Ergo verum est, quod dixit Chemnitius, eam questionem, quæ tractatur tota illa Epistola, quæque concipitur in verbis, *calix mistus vino offeratur, esse scriptam: scilicet in Euangelio, vbi narratur Eucharistie institutio.*

XXIX. Sed Bellarminus particulam tantum considerauit eius disputationis, quæ obiter duntaxat, paucisque verbis delibatur, de aqua vino miscenda. Hoc certe nos fatemur non haberi in Scriptura: & credimus ab initio vsurpatum bona fide, ex vsu communi, quo vix bibitur vinum tementum, sed aqua dilutum: maxime cum est generosum. Neque nos sane multum pugnemus: etsi malimus adhærere Scripturæ; quæ solius vini meminit: ac propterea merum libenter & consecramus & sumimus. Scholasticus autem fatetur hanc missionem non esse de necessitate Sacramenti vt Thomas p. 3. q. 74. art. 7.

XXX. Itaque Cyprianum probare non possumus, qui huic missioni tantum tribuit, vt dicat, *Si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Quod est absurdum: tum, quia infert eius necessitatem: tum, quia discedit a natura eius Sacramenti. Non enim institutum est, vt sanguis Christi non sit sine nobis, sed vt sit potius in nobis, quod nunquam aqua efficiat, aut eius mistio: sed tantum vini sumptio cum fide. Hoc Bellarminus excusat, quia non loquatur de reali coniunctione, vel separatione Christi & Ecclesiæ, sed tantum de significatione. Erit igitur, inquam hic sensus: Si vinum tantum quis offerat, significari sanguinem Christi sine Ecclesiâ. At hoc ipsum est ineptum: quia ne in eum quidem finem instituta est Eucharistia: tum si sanguis sumitur, non potest non significari esse siue nobiscum, siue potius in nobis.*

XXXI. Canus, Hosius, Iesuiti in Colloquio Rarisbonensi, sermonem citant de ablutione pedum: qui, etsi Cypriani non sit, tamen consideratione dignus est. *Sicut par est Spiritui Sancto, & Christo diuinitas, ita in suis institutis, aqua est autoritas & potestas: nec minus ratum est, quod dicitur Spiritu Sancto Apostoli tradiderunt, quam quod ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Maxe singulis propria dignitas, & uniformis suo genere stat actio omnium: nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi, vel mutari.*

XXXII. At hæc quid faciunt ad non scriptas traditiones? Non enim opponuntur scriptis non scripta, vt vtraque dicantur eandem autoritatem habere: sed instituta Christi, instituta Spiritus Sancti: id est, ea quæ per se ipsum Christus sanxit, quæ postea instituerunt Apostoli, acti a Spiritu Sancto. Nec nos sane aliter Epistolas Pauli legimus, & Petri, & Iohannis, & alias: non aliter etiã Actus Apostolorum, quam ipsa quatuor Euangelia. Hinc autem non sequitur Scripturas esse imperfectas: nisi prius dogmata aliqua fidei demonstrarentur ab Apostolis instituta esse, quæ omnino scripta non sint.

XXXIII. HILARIUS libro contra Constantium Imperatorem, obiicit Arianis Principi: *Nolo verba, quæ non scripta sunt, legi; responderet, Hoc tandem rogo, quis Episcopus iubet, quis Apostolica prædicationis vetet formam? Dic prius, si recte dici putas, nolo aduersus noua venena, noua medicamentorum comparationes. Quibus verbis (inquit Bellarminus) duo indicat Hilarius, vnum prædicationem consubstantialitatis esse Apostolicæ prædicationis, licet expresse non sit scriptum, Filium esse Patri consubstantiali: Alterum, nomen ipsum *ὁμοῦς* esse quidem nouum, sed tamen retinendum, licet non sit scriptum, quia conforme est prædicationi Apostolicæ.*

XXXIV. Respondeo; Hilarius & credidit, & diserte scripsit consubstantialitatem esse dogma scriptum. Hinc sunt ista ex libro ad Constantium. *Fidem Imperator queris, audi eam non de nouis chartulis, sed de Dei libris. Et paulo post: Audi, rogo, ea quæ de Christo sunt scripta, ne sub eis ea quæ non scripta sunt prædicentur. Et libro de Synodis ad finem. Misi hominibus, & hominibus intelligentiam Euangelia & Apostoli intinuerunt. Sensit ergo bo-*

nus ille eximiusque Pater, consubstantialitatem Patris & Filii, quam Ariani impie oppugnabant, Constantius etiam in Catholicis persequebatur, esse traditionem Apostolicam; sed scriptam. Sed quia id dogma significabatur nomine *ὁμοῦς*, non scripto in Canone; imo etiam nouo, propterea, vt sæpe obseruauimus, importuni exultabant Ariani, qui tamen ipsi aliis vocibus utebantur a se ipsis excogitatis. At hanc importunitatē merito compefcit Hilarius. Et nemo est nostrum, qui neget voces, quibus fidem explicamus, esse in potestate traditionis: non sunt enim dogmata, sed solum dogmatum signa: & quidem varia, pro variis nationibus, quarum etiam varia sunt idiomata. Nam exempli gratia, quod Græci *ὁμοῦς* dixerunt, Latini mutarunt in consubstantiali; quæ vox eadem dici non potest. Sic *θεοτόκος* postea dixit contra Nestorium Ecclesiæ Græca. At Latina vocum compositione infelicio, dixit matrem Dei duobus vocabulis. Sed hoc totum paucis ille verbis expediuit. *Scriptura non in legendo sunt, sed in intelligendo. Vnde necessario sequitur: ibi esse Scripturas, hoc est, dogmata scripta, vbi sensus est Scripturarum: quantumuis alia verba legantur.*

XXXV. Baronius libellum citat de Synodis contra Arianos in hæc verba: *O vos beatos & gloriosos, qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinentes, conscriptas fides huc vsque nescitis. Non enim equis litera, qui spiritu abundatis: neque officium manus ad scribendum desideratis, qui quod corde a vobis credebatur, ore ad salutem proficebamini. Nec necessarium habuistis Episcopi legere, quod regenerati neophyti tenebatis. Sed necessitas consuetudinem intulit, exponi fides, & expositis subscribi. Vbi enim sensus conscientia periclitatur, illic litera postulat.*

XXXVI. Hæc Baronius, sed quorsum? Non enim significauit, quid aut quomodo inferat. Intelligo Hilarium Gallos nostros laudare; quod repetitis confessionibus opus non haberent, vt Orientales, apud quos crebræ hæreses postulabant, vt sæpius fidei formulæ conciperentur. Quid hoc ad imperfectionem Scripturarum? Non enim opponitur Traditio Scripturæ: sed repetitis confessionibus. Nihil autem obstat, quominus idipsum quod Galli & corde credebant, & ore profitebantur, haberent & Scripturas. Imo vero necesse est: tum quia agit de fide opposita hæresibus variis, quæ Orientem infestabant, ab Ario oriunda, quæ omnes erant, non de non scriptis capitibus, sed de Trinitate: tum quia Baronius ipse agnoscit Hilarium significare simplex Apostolicum Symbolum traditum Competentibus. Nam quid tum, si non scripto tradebatur: dum nihil contineret præter scripta dogmata?

XXXVII. AMBROSIVS libro de iis qui iniciantur mysteriis cap. 2. & 6. & libro de Sacramentis cap. 1. & 2. explicat ritus, qui ab vniuersa Ecclesiâ seruantur in baptismo, qui nusquam scripti inueniuntur in diuinis literis, & quos ceteri constantiter referunt in Apostolos auctores. Rufus Serm. 25. 34. & 36. docet Quadragesimam à Christo præceptam. Tertio: Epistola 81. & serm. 38. docet Symbolum Apostolorum, Apostolicam esse traditionem non scriptam. Quarto, Baronius addit ex Epistola 83. de celebritate Paschali; *Scriptura diuina nos instruit, & traditio maiorum.*

XXXVIII. Respondeo in genere, nullo istorum loco agi de fidei doctrina. Tum distincte ad primum, ipse Bellarminus profiteretur agi de ritibus. Ergo, inquam, non necesse est eos extare in Scripturis: quia si non pertinent ad earum perfectionem, sed & falsum est quod Bellarminus dixit, eos ritus obseruari ab vniuersa Ecclesiâ. Nam Apertionis ritum (Ambrosius ita vocat) id est, *Effeta*, apud Græcos non reperitur. Et baptizandum conueri ad Orientem, cum renunciaturus est, erat contra Græcorum morem: nam Cyrillus Hierosolymitanus eisdem dixit stare occidentem versus. Et de Sacramentis libro 3. c. 1. baptizato lauare pedes notat; simulque negat obseruari Romæ. Vestes albas etiam non omittit, quas tamen Cyrillus nullas habet. Denique trinam missionem exponit, quam ne Papistæ quidem retinuerunt. Ritus ergo numerauit Ambrosius, non vniuersales, non necessarios, non perpetuos. Itaque non pertinentes ad nostram controuersiam.

XXXIX. Ad secundum; primum sermones illos esse negant Ambrosii, Erasmus & Costerius. Deinde, sæpius negauimus Quadragesimam pertinere ad doctrinam: sed tantum ad ritus. Tertio, eorum sermonum auctor Quadragesimam virget, non vt præceptum aliquod non scriptum, sed potius vt erutum è Scriptura: tum ob generalem doctrinam de ieiuniis, quam persequitur serm. 25. tum ob Christi exemplum. *Hanc enim (inquit) Quadragesimam nobis Dominus suo ieiunio consecrauit, serm. 35. cui addit & alia: vnde serm. 36. Sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitus consecratum: nec terrena cogitatione inuentum, sed celesti maiestate præceptum. Non pugno quam bene, quam iudiciose Scripturam tractarit: sed hoc dico, impente eum adoptari traditionum non scriptarum patrum, ob Quadragesimam, qui tamen Quadragesimam contendat fluere è Scripturis.*

X L. Ad tertium de Symbolo, respondeo, Epistola 81. tantum haberi, *Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesiâ Romana intemeratum semper custodit, & seruat.* Hinc autem quidnam conficere possit Bellarminus, videat, qui poterit: Ego certe non intelligo. In Sermone 38. *Duodecim Apostolorum symbolo fides Sancta concepta est, qui velut periti artifices in unum conuenientes, clauem suo consilio conflauerunt.* Hinc probare aliquis possit, symbolum à duodecim Apostolis sic *απολογεῖ* compositum: sed imperfectam esse Scripturam? minime, nisi prius doceat articulos eius symboli non contineri in Scripturis: quod, quis aggrediatur Christianorum? Et si tam sit aliquis impudens, vt aggrediatur, cui persuadebit Christiano, qui & symbolum notit & Scripturas?

X L I. In quarto locus est integer hunc in modum, *Non mediocri esse sapientia diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos instruit, & traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicenam, inter illa fidei, vt vera, ita admiranda decreta, etiam super celebritate memorata, congregatis peritissimis calculandi, decem & nouem annorum collegere rationem, & quasi quendam constituerunt circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur.* Ex his patet, & quatenus de Pascha agatur, & quo sensu traditio nominetur. Nam de Paschate duo tractat: alterum de tempore festi, alterum de

eius temporis calculatione. Illud ex Scripturis definit, cum Veteris, tum Noui Testamenti. Hoc vero, ex Nicænorum patrum traditione. Itaque nihil hæc traditio pertinere potest ad præsentem controuersiam. Nam & Paschalis celebritas ritus est: & calculatio, multo etiam minus aliquid: quare neutrum necesse est in Scripturis Canonicis reperiri: Et si crediderit Ambrosius non haberi ex traditione caput prius, sed tantum posterius.

XLII. Puteanus addebat, è Commentariis in prioribus ad Corinthios cap. 12. per Doctores, eos intelligi ab Ambrosio, qui in Ecclesia iuuentutem docerent, literas & traditiones, sed hoc mendacium est Puteani. Longe enim aliter Ambrosius, illos dicit doctores, qui in Ecclesia literis & lectionibus retinendis pueros imbuebant, more Synagoga, quia traditio illorum ad nos transitum fecit. Vbi quis non videt traditionem nominari; non quæ in Ecclesia esset non scripta; sed quæ apud Iudæos? Ergo, ut apertius loquar, quod Doctores sint iuuentutis quidam, id in Synagoga per traditionem erat non scriptam. Ea traditio, hoc est, is mos transit ad Christianos: sed iam per Scripturas: quando quidem eos Paulus semel bisve nominauit. At Puteanus volebat sibi credi, Doctores esse institutos docendarum traditionum gratia.

XLIII. Hieronymus in Epistola ad Marcellam de erroribus Mōtani, Nos, (inquit) unam Quadragesimam ex Apostolica traditione, tempore nobis congruo ieiunamus. Item in Dialogo aduersus Luciferianos, An necesse Ecclesiarum hunc esse morem, ut baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus Sanctus? Exigis ubi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si Scripturæ autoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur, autoritatem legis scriptæ usurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare: deinde egressos lactis & mellis prægustare concoriam, ad infantia significationem: die Dominico & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere: multaque alia scripta non sunt, quæ rationabilis sibi obseruatio vindicauit. Hæc hæreticus: cui respondens Orthodoxus, Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Sancti Spiritus, manum impositurus excurrat. Sed quale est, ut leges Ecclesiæ ad hæresin transferas? Baronius addit ex Epist. 28. quæ est ad Lucinium, Ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita obseruandas, ut à maioribus tradita sunt: nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuertit.

XLIV. Enimvero (inquam) quandiu per eandem lineam ferram reciprocabimus? ut semper necesse sit distinguere ritus à dogmatibus? necessaria à mediis? perpetua à mobilibus? Atque istos admonere, ut aduertant statum huius controuersia? Nam certe pendendum est, viros, & suo iudicio magnos, & Papistarum applausu maximos, tam portentose negligentes esse, ut quid illi doceant, contra quos disputationem ineunt, nondum sciunt. Nam profecto, si scirent, non ita agerent, si ramentum vel micam habent bonæ mentis. Hieronymus nullis his locis tractat dogmata. Primo agit de Quadragesima: at hæc ad ritus pertinet: quod quoties diximus? Sed Hieronymus Apostolicam vocat traditionem. At hoc non queritur; utrum sint aliqua Apostolorum traditiones: sed omnino utrum aliqua dogmatum. De Quadragesima autem, suo loco, Deo dante, & probabimus non esse Apostolicam: hoc est, ab ipsis Apostolis autoribus.

XLV. De secundo loco, quis non videt idem esse iudicium? Nam de iis ritibus qui repetuntur à Tertulliano (ut notauit etiam Marius Victorinus) nihil necesse est, quæ hoc ipso capite diximus, repetere impositionem manuum, quam Papistæ transformauerunt in Sacramentum confirmationis; aduerte ab Hieronymo proponi tanquam non necessarium, in iustitiamque & gratiam. Nam primum imponi manus significat iis tantum, qui essent baptizati, non ab Episcopo, sed à Presbytero, aut Diacono. Secundo id fieri ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legis necessitatem: nempe, ut summo Sacerdoti, id est, Episcopo, à cuius dignitate pendet Ecclesiæ salus, exorsor quadam & ab omnibus (sic enim legendum cum Erasmo, non hominibus cum Victorio) eminens detur potestas. Ergo ritus est, non dogma, non Sacramentum: potuit ergo traditione niti. Habeant illa sane vim legis scriptæ: dum non diuinæ; dum non æqualem autoritatem dogmatum. Et si hoc neque dicat, neque suo calculo confirmet orthodoxus.

XLVI. Tertius locus est etiam facilior: loquitur enim non tantum de ritibus: sed etiam de eiusmodi ritibus, qui particulares sunt, & pro variis locis variis: Atque adeo integer ita habet, De Sabbatho quod quaris, utrum ieiunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, quod Romana Ecclesia & Hispania obseruare perhibentur, scripsit quidem & Hippolytus vir discretissimus, & carissimus diuersi Scriptores à variis autoribus edidit: sed ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiant, ita obseruandas, ut à maioribus tradita sunt: nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subuertit. Denique post pauca sermone concludens: unaquaqueque prouincia (inquit) abundet in sensu suo. Iudicet nunc a quis lector; quo iure hic locus obicitur à Baronio. Nam & occasio est de ieiunio Sabbathi, accipiendaque quotidie Eucharistia: quod utrumque varie obseruatum & indicat Hieronymus, & manifestus docet Augustinus Epist. 118. Alia vero (inquit) per loca terrarum regionesque variantur, sicuti est, quod alii ieiunant Sabbatho, alii vero non: Alii quotidie communicant corpori & sanguini Domini, alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur: alii Sabbatho tantum & Dominico: alibi tantum Dominico.

XLVII. Tum solutio quaestionis, non est prætermittenda, nihil enim aliud Hieronymus respondet, quam sequendum esse singulorum locorum morem: quomodo etiam Augustinus: totum hoc genus liberis habet obseruationes: nec disciplina ulla est in his melior graui prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcunque forte deuenit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vinitur societate seruandum est. At de huius dogmatibus, quis est vnquam sic loquutus, ut si Occiden-

te prædicatur ad Orientem cum progressus sit, liceat & profiteri? Obseruandum non tantum diuersos mores, sed etiam contrarios ab Hieronymo nominari: cum tamen in iisdem capitibus doctrinae nulli Ecclesiæ permissum sit non tantum contrariam, sed ne diuersam quidem profiteri fidem. Est enim vbique Christianitatis illud solenne: *Vna fides, at non vnus ritus.*

CAP. XXI.

De Augustini locis ad confirmandas Traditiones.

I. Venio ad Augustinum, ex quo longe plures, quam ex alio quocumque loco colligunt; cum alii, tum præcipue Iesuitæ in Colloquio Ratisbonensi. Eorum locorum satis confutam molem, digeram in locos communes, perspicuitatis, breuitatisque gratia. Primo igitur enumerabuntur ii, qui generaliter agunt de Traditionibus: tum speciales sequentur de quibusdam.

II. Augustinus igitur libr. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 26. Quod autem nos admonet (Cyprianus videlicet) ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum. Idem serm. 191. de Tempore. Ecclesiæ regula, sanctaque Patrum traditio, atque iudicia in perpetuum firma solidaque permaneant.

III. Respondeo; primo non satis constat utrum posterioris loci autor sit Augustinus. Nam congeriem sermonum de Tempore, non esse eius Patris, & multa arguunt, etiam inepta, & consentiunt omnes docti. Tamen non utar nunc hac exceptione. Nam his sermones, inter quos iste tertius est, et si stylum habent ab Augustini sermonibus longe diuersum, nihilominus docti sunt & pii, Augustinoque non indigni: atque vti in tota illa farragine nulli essent, de quibus iustius conqueri possumus.

IV. Secundo, in utroque loco dico agi de doctrina scripta in libris Canonicis. In priore igitur Apostolica traditio significat, Scripturam Apostolorum, per quam ad primo traditum sit, de quo tunc agebatur. Quod probatur ex loco Cypriani. Nam quia dixit Augustinus, id optimum esse, quod faciendum Cyprianus monebat: si Cyprianus intellexit recurrendum ad Scripturam; tum necesse erit etiam Augustinum id sensisse. Cypriani locus est, Epist. 74. Quod & nunc facere oportet Dei sacerdotes præcepta diuina seruantes, ut si in aliquo mutauerit & vacillauerit veritas, ad originem Dominicam & Euangelicam, & Apostolicam traditionem reuertamur; & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit.

V. In his verbis intelligi Scripturas probo duplici argumento. Primo, quia paulo ante sic distinxerat traditionem: Unde est ista traditio? utrumne de Dominica & Euangelica autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque Epistolis veniens? Ea enim faciendæ quæ scripta sunt, Deus testatur. Nam hoc loco Cyprianum de Scripturis loqui; tum postrema verba ostendunt; tum non dubitant; Bellarminus de Verbo Dei lib. 4. cap. 8. & Pamelius annotat. 7. in eandem Epistolam: ac ne Baronius quidem ad annum quinquagesimum tertium §. 21. Patet igitur sic traditionem Dominicam, & Euangelicam, distinxisse ab Apostolorum mandatis & Epistolis; ut sensus sit, eam dici Dominicam, quæ in quatuor Euangelicis legitur, Apostolicam autem, quæ in reliquis Noui Testamenti partibus.

VI. Alterum argumentum est; quia statim Cyprianus subiicit, Traditum est enim nobis, quod sit vnus Deus, & Christus vnus, & vna spes, & vna fides, & vna Ecclesia, & baptisma vnum. Quæ verba sic Augustinus repetit, & approbat. Traditum est ergo nobis, sicut ipse commemorat, ab Apostolis, quod sit vnus Deus, & vnus Christus, & vna spes, & vna fides, & vna Ecclesia, & baptisma vnum. Atqui hæc capita constant ex discretis Scripturæ verbis. Itaque neque Cyprianus, neque post eum Augustinus, intellexit mysteria quædam non scripta, id est, quæ non magis in Scripturis legantur, quam poetarum fabula.

VII. In altero loco, Ecclesiæ regula significat articulos fidei scriptos in libris Canonicis. Nam statim expositio sequitur. Est autem Patrum nostrorum fides hæc, Credimus in Deum Patrem Omnipotentem, cunctivm visibilium & invisibilium conditorem. Credimus & in Dominum Iesum Christum, per quem creata sunt omnia, verum Deum, vni genitum, verum Dei Filium: Et cætera plurima, quæ aduersus hæreticos definiuntur toto illo sermone: in quibus nihil est, quod non constet à Scripturis. Itaque Patrum traditio & iudicia, referuntur ad ratonem eiusdem regulæ perpetuandæ: ut traditio significet, quotidianam prædicationem: iudicia autem, Conciliorum definitiones eandem regulam per singula capita sancientes, aduersus emergentes singulis diebus hæreticos.

VIII. Gratianus distinctione vndecima duos Canones inseruit Augustini nomine, utrumque à Iesuitis citatum. Vnum ex libro contra Manichæos, alterum è libro ex dictis Basilii. Sed non satis constat posteriorum Canonem esse Augustini. Neque enim vnus est index librorum eius viri qui illius libri meminerit: nec Gratianus satis fuit emunctæ naris, ut supposititios fœtus discerneret à legitimis. Non est autem verisimile tantum virum tempus lusisse in colligendis sententiis ex aliis autoribus, indeque librum composuisse. Præterea locus ipse cum sit desumptus è Basilii libro de Spiritu Sancto, de quo prolixè egimus capite decimo nono; nullam hic nouam operam desiderat.

IX. Alterum locum, sic Iesuitæ recitant, Palam est, quod in re dubia ad fidem, valeat autoritas Ecclesiæ Catholice, ab ipsis fundatis Apostolorum sedibus usque in hodiernum diem, succedentibus sibi met Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmata. Sed falsum sunt. Nam Gratianus multo aliter habet. Non enim, in re dubia ad fidem, ut illi legunt: sed in re dubia, ad fidem & certitudinem valeat autoritas Ecclesiæ: ut non res in fide dubia dicatur, sed autoritas Ecclesiæ valere ad fidem & certitudinem rei dubiæ facientem.

faciendam: quod quidem nemo sanus sit, qui neget. Et nos non Ecclesiam tantum totius, sed etiam singulorum doctorum autoritatem admittimus. Porro comparandus est hic locus cum altero ex Epistola ad Casulanum in in ead. dist. ut probe intelligamus, quas Augustinus nominauerit res dubias, In his rebus (inquit) de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Vnde patet facilis solutio. Primum, quia nullus sermo est de Doctrina capitibus, sed de iis duntaxat rebus, de quibus nihil certi possit haberi à Scripturis: cuiusmodi sunt ritus, mores, consuetudines, multa que rerum per se à Deo non sunt, sed usurpatione. Secundo, quia non valet consequentia: Autoritas Ecclesie valet ad fidem & certitudinem: ergo non sunt omnia scripta: Quid enim nocet, quomodo etiam scripta dogmata confirmantur cum aliunde, tum ab autoritate Ecclesie?

X. Ex Epist. ad Ananiam Bellarminus recitat. Illa, qua non scripta, sed tradita custodimus, qua quidem toto terrarum orbe seruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri: sicut quod Domini passio & resurrectio & ascensio in caelum, & aduentus de caelo Spiritus Sancti anniuersaria solemnitate celebratur.

XI. Respondeo, ne hic quidem Augustinum agere nisi de ritibus. Nam & hæc festa & prophetia in compendiarum doctrina, diserite, numerat inter ritus, & prophetiam ab iis que sunt fidei: nos autem inter ritus facile agnoscimus alios particulares, alios vniuersales: imo vero si fieri posset, consuetudinem putemus, ut nulli essent particulares, omnes vero potius vniuersales. Sed quia non sunt vniuersales ritus omnes scripti, ideo ne omnia quidem dogmata, hoc vero negamus sequi. Nam etiam hæc ipsa dogmata, quibus celebrandis illa festa sunt instituta, nulla sunt non scripta: Passionem dico, resurrectionem, ascensionem Christi, Spiritusque aduentum.

XII. Iam vero, quia non scripti sunt ritus, ideo negamus, non tantum esse de fide, sed etiam ad hanc necessarios: ab Apostolis etiam institutos non credimus omnes, festorum præcipue, quia Paulus damnet 4. ad Galatas, qui dies obseruent et tempora. Imo ne à Conciliis quidem vniuersalibus: sed inualuisse potius, per imitationem quandam: ut cum Occidentales Orientalium tandem Paschodiam affectarunt: aliquando per propagationem: Nam qui ad nouas Ecclesias instituendas mittebantur, non tantum doctrinam prædicabant, sed etiam ritus tradebant earum Ecclesiarum in quibus ipsi prius vixissent: denique tyrannis non parum perit ut eum Episcopus Romanus Gallis, Germanis, Angliæ cœlibatum obtulit, & suam Paschodiam, quantumvis reuertentibus.

XIII. Sed contra Bellarminus, pugnat ab Augustino ritus intelligi necessarios: sed & Apostolicos. Necessarios quidem, quia subdit statim, Alia vero qua per loca terrarum regionumque variantur, liberae habent obseruationes: distinguens inter illas necessarias, & obseruationes liberae. Apostolicos autem, negans euinci contrarium ex loco Pauli: quem Augustinus Epistola II. dicat reprehendere eos qui secundum Astrologorum regulas obseruant tempora: vel loqui de festis Iudeorum, contra Adimantum c. 16. vt & Hieronymus, ac Chrysostomus: Ambrosio vtumque coniungente.

XIV. Sed de necessitate, respondeo, Augustinus nullas omnino traditiones appellat necessarias: vel vt diserite loquar, non distinguit traditiones in liberae, & necessarias: tantum in vniuersales & particulares, illas, quæ toto terrarum orbe obseruantur: ac proinde, quæ non labores vtum hinc proficiscens, alibi querendum sit facias ne, an non facias: quia ex eadem regula, quam præscribit, vt vbi que sit, ibi id facias quod Ecclesia, vbi que ea obseruare debeas: quia nulli non obseruentur. Has autem, quæ per singula loca (vt ita dicam) variantur: ac proinde si Roma dicentes Mediolanum petuenias tum tibi scias liberum esse Mediolani non ieiunare Sabbatho, non vero Roma. At non sequitur, si per totum orbem obseruentur, ideo esse ad fidem necessarias, sed tantum ad poliuam vtilis: & à singulis non temere violandas.

XV. Quod vero attinet ad alterum caput: primum non probat Bellarminus esse Apostolicas: sed tantum (vt illi plurimum concedamus) non esse contrarias ei quod Apostolus illo loco scripsit. Itaque solum, si forte, nostra obiectio infirmat, Deinde, ne infirmat quidem. Nam quid mirum, si qui eos dies obseruant, ita locum inflectebant, ne sibi præscriberet: At qui non est verisimile Apostolum adeo incaute locutum, vt generaliter obseruationem iudicaret damnare, si aliquam excipiebat: quomodo nunquam hodie a Papis extorqueas, vt non addant cautionem. Iam de Astrologica obseruatione, quid iuuat excipere? Cum hodie eorum festorum saltem Paschalis, ac proinde Pentecostes, sed & Natalium inquisitio, fere dixerim, operæ pretium sit Astrologorum? Quid enim? anno eorum vel maxime hodie propria sunt cycli lunares, cycli Paschales, cycli Epactarum, cycli Dominicales? Quid? quorum opera vsus est Episcopus Romanus in restituendo, siue reformando Calendario? Theologorum-ne, an potius Mathematicorum? Et quibus fundamentis? Euangelicis-ne & Epistolis, an Ptolomæi Almagesto, & Tabulis Alphonis? Res est manifesta. Certe totam rei laudem deserit Antonio Lilio artium & Medicinæ Doctore, id est, doctore Mathematico, quam altiori Theologo, Gregorio XIII. in literis præfixis Calendario Gregoriano perpetuo. Enimvero credat aliquis Paulum non putasse religionem Christianam suis numeris absolutam, nisi quo die fieret solstitium verum Ecclesia exacte teneret: & actum esse de fide, si bruma acciderat Idibus Decembris, potius quam decimo Calendis Ianuarij? Aut magnum aliquid Gregorium illum decimum tertium, dignumque Apostolico culmine, præstitisse, cum anno millesimo quingentesimo octogesimo secundo, qui dies erat decimus tertius Octobris, eum iussit appellari vigesimum tertium. Exemplo Alexandri, potius quam Christi. Ista vero non sunt vere Papistica. Sed interim, si verum est a Paulo improbari Astrologicas dietum obseruationes: quid de his festis iudicemus, quorum tam exacta ratio est, vt nisi Ptolomæum ipsum vincas Astronomie pericia, periculum imminet, ne inter hæreticos nomineris? Miraturque adeo sit orbis Christianus se incium recessisse à Decretis Synodi Nicænæ, quia scrupula aliquot Astrologica non haberet in numerato, quæ paulatim decem dies produxissent ultra Astrologochristianam fidem, vt iam possit accusari Synodi Tridentinæ improvidentia, quæ non statuerit singulis Christianis vna cum Symbolo tradi Sphæram, & Astrolabium.

XVI. Rædeo ad Augustinum, locos que ex eo ab aduersariis decerptos.

Illi faciles sunt, quorum iam aliquoties meminimus: Epist. II. de particula-ribus regionum obseruationibus: & octogenima sexta, ad Casulanum, de rebus de quibus nihil certi statuit Scriptura: nec egent repetitione. Puta-nus citat ex libro de Natura & gratia, vbi cum hæreticus dixisset ca. 37. Cre-da-mus quod legimus: & quod non legimus, nefas credamus asserere: Augustinus 39. respondet: Contra ego dico, nec omne quod legimus credere nos debere: & as-ferre aliquid etiam, quod non legimus, nefas non esse.

XVII. Imo & Sopulista, cur non integritati locum deseribis? cohibebo me, ne dicam quod mereris: Sic Augustinus. Contra ego dico, nec omne quod legimus credere nos debere, propter illud quod Apostolus ait, Omnia legito, qua bona sunt tenete: & asserere aliquid etiam quod non legimus, nefas non esse. Possimus n. aliquid bona fide testibus asserere quod experti sumus, etiam si forte non legimus. Hic fortasse respondet: Ego, cum hoc dicerem, de Scripturis sanctis agebam. Oratio non dicit aliud, quam in illis (sic legendum) literis legit: verum si (nam hanc particulam addo) contra id quod legit, nihil vellet asserere, fideliter & obedien-ter audiret, quod scriptum est, Per unum hominem peccatum intravit in mun-dum & per peccatum mors. Hinc vident iam, cum dixit Augustinus, aliquid as-ferre nos posse, quod non legimus, cogitasse non de rebus fidei: sed de iis que in facto (vt dicunt) consistunt, & testibus probati possunt. Nam hoc merebatur aduersariorum impudentia: qui quosdam conciebant om-nino nunquam peccasse, quia in Scripturis nullum eorum peccatum lege-re, vt Abelis. At de ipso dogmate, vtum omnes peccatores sint, optare, vt nihil dicatur extra Scripturas. Quid ergo illud ad hanc Controuersiam? Sed hoc plurimum: & quidem contra Papis.

XVIII. Atque hi sunt vniuersales loci: sequuntur speciales: è quibus eos sibi Bellarminus selegit, qui tractant questionem de Iteratione Baptismi contra Donatistas. Augustinus ergo lib. 1. de Baptismo c. 7. Quam consuetudi-nem credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa non inueniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum: & tamen quia custodiuntur per vniuersam Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur. Similia docet lib. 4. c. 24. & lib. 5. c. 23. & de Vnitae Ecclesie c. 19. Ielutæ Ratisbo-nenses addunt pro Baptismo infantium, de Genesi ad literam lib. 10. cap. 23. Consuetudo matris Ecclesie in baptizandis paruulis, nequaquam spernenda est, neque vilo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi esset Apostolica traditio, Quibus non dissimilia legas lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 23.

XIX. Respondeo distinguendam esse Sacramentorum doctrinam, ab ipsa eorum per singulos quibus applicantur. Doctrinam ipsam in gene-re non tantum celebrandi baptismi, sed etiam baptizandorum infantium, & baptisim hæreticorum non iterandi, Augustinus & diserite agnoscit esse ex Scriptura, & proluxe probat variis testimoniis. Ipsi a. praxis singulas circums-tantias non inueniri scriptas certum est. Et quid erat necesse? Non legimus omnes Apostolos baptizatos: non omnes mercatores: non omnes diuites: non omnes mulieres: & rursus in mulieribus non viduas, non coniugatas, non virgines. Quid ita? quia sufficiebat generale præceptum. Importune igitur tu quisquis es, hoc vnum desideras, vt pueri dicantur baptizati. Simulter, quid doles, non legi non rebaptizatos hæreticos? Quasi rebaptizatos legas scortatores, homicidas, incestos blasphemos, reliquos. Et Augustinus hoc ipsum habebat in animo iis locis. Diserta sunt verba c. 6. lib. 4. de Baptismo. Non inuenimus ab Apostolis aliquem, cum apud hæreticos baptizatus esse, & deinde dem baptismo admissum esse, & communicasse.

XX. At Bellarminus in iteratione baptisimi negat, primum tantum de praxi siue exemplis Augustinum agere: deinde credere eam praxim sufficien-ter probari ex scripturis. Vtrumque non satis considerate. Nam, quod ad prius attinet, præter locum iam citatum, sic legas lib. 1. contra Cresconium c. 33. Quamuis huius rei certum de Scripturis non proferatur. exemplum, earum de in-tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur autoritas, cum hoc facimus, quod vniuersam placuit Ecclesia. Sed & in ipsis à Bellarmino prolatis locis consuetudo nominatur. Nunquam autem ipsa doctrina solet appellari con-suetudo: sed duntaxat eius vsus, quod vel ex his eiusdem Patris verbis intel-ligere licet. Nec Petri Apostoli meritis quisquam tam insanus est, vt se præponat, quia Pauli Apostoli edoctus literis, & ipsius iam Ecclesie consuetudine roboratus, non cogit gentes iudicare. Verba sunt cap. 16. de li. 4. de Baptismo contra Do-natistas. Nam cum distinguatur consuetudo à literis Pauli, satis constat ea voce intelligi continuata praxi eius doctrinæ, quæ docent Pauli literæ. Ad-do de vnitae Ecclesie c. 19. Nunc vero cum in Scripturis non inueniamus aliquos ad Ecclesiam transisse ab hæreticis, & sicut ego dico, aut sicut tu dicis, esse susceptos.

XXI. Hic Bellarminus instat, respondens duntaxat ad locum ex si. libro contra Cresconium: idque dupliciter. Primo etiam Augustinus in illo vno loco de exemplis agit, tamen in aliis locis citatis minime, sed de præceptis, siue de dogmatibus Scripturæ, præsertim lib. 5. contra Donatistas c. 23. Deinde, in eo etiam loco questionem præcipuam non esse de exemplo siue de facto, sed de iure.

XXII. At in primo supponit falsum: non enim vno illo loco de exemplis Augustinus agit, sed etiam aliis pluribus, secundum quos æquum est illum vnum ex lib. 5. interpretari. Nempè cum dixit, Apostoli nihil quidem exinde præceperunt, sed consuetudo illa, qua opponebatur Cypriano ab eorum traditione exordium sumpsisse credenda est: tenentis dem est, vt eum c. 19. de Vnitae Eccle-sie, hæreticus dicit, Lege mihi quemadmodum Christus suscipi iusserit eos qui ab hæreticis transferebantur ad Ecclesiam volunt. Nam hic, vt ex Augustini responsione constat, magis quærebantur exempla, quam vniuersale præceptum.

XXIII. In altero, quid intelligit per eum locum? totamne disputationem contra Cresconium? Nam si sic, tateor questionem præcipuam esse de iure, non vero de facto, siue Exemplo. At nos non totam disputationem recitauimus: sed eius particulam, hæc scilicet locum indiuiduum: Et in eo dico non præcipuam, sed totam questionem esse de facto siue exemplo. Quid tum enim, si tractat questionem de Anabaptismo, quæ erat inter Catholicos & Donatistas? & Donatitæ non certarent de exemplis, sed de iure? Quasi non possit, imo vero quasi non soleat ad generalem questionem de iure, adferri pro argumento instantia de facto.

XXIV. Bellarminus Augustinum ait respondere, exempla in Scripturis nulla esse, nec pro vna parte, nec pro alia: & inde concludit, cum non sint vlla in Scripturis non solum præcepta, sed nec exempla, standum esse consue-tudini Ecclesie. Non male, si per præcepta intelligantur loci discreti, in quibus

quibus totidem verbis præceptum sit non rebaptizandos hæreticos. Nam id certe negare potuit Augustinus. Sed aliud est disertum præceptum, aliud doctrina. Disertum præceptum nos etiam cum Augustino fatemur nullum esse: sed doctrinam ipsam in genere baptisimi non iterandi, esse à Scriptura, & nos asserimus, & Augustinus constanter credidit & docuit. Hoc autem sufficit ad Scripturæ perfectionem hac quidem parte.

XXV. Sic disputabat Bellarminus. Andradius vero: Sit ita, (inquit) annon vides quantum traditionum dignitatem augeas & amplifies? Nam si tota de facto quæstionem, diuinis Scripturis minime explicatam, in Ecclesiæ iudicio Augustinus collocat, si summam in ea traditioni fidem habendam esse cõtendit, quomodo plurimum traditionibus, quæ nullis possunt literarum monumentis confirmari, Augustinum tribuisse negas?

XXVI. Respondeo, primo non quærit quantum sit traditionibus deferendum: nos enim concedere plurimum Ecclesiæ consuetudini in iis rebus, de quibus in alterutram partem nihil Scriptura definitum comperitur. Sed agi, vtrum sint in dogmatibus Christianis aliqua traditiones non scriptæ, hoc est, aliqua capita de quibus in alterutram partem Scriptura nihil definitur. Non sequi autem, si cum de facto agitur, deferendum sit traditionibus non scriptis, dogmata non esse omnia scripta.

XXVII. Secundo, nego dixisse Augustinum, totam de facto quæstionem illam quam habebat præ manibus in Scripturis minime fuisse explicatam: sed tantum de facto nihil legi in Scripturis. Hoc est, non legi specialiter hoc mandatum, vt hæretici suscipiantur absque iteratione baptisimi: nullum etiam exemplum legi: sed explicari tamen ipsam quæstionem à Scripturis ipsæ agnouit, cum tot argumenta collegit, quibus sententiam Catholicam confirmaret.

XXVIII. Tertio: non satis percipio quid Andradius intelligat, his verbis: totam de facto quæstionem in Ecclesiæ iudicio Augustinus collocat, facti enim proprie testimonium est iudicium vero iuris.

XXIX. Quarto: nunquam Augustinus dixit, summam traditioni fidem esse habendam. Nam hæc verba recte ab Apostolis credita traditur, non summam fidem significant, hoc est, illam quæ debetur articulis fidei Christianæ qui habentur à Scriptura: sed assensionem communem ex argumento magis probabili quam necessario.

XXX. Iam vero, qui negat Bellarminus Augustinum credere sufficienter probari à Scripturis non esse iterandum baptismum hæreticorum: probemus ita esse. Ergo libri primi de Baptismo contra Donatistas c. 7. *Iam ne videar humanis argumentis id agere, quoniam quæstionis huius obscuritas prioribus Ecclesiæ temporibus ante schisma Donati magnos viros, & magna charitate præditos, patres Episcopos ita inter se compulsi, salua pace, disceptare atq; fluctuare, vt diu Conciliorum in suis quibusq; regionibus diuersa statuta nuntauerint, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur: ex Evangelio profero certa documenta, quibus, Domino adiuuante, demonstro, quam recte placuerit, & vere secundum Deum, vt hoc in quæquam schismatico vel hæretico Ecclesiastica medicina curaret, in quo vulnere separabatur: illud autem quod sanum maneret, agnitum potius approbaretur quam improbatum vulneraretur.* Nota Augustinum nolle videri agere humanis argumentis. Atqui ad eum vsque locum disputauerat ab autoritate Ecclesiæ Catholice. Ergo, ne post hac dubitemus quæstiones quæ nullis aliis rationibus concluduntur, sed sola autoritate Ecclesiæ Catholice, eas concludi argumentis humanis. Nota rursus Augustinum profiteri se in quæstione de baptismo non iterando proferre certa Scripturæ documenta. At hoc qui potuit, si credidit, nulla esse?

XXXI. Rursus lib. 2. cap. 14. *Quid sit perniciosus, vtrum omnino non baptizari, an rebaptizari, iudicare difficile est. Video quidem quid amplius homines restentur atq; horreant: veruntamen recurrens ad illam statueram Dominicam, vbi non ex humano sensu, sed autoritate diuina rerum momenta pensantur, inuenio de vtraque re Domini sententiam. Lib. 4. c. 7. Huc accedit, quia bene perspectis ex vtroque latere disputationis rationibus, & Scripturarum testimoniis, potest etiam dici, quod veritas declarauit, hoc sequimur.* Adde lib. 5. c. 4. & texti 1. Libro autem 5. c. 23. disertum est Scripturarum Sanctarum testimonium non solum ostenditur: sed plane ostenditur multos Pseudochristianos, quamuis non habeant eandem charitatem cum sanctis, sine qua nihil profunt quæcunque sancta habere poterint, baptismum tamen communem habere cum sanctis. Denique eiuſdem libr. c. 26. laudat Cyprianum, qui in eadem quæstione admonuerat ad fontem recurrendum, id est Apostolicam traditionem, significans Scripturas. Ex his omnibus locis manifestum est Augustinum peruersissimum fuisse, eam quæstionem ex Scripturis disputandam, definiendam, demonstrandam esse.

XXXII. Ad hos locos Bellarminus habere se putauit quod exciperet. Ad primum, Augustinum dixisse non potuisse finire quæstionem illam ante Concilium Ecclesiæ plenarium: sed postquam Concilium explicauit dubitationem, & quæstionem totam, iam adferri posse certa documenta Scripturæ. Scripturas enim explicatas à Concilio, firmiter & certo probare id, quod antea non firmiter probabant. Id patere ex sequentibus, vbi citatur locus ex 9. Luca. *Nolite prohibere: qui enim non est contra nos, pro nobis est.* Quo ostenditur extra Ecclesiam posse esse aliqua dona Dei, an autem inter illa Baptismus numerandus esset, non potest ex eo solo colligi.

XXXIII. Sed Bellarminus suo more sciens volens multipliciter peccat. Primum mendax est: quia non dixit Augustinus, non potuisse finire quæstionem ante Concilium: sed tantum ante id cõcilium magnos viros dissensisse. Et si a quodam sensu verum sit non potuisse finire, scilicet, ex post facto, vt loquuntur, tamen non debuit Bellarminus ambigua sua verba pro perspicuis Augustini substituere. Videtur enim significari, non sufficientes fuisse Scripturas ad eam finiendam quæstionem, donec accederet definitio Concilij, quod Augustino in mentem nunquam venit. Et sane, quamuis dissenserint ad id vsque tempus magni illi viri, tamen non sequitur eam quæstionem non potuisse definiiri à Scripturis.

XXXIV. Secundo, absurde dixit post Concilium Scripturas firmiter id probare, quod ante non firmiter probabant. Nam si est ita, tum alterutrum necesse est: Scripturis à concilio, vel collatum sensum, quem antea non habebant, vel additam autoritatem, qua prius destituebantur. At vtrumq; impium est. Nam nec locorum, quos Augustinus profert, alius vnquam sensus fuit, nec Scripturarum fuit vnquam non Canonica, hoc est, tum auctori-

tas. Quod si idem manet sensus, eademque autoritas, tum necesse est iisdem locis, eandem quæstionem semper definiti potuisse.

XXXV. Tertio, dissimulat se scire duas esse disputandi partes, vnam infirmam, alteram confirmam. Prologo autem Euangelij loco illo, voluisse Augustinum infirmare hoc fundamentum quo maxime pugnabant Donatistæ: Eaque Christi sunt, non haberi extra Ecclesiam, Infringi vero generale axioma, etiam particulari instantia, vel pueri norunt.

XXXVI. Denique, quid tum, si non potuit ex eo solo loco colligi Baptismus esse etiam inter hæreticos? An propterea falsum erit id ex Scripturis demonstrari? Minime vero. Nam siue ex vno, siue ex pluribus inter se collatis id eliciatur, semper demonstratio est à Scripturis. Et sane Augustinus non vultur eo solo loco, sed alios plurimos tota disputatione congerit: & lib. 5. c. 23. testatur plane ostendi multos habere Baptismus, qui non habeant caritatem.

XXXVII. Secundum locum, ex lib. 2. cap. 14. negat esse ad propositum. Quamobrem vero? Scilicet, quia ibi Augustinus probat ex Scripturis, non licere rebaptizare, quando quis verum baptismum semel in Ecclesia Catholica suscepit: at non probat baptismum hæreticorum esse verum baptismum. Docere enim volebat, posse admitti ad Ecclesiam per penitentiam eos, qui agnoscant se male fecisse rebaptizando Catholicos. Et confirmat, quia nullum aliud Scripturæ testimonium tum proferat, nisi illud Ioannis 13. *Qui lotus est, non indiget vt iterum lauetur.* Ex quo nemo colligeret, baptismum hæreticorum esse ratum: sed tantum, non esse post verum baptismum, alium addendum, quod etiam Augustinus colligit, nec Donatistæ negasse.

XXXVIII. Imo Augustinum infelicissime Bellarminus legit: adeo quid, aut quomodo disputet, ignorat. Nam certe Augustinus, non agit de iterum baptizandis iis, qui in Ecclesia essent baptizati: sed generaliter vtrum peius sit, non baptizari, an secundo baptizari. Nec rursus agit de iis recipiendis qui Catholicos secundo baptizassent: sed de iis potius qui secundo erant baptizati. Interrogabant enim Donatistæ: *Quid ergo faciemus de his quos rebaptizauimus?* Non vero, quid de nobis fiet, qui iam rebaptizauimus? Et respondit Augustinus, *Redite cum eis ad Ecclesiam: medicamento pacis offerre curandos quos vulnerastis: vitæ & charitatis offerre suscipite: quos occidistis.* De loco Ioannis, respondeo, primum non quæri, quo argumento Augustinus vtratur eo loco: sed vtrum crediderit à Scripturis rebaptizationem impugnat: hoc diserte probant verba à nobis recitata: illud nihil ad nos. Secundo, etsi ex eo solo loco non concludatur tota Controuersia, non sequitur tamen non concludi à Scriptura. Nam contrarium testatur Augustinus, cum aliis locis, tum 23. c. lib. 1. de quo statim.

XXXIX. Ad tertium, quartum & quintum, vna eademque opera respondet, Augustinum ibi adferre coniecturas ex Scripturis, quæ post definitionem concilij, & exploratam traditionem non scriptam, aliquid valeant ad veritatem confirmandam, per se autem non sufficient. Id patere ex verbis Augustini, vbi semper ponit Scripturas, post consuetudinem, & concilium: vtique illis verbis: *Accedit huc: coniecture possumus: additis etiam Scripturis.*

XL. Imo circumstantia illa temporis ante vel post concilium, est, vt dicitur, ridicula. Nudas autem Coniecturas appellari, quæ aliis locis Augustinus nominat certa documenta, ingenium est nimis Iesuiticum. Certe hoc ipso loco tertio Augustinus dicit id teneri quod veritas declarauit: sed & in primo loco demonstrandi vocabulo vsus erat: quo quis dubitet aliquid amplius significari, quam coniecturas? Iesuiticum etiam illud, locos illos aliquid valere ad veritatem confirmandam: quo non ipsæ sane Scripturæ laudantur, sed ostenditur quam ægre eis aliquid Papistæ deferant. Hæc vero, *accedit huc, & additis Scripturis*, exspecto sane quoniam sit artificioso tractatus, vt efficiat significare, non magnum esse in hac quæstione Scripturarum momentum. Nam sane eorum is vsus est, vt indicent alia aliis argumenta superaddi: Et quid sæpe fortiora leuioribus. Illud conieci potest, non in quæstione de iterando Baptismo, sed in altera dixit, de pueris baptizandis: & quidem non de Scriptura in vniuersum, sed tantum de Analogia circumcissionis. Itaque nec ad rem facit: nec quicquam pro Bellarmino concludit.

XLI. In sexto, ex 23. c. lib. 5. illa verba, *Scripturarum Sanctarum testimonium plane ostenditur*, non referri dicit ad superiora, esse contra Dei mandatum, quod venientes ab hæreticis baptizentur, si iam baptismum Christi acceperunt: sed ad sequentia. In quibus Augustinus dicit certum esse ex Scripturis, multos baptizatos in Ecclesia perdere charitatem, & tamen non perdere baptismum: non autem baptismum ab hæreticis datum esse ratum. Sed ne in superioribus quidem Augustinum dicere, baptismum hæreticorum esse ratum, sed eum qui verum baptismum Christi acceperit, non debere rebaptizari, quod etiam Donatistæ concedebant: sed postea supererat quæstio, an baptismus hæreticorum esset versus Christi baptismus necne. Sic Bellarminus. Andradius vero lib. 2. defensionis Tridentinæ, *Non quidem (inquit) de baptismo ab hæreticis, sed à flagitiosis hominibus, collato, Augustinus dicitur.*

XLII. Respondeo, primum non esse Iesuitas concordans: Pseudochristianos enim à Bellarmino intelligi eos qui baptizati sunt: ab Andradiu autem qui baptizantur. Vterque male, etsi hic propius accessit ad mentem Augustini: Non enim intelligi baptizatos, patet ex statu controuersiæ. Nam Donatistæ non contendeabant eos rebaptizandos, qui cum baptizantur sunt flagitiosi: sed eos qui à flagitiosis baptismum accipiunt. Sed & Andradius non bene excludit hæreticos: cum eos in pseudochristianis vel præcipue Augustinus comprehendit velit: Nam propterea nominant eos in præcedentibus.

XLIII. Secundo, fateor ea verba non referri ad præcedentia: sed tamen vicissim Bellarminus debet concedere, hæc elequentia proferri ad præcedentium confirmacionem. Sic enim se habet contextus. *Contra mandatum Dei esse, quod venientes ab hæreticis si iam illic baptismum Christi acceperunt, baptizantur: quia Scripturarum Sanctarum testimonium non solum ostenditur, sed plane ostenditur multos Pseudochristianos, quamuis non habeant eandem charitatem cum sanctis, sine qua nihil profunt, quæcunque sancta habere poterint, baptismum tamen habere communem cum sanctis: quod iam satis atq; vberissime demonstratum est.* Disputatio in membra sic resoluitur: Baptismus Christi non est iterandus: at baptismus datus ab hæreticis est baptismus Christi: ergo baptismus datus ab hæreticis non est iterandus. Maiorem, teste Bellarmino, concedebant Donatistæ: erat ergo vice principij ab vtrisque concessi: restabat minor probanda: hoc Augustinus inde vult confici, quia ex Scripturis plane ostenditur, etiam Pseudochristianos habere baptismum communem cum sanctis.

sanctis. Conclusio igitur necessaria est. Et quia medium confirmatum est de Scripturis, nemo negare potest quin vere dici queat questionem illam (quam omnes sciunt in conclusione contineri) probatam de Scripturis.

XLIV. Hinc alia deprehenduntur Bellarmini mendacia. Primum, in illis sequentibus Augustinum dicere multos baptizatos in Ecclesia perdere charitatem, non tamen Baptismum. Nugas egisset, ac remque verberasset, si id dixisset, nullus enim Donatista contradicebat. Deinde quomodo ex his probabantur precedentia, quae de haereticis loquuntur, & iis qui illic baptismum Christi acceperunt: Nam illic significare in haeresi, vident quicumque oculis non carent. Secundum mendacium eadem opera patet, Augustinum non dicere baptismum datum ab haereticis esse ratum. Tertium, Augustinum sic dicere, Baptismum Christi non esse repetendum, ut tamen super sit questio, utrum baptismus haereticorum sit verus baptismus. Nam hanc questionem non disputat Augustinus, sed supponit tanquam perspicuam, cum dicit: *si illic in haeresi baptismum Christi acceperunt*. Quae cautio ideo est ad data, quia sciebat quosdam esse qui non baptizarent baptismum Christi: videlicet eos qui non in Nomine Trinitatis: volebat autem huiusmodi homines excipi. Adeo rursus infeliciter Augustinum legit Bellarminus.

XLV. Ad septimum locum ex c. 26. eiusdem libri, dicit Augustinum non probare ex Scripturis sententiam suam: sed referre qua scriptura conabatur aduersarij probare contrariam suam. Nugas. Nam primo, quid ille post ea verba agat necne nihil interest, dum constet his verbis Augustino placuisse prouocationem illam Cypriani ad Scripturas, ut ex iis de tota causa iudicaretur. Sunt autem in hunc sensum verba perspicua: quae alibi à nobis recitata, hic nihilominus repetere non piget. *Quod autem nos admonet, ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum*. Audin', Bellarmine? recurramus: dirigamus optimum est, faciendum est. Audin', inquam ista? Aut, potesne dicere iis verbis significari tantum, quomodo suam causam tutari conatus sit Cyprianus? & non praeterea, quid Catholicis faciendum esset? Cenluit igitur Augustinus, & aquam à Cypriano conditionem ferri, ut disputatio tractaretur Scripturarum auctoritate, non sola consuetudine. Longe aliter quam nostri solent Papistae: qui nos & subinde à Scripturis abducere conantur: & prouocantes à traditionibus, tanquam haereticos infamant.

XLVI. Secundo, Augustinum duntaxat referre locos Scripturarum ab aduersariis citatos, falsum est: nam praeterea, eosdem explicat, & ostendit sibi non nocere: idque comparatis & comparatis aliis. Sic ex prioribus ad Corinthios docet habere vnum baptismum, etiam eos qui non habent vnam Ecclesiam, spemque vnam. Et tamen si id ipsum concederemus, quid offereret? Nempe id tantum Bellarminus obtineret, non disputare eo loco Augustinum ex Scripturis: sed nihilominus firmum maneret axioma, optimum esse Cypriani consilium: & nos ostenderemus alibi saltem Augustinum eandem causam disputare ex Scriptura.

XLVII. His igitur locis euincimus credidisse Augustinum, etsi defacto non constet ab Apostolis susceptos haereticos absque iteratione baptismi: tamen ex Scripturis certissime demonstrari non esse rebaptizandos, cum recipiuntur in Ecclesiam: ac proinde non fauere eos locos, quibus iteratio baptismi oppugnat ex consuetudine, Traditionibus non scriptis, quas Papistae tuentur. Superest adhuc sophisma vni Bellarmini. *Dico* (inquit) *nos non adferre illa loca Augustini: praecipue propter id, quod ipse ait, consuetudinem non rebaptizandi, esse ex Apostolica traditione, sed propter id quod ipse subiungit, plurima seruari ex traditione Apostolica, quae scripta non sunt. Hoc enim principium tam certum erat apud Augustinum, ut inde probare vellet, etiam consuetudinem non rebaptizandi, esse ab Apostolis traditam*.

XLVIII. Ergo (inquam) propter id etiam: quamuis non praecipue. At nos id ostendimus nobis nihil nocere, id est, Traditionis nihil prodesse. Et tamen ea potissima vis est eorum locorum. Itaque reliqua non est quod formidamus. Et Papistae ita se comparatos ostendunt, ut *tu praecipue nisi te* 291. referant. Deinde si nihil aliud volunt, nisi hoc vnum probare, multa seruari quae scripta non sunt, frustra sudant: & poterant à nobis gratis habere, neque enim adeo sumus hospites in Ecclesia, ut nullas in ea consuetudines esse dicamus. Sed meminerit, eas consuetudines, quae vel afferuntur ad probanda scripta dogmata: vel omnia non sunt dogmata, perfectionem Scripturarum non imminuere.

XLIX. Super sunt ex Augustino quatuor loci relati à Iesuitis in disputatione Ratisbonensi. Primus ex lib. 28. contra Faustum c. 2. de Euangelio, quod esse Matthaei credi vult Augustinus ex Ecclesiae successione. Secundus ex c. 69. de Ecclesiasticis dogmatibus, de perpetua Mariae Virginitate. Tertius ex epist. 118. ad Seleucianam, de baptismo Apostolorum atque gentium: Quartus è 118. ad Ianuarium, de Eucharistia sumenda ante cibum, & duplici oblatione quinta feria vltima hebdomadae Paschae.

L. Haec vero leuissima sunt. Euangelium creditur esse Matthaei ex traditione Ecclesiae: esto sane: ac non sequitur, Euangelium Matthaei esse traditionem non scriptam: sed tantum traditionem non scriptam confirmare traditiones scriptas, quemadmodum ex traditione Ecclesiae quotidie fideles discunt Christum esse incarnatum, & mortuum, & rediitum, & alia plurima. Perpetuam Mariae virginitatem pie credimus, sed non est articulus fidei, ut prolixius docuimus c. 9. De baptismo Apostolorum, & gentium, ridicula est Iesuitarum obiectio. Augustinus enim disputat non propterea non credendum esse Petrum baptizatum, quia id in Euangelio non legitur: neque enim omnia scripta esse quae facta sunt: Quod quis sanus negat? aut quis adeo stupidus est, ut non distinguat ea quae facta sunt à dogmatibus? Et tamen hoc ipsum esse factum, nusquam Augustinus probat è Traditione sed è Scriptura, scilicet per consequentiam. *Facta* (inquit) *esse, ex ceteris documentis probantur*. Porro haec questio est non dogmatis, sed facti: & quae ac de vniuersi cuiusque nostrum baptismum, quem nemo in Scripturis quarat. Eucharistia sumenda tempus omnino ad ritus pertinet. Non esse enim necesse ante cibum communionem sumere, patet tum ex institutione: nam Christus coenatus

consecrauit, coenatique distribuit: tum ex ipsa eadem Epistola Augustini, qui non improbat: & qui quinta feria vltima hebdomadae Paschae mane celebrant, & iterum post coenam. Sed rationabilis tamen Ecclesiae consuetudo, obtinuit, ut non nisi à ieiunio communicetur huic Sacramento: salua tamen Scripturae perfectione.

CAP. XXII.

De Vincentio Lyrinensi, & Cassiano.

I. Super sunt ex Veteribus tantum duo. VINCENTIUM Lyrinensem Puteanus citat ex c. 1. *Sive ego, sive quis alius vellet exsurgentium haereticorum fraudes deprehendere, laqueosque vitare, & in fide sana sanus integre permanere, duplici modo munire fidem suam Domino adiuvante deberet: primo scilicet divina legis auctoritate, tum deinde Ecclesiae Catholicae traditione*. Sed Vincentius traditionis nomine intellexit, non doctrinae vlla capita diuersa ab iis capitibus quae sunt scripta, sed eorundem continuum in Ecclesia praedicationem; ex qua nemini dubium est, non parum confirmari cuiusque fidei. Exempli gratia, contra Arianos ita se quilibet munire debebat, ut primum à Scripturis disceret, quid sit credendum de mysterio sacrosanctae Trinitatis: deinde etiam inquireret, quid esset ab Ecclesia continuo praedicatum. Cuius haec ratio est, quia in Ecclesia id praedicatur, quod scriptum est. Alias frustra Vincentius dixisset duplici modo muniendam esse fidem. Nam si ea praedicantur, quae non sunt scripta, tum non poterit nisi vno modo fides muni, nempe traditione. Et quod maius est, frustra perfectionem Scripturae vindicasset, his verbis, quae libro precedenti recitauimus. *Perfectus est Scripturarum Canon, sibi, ad omnia satis superque sufficit*.

II. Baronius ex eiusdem c. 32. haec profert, *Denique quid unquam Ecclesia aliud Conciliorum decretis enixa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc iam postea diligentius crederetur: quod antea lenius praedicabatur, hoc iam postea instantius praedicaretur: quod antea securius colebatur, hoc iam postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, nec quicquam praeterea, haereticorum nouitatibus excitata Conciliorum suorum decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi ut, quod prius à maioribus sola traditione susceperat, hoc inde posteris etiam per Scripturam chirographum consignaret: magnam rerum summam paucis literis comprehendo: & plerumque propter intelligentiam lucem, non nouum fidei sensum nouo appellationis proprietate signando*.

III. Haec ille. Sed velim Baronium non recitasse locum nudum: indicasse potius, quam in eo vim argumenti deprehenderit. Nam ego quidem praeter has duas voces, *sola traditione*, nihil obseruare possum. Reliqua enim cur non pertineant ad scripta dogmata? Ergo Vincentius dixit nihil aliud vniquam egisse Concilia, nisi, ut quae sola traditione acceperant, scriptis consignarent. At id falsum testabitur experientia. Et ne longe abeam, in Nicæno Concilio, & primo, & celeberrimo, & augustissimo, conscriptum Symbolum fuit: Prodeat Vincentius, prodeat pro Vincentio Baronius, & dicat, si ausit, nihil in eo symbolo contineri, praeter ea quae Patres illi acceperunt ex sola Traditione, absque vllis Scripturis Sanctis. Dicat vnum Deum non doceri in Canone: Omnipotentiae in eo nulla esse vestigia, creationis nulla: nulla aeternae Christi naturae: nulla incarnationis, nulla mortis, nulla resurrectionis: nulla reliquorum. Quod si haec falsa sunt omnia, aut mentium necesse est esse Vincentium: aut aliqua molli interpretatione excusandum. Excuset illi, si possunt: sed nobis ne se sperent ita fucum facere posse ut contra luculentam omnium saniorum seculorum experientiam, non ob aliud credamus coacta Concilia, nisi ut *ἀναφά* vndique conquisita posteris commendarent.

IV. IOANNES CASSIANVS agmen claudet nominatus à Ioanne Roffensi, ex Collat. 16. c. 12. *Oportet nos auctoritati patrum, consuetudiniq; maiorum, usque ad nostrum tempus per tantam annorum seriem protelata, etiam non percepta ratione credere, eamque ut antiquitus tradita est, iungi obseruantia, ac reuerentia custodire*.

V. Respondeo, quae fuisse Ioannem à Theona Abbate, cur in eius Monasterio tanta obseruantia caueretur, ne quis penitus totis quinquagesimae diebus vel genua in oratione curuaret, vel usque ad horam nonam ieiunare praesumeret, ad hanc vero interrogationem illud responsum fuisse de consuetudine, & traditione. Ergo, inquam de ritibus interrogatus non male respondit: quod vtiue non aequae bene si de dogmatibus. Ritus autem non fuisse vniuersales, tum alias ostendimus, tum ipsa interrogatio indicat: non enim interrogasset Cassianus, si eis apud suos infueuissent. Quamquam quid coniecturas quae? Quasi non essent diserta verba. *Eoque id diligentius scrutabamur, quod nequaquam hoc tanta cautione seruari in Syria monasteriis videbamus*. Et hinc illud etiam obseruari debet, hos ipsos ritus, qui olim publici erant, & à totis Ecclesiis obseruati: Cassiani tempore, hoc est, paulo post Augustinum relegatos fuisse ad Monasteria: & quidem non omnia. In hac vero adeo mutationi obnoxia, nemo miretur traditioni non scriptae suum ius esse.

VI. Possimus vero iam tandem bonis aurbus, imo vero propitio Deo totam Controuersiam concludere: ut quoniam nullo exemplo, vllius seculi, nullo testimonio Patrum constet aliquid esse in Ecclesia Christiana admitendum, tanquam de fide, quod non aliunde constet quam ex traditione non scripta: contra vero & frequentibus diuini verbi oraculis, & infinitis Veterum Patrum testimoniis probatum est Scripturam continere omnia necessaria ad eam fidem, per quam speramus nos salutem aeternam adepturos. Quoniam (inquam) haec hoc libro, & precedenti abunde demonstrata sunt, certo iam tandem sciamus abominandam eorum esse blasphemiam, qui Sanctum Scripturarum Canonem arguunt imperfectionis. *Nais' p'x' & K' - eis l'no 8.*